

Toekomstige functie buurt- en
dorpshuizen in Oosterhout

Colofon

Uitgave: : Prisma Brabant, partner in welzijn en educatie
Postbus 10346
5000 JH TILBURG
Spoorlaan 460
5038 CH TILBURG
Tel.: (013) 544 14 40
Fax: (013) 544 06 05
Website: www.prisma-brabant.nl
E-mail: prisma@prisma-brabant.nl

Tekst : Margreeth Broens

Vormgeving : Secretariaat

Datum : 27 mei 2004

Kenmerk : MBR-1406-25100524

Inhoudsopgave

Pagina

Samenvatting

Voorwoord en leeswijzer

1.	Maatschappelijke ontwikkelingen en buurt- en dorpshuizen	1
1.1	Inleiding	1
1.2	Maatschappelijke ontwikkelingen	1
1.3	Betekenis van maatschappelijke ontwikkelingen voor sociaal-culturele voorzieningen, met name buurt- en dorpshuizen.....	9
2.	Beleidsontwikkelingen in Oosterhout en buurt- en dorpshuizen.....	21
2.1	Inleiding	21
2.2	Schets demografische ontwikkelingen in Oosterhout en de kerkdorpen.....	21
2.3	Toekomstige ontwikkelingen in Oosterhout	23
3.	Buurt- en dorpshuizen in Oosterhout: faciliteit en functie: heden verleden, toekomst	35
3.1	Inleiding op ontstaan en ontwikkeling van de buurt- en dorpshuizen	35
3.1.1	Oosterhout en het ontstaan van de buurt- en dorpshuizen in hun omgeving....	35
3.1.2	Ontwikkelingen rond de buurt- en dorpshuizen: bezuinigingen.....	37
3.1.3	Functies van de buurthuizen tot heden	39
3.2	Toekomstige functies buurt- en dorpshuizen in Oosterhout	41
3.2.1	Inleiding	41
3.2.2	Verantwoording van de onderzoeksmatige inkadering (toekomstige) functies ..	42
3.2.3	Buurt- en dorpshuizen over de huidige functies.....	43
3.2.4	Buurt- en dorpshuizen over de huidige doelgroepen en functies op gemeentelijk niveau	47
3.3	(Mogelijke) Toekomstige gebruikers over toekomstige functies van de buurt- en dorpshuizen.....	53
3.4	Welzijnsinstelling over de toekomstige functie van buurt- en dorpshuizen	54
3.5	Voorwaarden voor de toekomstige functie van de buurt- en dorpshuizen	56
3.6	Samenvatting van de drie betrokken partijen: functies en doelgroepen voor buurt- en dorpshuizen in Oosterhout.....	60
4.	Accommodaties van de buurthuizen	67
4.1	Inleiding	67
4.2	Wensen voor ruimtelijke faciliteiten met het oog op de toekomstige functie.....	67
4.3	Accommodatie: een inventarisatie van elementen	69
4.3.1	Grond en de grondprijs.....	69
4.3.2	Gebouwen	69
4.3.3	Staat gebouwen.....	71
4.3.4	Onderhoud gebouwen.....	72
4.3.5	Exploitatie	76
4.3.6	Wet- en regelgeving	78
4.3.7	Ontwikkelingen op het terrein van de exploitatie	80

5.	Keuze voor de buurt- en dorpshuizen in Oosterhout: als instrument van beleid	83
5.1	Inleiding	83
5.2	Buurt- en dorpshuizen als instrument van beleid	84
5.2.1	Visie: uitgangspunten voor buurt- en dorpshuizen als instrument van beleid ...	84
5.2.2	Inhoud: de toekomstige functies en doelgroepen als instrument van beleid	85
5.2.3	Rol van de gemeente als regisseur	89
5.3	Accommodaties	91
5.3.1	Visie op de accommodaties	91
5.3.2	Huidige situatie van de accommodaties als vertrekpunt	91
5.3.3	Meerjarenbeleid voor de accommodaties en de financiële vertaling	97
6.	Methodische verantwoording	103
6.1	Aanleiding, doel en vraagstelling	103
6.2	Uitvoering	103

Bijlage

Samenvatting

Achtergrond van het onderzoek

De gemeente Oosterhout kent tien buurt- en dorpshuizen, waarvan negen gemeentelijk eigendom zijn. De uitzondering vormt dorpshuis Den Brink in Den Hout dat in handen is van een particuliere stichting. De buurt- en dorpshuizen zijn in 1989 verzelfstandigd en toen stichtingen geworden. Buiten de lasten die de gemeente heeft aan het groot onderhoud van de panden, ontvangen de buurt- en dorpshuizen geen subsidie. De aanleiding voor het onderzoek was een financiële. In het kader van de gemeentelijke ombuigingsoperatie Basis in Balans heeft het College van B & W besloten de oorspronkelijk voorgestelde exploitatiesubsidie van buurthuis De Pannehoef niet te beëindigen en een algemene bezuiniging niet met ingang van 2003 in te laten gaan. Bij het oorspronkelijk te bezuinigen bedrag voor De Pannehoef ging het om € 22.730,00. De algemene bezuiniging in 2003 bedroeg € 45.378,00 en vanaf 2004 structureel € 90.756,00. De gemeente koos er voor een onderzoek te laten verrichten naar de toekomstige functie van de buurt- en dorpshuizen in de gemeente Oosterhout en daarbij de inhoudelijke discussie vooraf te laten gaan aan de financiële. Dit onderhavige onderzoek werd uitgevoerd door Prisma Brabant, de provinciale steunfunctie voor welzijn en educatie.

Doel van het onderzoek was het in kaart brengen van de toekomstige functie van de buurt- en dorpshuizen in de gemeente Oosterhout en die van de buurt- en dorpshuizen afzonderlijk.

De vraagstelling van het onderzoek luidde als volgt. Wat is de toekomstige functie van de buurt- en dorpshuizen in de gemeente Oosterhout, rekening houdend met de eigen cultuur en omgeving waarin elk van de buurthuizen zich bevindt? En vervolgens: Welke financiële gevolgen hebben de voor de toekomst gekozen functies voor de buurt- en dorpshuizen voor de gemeente Oosterhout, met inachtneming van de bezuiniging van Basis in Balans? Om de vraagstelling te kunnen beantwoorden is een aantal deelvragen gesteld. Deze vragen betroffen de buurt- en dorpshuizen en hun maatschappelijke ontwikkelingen, beleidsontwikkelingen, ontwikkelingen in verleden, heden en met het licht op de toekomst, de accommodaties en financiën.

Aan het onderzoek ging een verkennende fase vooraf. In de verkennende fase is een onderzoeksplan voorgelegd aan een aantal gesprekspartners. Het plan werd op enkele onderdelen aangevuld en verwerkt tot een advies met een definitief onderzoeksplan. Dit advies is overgenomen door de gemeente.

De gegevens voor het onderzoek zijn verzameld in gesprekken met de direct betrokkenen, de buurt- en dorpshuizen, ambtenaren en functionarissen van maatschappelijke instellingen in de gemeente Oosterhout. Daarnaast zijn externe en interne schriftelijke bronnen geraadpleegd. Op basis van de gesprekken met de direct betrokkenen is een notitie geschreven voor de buurt- en dorpshuizen. Deze is conform het onderzoeksplan tijdens het onderzoek besproken in een bijeenkomst met de buurt- en dorpshuizen.

De verkennende fase van het onderzoek liep in mei 2003. Na de zomerperiode is het onderzoek van start gegaan. In september 2003 zijn de gesprekken met de afzonderlijke buurt- en dorpshuizen gevoerd en uitgewerkt. Vanaf november 2003 vonden de andere gesprekken plaats. Informatievergaring vond plaats gedurende de looptijd van het onderzoek, tot en met de laatste hand aan de rapportage in juni 2004 en na de bespreking van het eerste concept.

Het onderzoek kende een klankbordgroep die tijdens het onderzoek vijf keer bijeen is geweest: in mei (kennismaking), juni (vaststelling advies), oktober (eerste resultaten gesprekken met de buurt- en dorpshuizen), maart (notitie buurthuizen en resultaten in globale zin) en juli (bespreking concept-rapport).

Resultaten

Maatschappelijke ontwikkelingen en de betekenis van buurt- en dorpshuizen

In het eerste hoofdstuk zijn maatschappelijke ontwikkelingen geschetst die inhoudelijk relevant zijn voor de buurt- en dorpshuizen. Het betreft ontwikkelingen op het gebied van individualisering, toenemende mobiliteit, kenniseconomie, verzorgingsstaat en emancipatie, overheid en markt, communicatie tussen burger en overheid, vrijwilligerswerk en verenigingsleven, de mondige burger en van criminaliteit naar veiligheid. Vervolgens is in dit hoofdstuk de betekenis aangegeven van de buurt- en dorpshuizen. In feite gaat het om een visie op buurt- en dorpshuizen in het kader van lokaal sociaal beleid gericht op het gebied - de buurt (of wijk) of het dorp - dus integraal: waar mensen wonen en/of verblijven. Het betreft de sociale invalshoek op zichzelf staand en in verbinding met de fysieke en economische invalshoek. Inhoudelijk gaat het om duurzame veilige leefbaarheid. Bij het ontwikkelen van (een visie op) beleid op het gebied van leefbaarheid en de functie van buurt- en dorpshuizen in het bijzonder gaat het niet alleen om objectieve gegevens als getallen, maar ook om de betekenis van leefbaarheid voor mensen. Bij leefbaarheid gaat het om zes aspecten: wonen, werken, verkeer/bereikbaarheid, voorzieningen, sociaal klimaat en bestuurlijk klimaat. Duurzaamheid voegt de tijdsdimensie toe aan leefbaarheid: de verbinding van leefbaarheid hier en nu (korte termijn) met daar en elders (lange termijn), of anders gezegd: leefbaarheid moet niet alleen nu leefbaarheid zijn en niet alleen op deze plaats, maar ook elders en voor toekomstige generaties.

Bij 'leefbaarheid' gaat het om leefbaarheid 'voor iedereen', dus voor de mensen in de dorpen én in de stad. In principe zijn mensen competente mensen die in gezamenlijkheid proberen te komen tot een voor iedereen leefbare omgeving, en niet op voorhand beperkt tot een bepaalde groep. Eenzaamheid in een goeie buurt blijft eenzaamheid, evenals in een buurt waar mensen slecht gehuisvest zijn en financieel krap zitten. Dat beleidsmakers nu eenmaal moeten kiezen, omdat bepaalde zaken niet te verenigen zijn en ook financiële afwegingen een rol (moeten) spelen, spreekt vanzelf maar is een gevolg en niet het uitgangspunt. Buurt- en dorpshuizen worden daarbij gezien als 'voorzieningen' in de buurt of de wijk (in de stad) of het dorp. Deze voorzieningen kunnen de sociale cohesie, de binding tussen mensen in buurt, wijk of dorp bevorderen of bewerkstelligen. Interessant is daarbij het onderscheid (Steyaert) in buurt- en netwerkcohesie. Bij buurtcohesie gaat het om de ontmoeting van diverse groepen mensen; die ontmoeting moet dichtbij kunnen plaatsvinden. Bij netwerkcohesie gaat het om ontmoeting van gelijkgestemden. Gelijkgestemden hebben het er best voor over een iets langere afstand af te leggen naar de plaats van de accommodatie om elkaar te kunnen ontmoeten. De buurt- en netwerkfunctie kunnen in één en hetzelfde gebouw worden ondergebracht, maar dat hoeft niet. Beide typen accommodaties kunnen naast elkaar bestaan. Het betekent tevens dat een evenwichtige spreiding van beide typen over de stad niet noodzakelijk is. Uit de ontwikkelingen die zich momenteel rond de buurt- en dorpshuizen voordoen valt af te leiden dat de tendens bestaat ze expliciet te gebruiken voor het gemeentelijk beleid. Daarbij is een verschil waar te nemen tussen buurthuizen (in de stad) en dorpshuizen (op het platteland). Het gaat in de stad om het buurthuis als de plaats voor professionele activiteiten voor de buurt en om de bindende kracht van vrijwilligers voor de buurt. In het dorp gaat het om het behoud van voorzieningen en is de inzet en betrokkenheid van dorpsbewoners meer vanzelfsprekend.

Ook het dorpshuis is zo'n te behouden voorziening. Het dorpshuis als (laatste) voorziening staat niet ter discussie en wordt uitgebreid met voorzieningen (ook voor commerciële dienstverlening) die dreigen verloren te gaan: een dorpshuis-plus. Het kan ook betekenen dat besloten wordt tot nieuwbouw: een nieuwe multifunctionele accommodatie met diverse partners, omdat het bestaande dorpshuis niet beschikt over de uitstraling die past bij de nieuwe partners.

Beleidsontwikkelingen en aanknopingspunten voor de buurt- en dorpshuizen in Oosterhout

In hoofdstuk twee is nagegaan in hoeverre de lokale beleidsontwikkelingen in Oosterhout in de praktijk passen bij de geschetste maatschappelijke ontwikkelingen in het eerste hoofdstuk. Gekeken is of het huidige gemeentelijke beleid aanknopingspunten biedt voor een toekomstige functie van de buurt- en dorpshuizen; daartoe zijn ook enkele gegevens, cijfers, in kaart gebracht over de ontwikkeling van de Oosterhoutse bevolking en het woningbezit. De buurt- en dorpshuizen zouden een rol kunnen spelen in het kader van individualisering, vergrijzing en vermaatschappelijking; ontkerkelijking; vrijwilligerswerk; werk en inkomen; buurt- en dorpshuizen 'voor iedereen'; de basisbibliotheek en informatievoorziening; de fysieke en sociale omgeving, buurtbeheer en brede school; communicatie en actief burgerschap, en als lokaal beleidsinstrument. Het peuterspeelzaalwerk is het enige dat nu gebruik maakt van de buurt- en dorpshuizen dat als beleidsveld verschuift, en wel naar het onderwijs. Daarmee zal voor de buurt- en dorpshuizen de mogelijkheid verloren gaan op deze wijze ouders van peuters binnen te halen.

De wensen van de buurt- en dorpshuizen en van de welzijnsinstelling als deskundige

Hoofdstuk drie gaat in op de andere kant, namelijk de buurt- en dorpshuizen zelf. Wat zijn de wensen van de buurt- en dorpshuizen ten aanzien van hun toekomstige functie? Zijn er bij (toekomstige) gebruikers aanvullende ideeën? En wat heeft de welzijnsinstelling te melden, als professionele instelling op het werkterrein van de buurt- en dorpshuizen? Van de buurt- en dorpshuizen zijn in het kort de Oosterhoutse ontwikkelingen vanuit het verleden geschetst. De geschiedenis van de buurt- en dorpshuizen is weergegeven vanaf de Tweede Wereldoorlog tot aan het begin van de jaren '80 van de vorige eeuw. Vanaf het begin van de jaren '80 zijn er vervolgens diverse bezuinigingsplannen gemaakt en hebben daadwerkelijk bezuinigingsrondes plaatsgevonden. De laatste grote bezuiniging was die van 1989. Op dat moment is gekozen voor verzelfstandiging van de buurt- en dorpshuizen. De gemeente behield de panden en zorgde voor het groot onderhoud, terwijl stichtingsbesturen van de buurt- en dorpshuizen vanaf die tijd zorgden voor de exploitatie en het beheer.

Toekomstige functies

Wat de wensen ten aanzien van de buurt- en dorpshuizen voor de toekomstige functie betreft het volgende. De buurt- en dorpshuizen koppelen functies en doelgroepen. Ze gaan voor hun wensen voor de toekomst vooral in op doelgroepen en niet op functies. Ze geven aan dat de bestaande, zestien, functies voor doelgroepen vervuld moeten blijven. Ze willen vooral meer voor de bestaande doelgroepen betekenen. De functies en doelgroepen noemen ze voor hun eigen buurt- of dorpshuis en niet voor de buurt- en dorpshuizen als geheel. De potentiële gebruikers kwamen niet met nieuwe, aanvullende ideeën voor de toekomst. Merites koppelt evenals de buurt- en dorpshuizen functies en doelgroepen.

In totaal blijken de buurt- en dorpshuizen van Oosterhout ook in de toekomst de volgende zestien functies te willen vervullen: ontspanning, ontmoeting, ontwikkeling, opvang, maatschappelijk werk, informatievoorziening, facilitering beleid en bestuur van derden, belangenbehartiging, participatie, buurtbeheer, facilitering opslag, uitvalsbasis, zorg, afhaalpost, beleid en bestuur, beheer. Geen van de buurt- of dorpshuizen vervult momenteel alle functies en zegt alle functies te willen vervullen. De buurt- en dorpshuizen blijken kernfuncties te vervullen, dat wil zeggen functies die ze allemaal vervullen en willen blijven vervullen: ontspanning, ontmoeting, ontwikkeling, facilitering beleid en bestuur derden, en beheer. Een van de buurthuizen vervult alleen deze vijf kernfuncties. In het rapport is een overzicht opgenomen van de buurthuizen en hun (huidige en wenselijke) functies.

Als voor alle buurt- en dorpshuizen nieuwe functie kunnen worden genoemd 'buurtbeheer' en 'afhaalpost voor geld'. In het laatste geval betreft het de bestaande functie afhaalpost met een commerciële in tegenstelling tot een niet-commerciële toevoeging. Slechts twee grotere buurthuizen en een dorpshuis willen elk één extra functie boven de al bestaande vervullen: afhaalpost (medicijnen), buurtbeheer, resp. afhaalpost (geld). Merites ziet een buurthuis als middel voor samenlevingsopbouw en is van mening dat de belangrijkste toekomstige functie voor buurt- en dorpshuizen de functie 'ontmoeting' is. Daarnaast ziet Merites als belangrijke functie 'opvang'. Dat wat bij de buurt- en dorpshuizen de functie 'zorg' wordt genoemd, kan bij 'opvang' worden meegenomen.

Toekomstige doelgroepen

Buurt- en dorpshuizen hebben globaal als doelgroepen eigen buurt/dorpsbewoners, iedereen in Oosterhout (en daar buiten), georganiseerde (buurt)bewoners, incl. facilitering beleid en bestuur derden, ouderen uit de buurt, uit heel Oosterhout, georganiseerd en ongeorganiseerd, jeugd- en jongeren 12min en 16 min uit de buurt, specifieke groepen uit de buurt en uit heel Oosterhout, allochtonen, en beheerders en bestuurders van het buurt- of dorpshuis. Groepen waarvoor buurt- en dorpshuizen meer dan op dit moment willen betekenen zijn: ouderen, jeugd- en jongeren, amateurkunstenaars, specifieke groepen als ouderen met een fysieke beperking, buurtbewoners. Een nieuwe groep waarvoor buurt- én dorpshuizen iets willen betekenen is de groep alleenstaanden. Merites onderscheidt voor de functie ontmoeting twee doelgroepen: min of meer gelijkgestemden en diverse groepen (bijvoorbeeld autochtoon en allochtoon; intergenerationeel ouderen en jongeren). Voor de functie opvang ziet Merites als doelgroep sociaal zwakkere en kwetsbare mensen.

Uit de praktijk en de wens van de Oosterhoutse buurt- en dorpshuizen komt naar voren, wat ook elders speelt, namelijk dat buurt- en dorpshuizen van elkaar verschillen. Elk van de dorpshuizen zegt voor de (eigen) dorpsbewoners iets nieuws te willen betekenen: een nieuwe functie (afhaalpost voor geld); nieuwe (sport)activiteiten en een andere groep volwassenen (naast ouderen). De afhaalpost voor geld is een specifieke functie voor een dorpshuis en zou een verdwenen voorziening op het gebied van commerciële dienstverlening in het dorp terug halen. Een specifieke nieuwe functie bij een van de buurthuizen is buurtbeheer. De functies buurtbemiddeling als onderdeel van buurtbeheer; facilitering opslag; opvang en uitvalsbasis zijn functies specifiek voor de buurthuizen. Merites geeft aan dat dorpshuizen een steeds centralere positie innemen in de dorpen die een bruisend verenigingsleven kennen. Deze verenigingen vervullen een belangrijke rol in het praktisch functioneren van de dorpshuizen. De buurtverenigingen zouden in de buurthuizen een hoge prioriteit moeten hebben of zelfs voorrang moeten krijgen, een situatie die niet vanzelfsprekend is in de stad.

Voorwaarden

De buurt- en dorpshuizen geven aan niet zonder meer de wenselijke toekomstige functies voor doelgroepen te kunnen vervullen. Professionele ondersteuning wordt genoemd als noodzakelijke voorwaarde voor groepen als allochtonen en jongeren die niet vanzelfsprekend gebruik maken van het buurt- of dorpshuis. Ook genoemd werden professionele ondersteuning van het bestuur (vrijwilligers) en voor speciale activiteiten die begeleiding en continuïteit vergen. Daarnaast werden nog genoemd algemene ondersteuning van het buurthuis en ondersteuning van beheerders. Een groot aantal buurt- en dorpshuizen maakt zich zorgen over het in de toekomst kunnen beschikken over voldoende vrijwilligers. De dorpshuizen denken daarbij vooral aan vrijwillige beheerders. Merites bevestigt de behoefte aan professionele inzet van de buurt- en dorpshuizen; qua beleid (van de besturen), qua beheer, voor de functies die Merites noemde 'ontmoeting' en vooral 'opvang' en voor het begeleiden van vrijwilligers. Ook leven er wensen op het gebied van de toegankelijkheid (meer openingstijden en een andere uitstraling van het gebouw). De buurt- en dorpshuizen werken met minimale middelen; ze krijgen hun begroting net rond, met inkomsten uit bar en huur, waaruit ook uitgaven voor klein onderhoud bekostigd worden, uitgevoerd door vrijwilligers en een juist toereikend aantal uren schoonmaak. Ze zien na alle eerdere bezuinigingen geen nieuwe mogelijkheden die substantiële bedragen opleveren. Merites is van mening dat de gemeente de buurthuizen als meer dan een kostenpost moeten zien, onder meer door er functies van andere partners aan te koppelen.

Wensen ten aanzien van de accommodaties

De wensen voor het realiseren van de toekomstige functies van de kant van de buurt- en dorpshuizen houden in doorgaan op de bestaande weg. De vertaling van de wensen van de buurt- en dorpshuizen in ruimtelijke faciliteiten houdt in dat alle accommodaties blijven bestaan en dat er over het algemeen in relatief bescheiden mate aan de bestaande accommodaties moet worden gesleuteld. Het gaat om een voorziening als een podium; een voorziening voor rolstoelers; meer in het algemeen zou aan de toegankelijkheid voor fysiek gehandicapten hier en daar nog een verbetering moeten worden aangebracht; geluidsoverlast dient in een dorps- en een buurthuis te worden aangepakt. De grootste financiële wens is gemoeid met het aanpakken van de binnenruimte van een van de dorpshuizen: De Klip (Dorst).

Wat de exploitatie betreft is er geen zicht op een partij die deze taak op zich wil nemen. Voor een organisatie als Go is een buurthuis een relatief complexe instelling waar weinig eer aan valt te behalen. Andere maatschappelijke instellingen hebben er geen belangstelling voor en zullen geen initiatieven nemen op dit terrein zonder dat de gemeente er iets tegenover stelt.

Keuze van de gemeente voor buurt- en dorpshuizen: geven en nemen

De keuze voor de toekomstige functie van de buurt- en dorpshuizen van de gemeente Oosterhout die in dit rapport op basis van de gegevens in de vier eerste hoofdstukken wordt voorgestaan, sluit aan bij de laatste zin van de vorige alinea: het gaat om geven en nemen. Het is niet realistisch te denken dat er een partij opstaat die iets wil betekenen voor de buurt- en dorpshuizen zonder dat er iets tegenover staat. Het louter honoreren van de wensen van de buurt- en dorpshuizen zelf, levert voor de gemeente weinig op en er moet professionele ondersteuning (waarmee geld gemoeid is) op alle fronten toegevoegd worden.

Een andere mogelijkheid 'niets doen als gemeente en niet ingaan op de wensen ten aanzien van de toekomstige functie van de buurt- en dorpshuizen' houdt in dat de buurthuizen niet zullen overleven. Actieve dorpsbewoners zullen veel inspanningen leveren om de dorpshuizen als een van de laatste voorzieningen in het dorp, gesteund door allerlei fondsen, voor het dorp te behouden. Dat is voor een buurthuis niet weggelegd.

Buurt- en dorpshuizen als instrument van beleid

De keuze voor de buurt- en dorpshuizen die op basis van het onderzoek voor de gemeente Oosterhout wordt voorgestaan is die van instrument van beleid. Deze keuze is in hoofdstuk vijf uitgewerkt. Uitgangspunt daarbij is een inhoudelijke invalshoek: functies voor doelgroepen, aan de hand van thema's en te realiseren met de direct betrokkenen, de besturen van de buurthuizen, en mogelijke samenwerkingspartners. Bij de inhoudelijke invalshoek zijn de beleidsthema's van de gemeente genoemd en zijn de wensen meegenomen van de buurt- en dorpshuizen, vooral gebaseerd op de huidige functies en doelgroepen.

'Duurzame, veilige leefbaarheid' als inhoudelijk kader

Het inhoudelijke kader van lokaal sociaal beleid voor de buurt- en dorpshuizen is 'Duurzame, veilige leefbaarheid in de stad en op het platteland'. Aan dit inhoudelijk kader gaat een visie vooraf. Het inhoudelijk kader kent een aantal uitgangspunten waaraan de toekomstige functies en doelgroepen moeten voldoen. Vervolgens staan de functies, beleidsthema's, doelgroepen en mogelijke samenwerkingspartners voor het geheel van de Oosterhoutse buurthuizen vermeld in een overzicht. Ze vormen het antwoord op de vraagstelling van het onderzoek naar de toekomstige functies voor doelgroepen op gemeentelijk niveau. Verderop, bij de ruimtelijke vertaling, is de eerste inzet voor het beleid per buurt- en dorpshuis neergezet (aanknopingspunten voor beleid). Deze inzet vormt de start voor de gemeente om interactief met in eerste instantie de buurt- en dorpshuizen zelf maar uiteindelijk met de gebruikers en de omgeving tot de invulling per buurt- en dorpshuis te komen, met de gemeente als regisseur.

Gemeente als regisseur

De keuze voor de buurt- en dorpshuizen als beleidsinstrument gaat samen met de gemeente in de rol van regisseur. De gemeente hoort het gemeentelijk beleid voor de buurt- en dorpshuizen vast te stellen, in overleg met hun besturen. De uitwerking van het beleid van de buurt- en dorpshuizen afzonderlijk dient ondersteund en begeleid te worden door, of in opdracht van, de gemeente. In hoofdstuk vijf wordt aangegeven wat de gemeente aan taken heeft in haar rol van regisseur.

Beleidsinstrument, accommodaties en kosten

Na de inhoud volgt de ruimtelijke vertaling in accommodaties. Uiteindelijk dienen ook daar de besturen van de buurt- en dorpshuizen bij te worden betrokken. De inhoudelijke lijn wordt doorgetrokken in de accommodaties. Voor elk van de accommodaties in hun context en met de wensen van de buurt- en dorpshuizen zijn aanknopingspunten voor beleid op een rij gezet. Uiteindelijk mondt dit uit in een voorstel met prioriteiten voor de accommodaties in de meerjarenbeleidsperiode voor 2004 - 2008 en een financiële vertaling. Gesteld wordt dat de keuze voor de buurt- en dorpshuizen als instrument van beleid tevens inhoudt dat buurt- en dorpshuizen zich profileren. Niet elk buurt- of dorpshuis zal dezelfde functies voor doelgroepen in de toekomst vervullen. Een uniform beleidskader voor het geheel van buurt- en dorpshuizen is wenselijk, met afspraken en een actieve zoektocht naar samenwerkingspartners. Samenwerkingspartners passen bij een bepaald profiel dat elk buurt- of dorpshuis ontwikkelt, daarbij gesteund door de gemeente (of een instelling in opdracht van de gemeente).

Samenwerkingspartners waarbij gezamenlijk wordt nagegaan welke bijdrage ieder op welk terrein kan leveren. De keuze voor verkoop van de panden en daarmee de grond is voor de gemeente niet bespreekbaar. Een dergelijke situatie is ook gezien de keuze als instrument van beleid, met de gemeente als regisseur, niet wenselijk.

Personele middelen en accommodaties

Voor de keuze van buurt- en dorpshuizen als instrument van beleid zijn personele middelen voor de ontwikkeling van het beleid (de inhoudelijke kant) nodig: gemeentelijk en per buurthuis, en middelen voor de accommodaties. Voor de accommodaties zijn personele middelen nodig voor exploitatie en beheer. Deze kosten maakt de gemeente gedeeltelijk door de buurt- en dorpshuizen daar via Merites – en direct aan De Pannehoef - een vergoeding voor te geven. Met deze personele kosten voor de accommodaties moet rekening worden gehouden.

Onderstaand volgt een plan van aanpak voor de accommodaties ter versterking van de buurt- en dorpshuizen als instrument van beleid, met een financiële vertaling voor de periode 2004-2008.

Plan van aanpak voor de accommodaties voor de meerjarenperiode 2004-2008

2005 'Heideheuvel'

Samenvoeging van Heidehof en Schervenheuvel in één nieuwe accommodatie.

Toelichting

Heidehof:

- Het buurthuis heeft een steeds kleiner wordend werkgebied voor buurtgroepen en buurtbewoners. Daarbij komt dat het buurthuis Slotjes altijd als concurrent/indringer heeft gezien. Tegenover het buurthuis ligt een herstructureringsgebied. Het buurthuis wil zich graag open stellen voor de aanstaande nieuwe buurtbewoners.
- Het buurthuis beschikt over een uitgebreide keuken die geschikt is voor maaltijdvoorziening.
- Het buurthuis ontvangt grote groepen allochtonen.
- Het buurthuis doet aan opvang voor verstandelijk gehandicapten.

Aanknopingspunten voor beleid:

- Het werkgebied is zo klein dat een impuls voor vernieuwing nodig is. De vernieuwing zou uit kunnen gaan van een gebouw op een andere locatie in dezelfde omgeving en samenvoeging met een andere accommodatie die in een soortgelijke situatie zit, dichtbij Heidehof. In deze accommodatie moet dus zeker rekening worden gehouden met grote ruimten voor dansactiviteiten en grote groepen allochtonen (in het weekend). Een buurthuis dat in een soortgelijke situatie zit en nabijgelegen is, is Schervenheuvel.
- Nieuwbouw 'Heideheuvel' samen met Schervenheuvel levert een impuls voor integratie op van autochtone oud-Oosterhouters en nieuwe bewoners.
- Nieuwbouw voor Heidehof, Schervenheuvel en de nieuwe bewoners in het gebied biedt een uitgelezen kans na te denken over functies en doelgroepen in het kader van het beleid en op zoek te gaan naar samenwerkingspartners die een bijdrage kunnen leveren (inhoudelijk meedenken, mee gebruiken, mee beheren en meebetalen).

Schervenheuvel:

- Het buurthuis beschikt over een beeldbepalend pand.
- Veel ruimte wordt sinds september 2002 in beslag genomen (boven) door een schoolklas met ruimteproblemen.
- Het buurthuis wordt gebruikt door Zoldertejater, toneelvereniging met leden uit de wijde omtrek en als muziekoefenruimte voor heel Oosterhout.
- Het buurthuis heeft een nijpend gebrek aan vrijwilligers. Uitbreiding van activiteiten in de accommodatie is onmogelijk.
- Het buurthuis ligt dicht bij Heidehof, maar Heidehof en Schervenheuvel hebben elk hun oorspronkelijke eigen identiteit, buurtgroepen (en ex-buurtbewoners).

Aanknopingspunten voor beleid:

- Het buurthuis kan de accommodatie met de huidige activiteiten voor de huidige doelgroepen net draaiende houden. De schoolklas slokt een relatief flink deel van de ruimte op. Ook al zou de school snel verdwijnen, dan nog zou uitbreiding niet mogelijk zijn door het gebrek aan vrijwilligers. De ligging vlakbij Heidehof zou samengaan met Heidehof mogelijk maken, maar dan wel in een nieuw gebouw. In principe moet dan in dat gebouw plaats zijn voor alle bestaande functies, doelgroepen en activiteiten van Heidehof en Schervenheuvel. Dat er mogelijk geschoven zou worden met een buurtoverstijgende netwerkfunctie doet niets af aan het feit dat het nieuwe buurthuis, zoals nu, wel dergelijke netwerkactiviteiten in huis zou moeten hebben. De muziekactiviteiten stellen eisen aan geluidwerendheid en opslagruimte (ook voor toneel).
- Het beeldbepalende pand van Schervenheuvel zou kunnen worden gehandhaafd en intern kunnen worden verbouwd tot bijvoorbeeld een appartementencomplex (in Schiedam is bijvoorbeeld een oud schoolgebouw met twee verdiepingen op die manier verbouwd). Een kleinschalig wooncomplex op die plaats zou goed kunnen, want sluit aan bij bestaande appartementenbouw in de buurt. Een oplossing zal moeten worden gezocht voor de schoolklas.
- Van nieuwbouw met bestaande vrijwilligers op een nieuwe locatie kan een impuls voor nieuwe vrijwilligers en uitbreiding van functies, doelgroepen en activiteiten uitgaan. Nieuwbouw 'Heideheuvel' met Heidehof in het herstructureringsgebied biedt de mogelijkheid een impuls te geven aan de integratie van autochtone oud- en nieuw-Oosterhouters, en nieuwe bewoners.

2006 'De nieuwe Bunthoef'

Nieuwbouw Bunthoef samen met Mare Nostrum en het bibliotheekfiliaal.

Toelichting

De Bunthoef:

- Oosterheide als deel van Oosterhout is een heel eigen, geografisch afgebakend gebied. Oosterheide heeft geen café. Bunthoef heeft donkere ruimtes.
- Het bibliotheekfiliaal grenst aan het buurthuis.
- Mare Nostrum, het centrum voor allochtone groepen, grenst aan Bunthoef.

Aanknopingspunten voor beleid:

- Het voorstel is tot nieuwbouw in plaats van tot modernisering over te gaan. Reden is dat de komende vijf tot tien jaar veel onderhoud c.q. renovatiewerkzaamheden aan zowel De Bunthoef als Mare Nostrum moeten worden verricht. Beide panden bestaan uit een houtskeletbouwconstructie. Deze houtskeletbouwconstructies verkeren, evenals de kozijnen, in zeer slechte staat en dienen binnen vijf tot zeven jaar vervangen te worden. De kosten die daarmee gemoeid zijn, zullen zeer hoog zijn.

- Bij de nieuwbouw, eventueel op een andere centrale locatie, kan gekozen worden voor herontwikkeling van de huidige locatie, met bijvoorbeeld nieuwe woningen.
- Een koppeling kan gemaakt worden met andere, aangrenzende functies: de bibliotheek samen met ouderen (netwerk- én buurtfunctie) en (oudere) allochtonen.
- Mare Nostrum dat grenst aan De Bunthoef zou als accommodatie voor alleen allochtone doelgroepen moeten ophouden te bestaan. De accommodatie verkeert in een niet al te beste staat en zou meegenomen moeten worden bij de plannen voor De Bunthoef. Een, geleidelijke, herverdeling van de doelgroep allochtonen over meer dan alleen De Bunthoef zou overwogen moeten worden om te voorkomen dat De Bunthoef het stempel krijgt er alleen voor allochtonen te zijn. Een andere optie is dat gedeeltelijk ruimte overblijft waarvoor naar andere dan de al genoemde samenwerkingspartners wordt gezocht.

2007 'De nieuwe Klip'

Nieuwbouw/verbouw De Klip met (mogelijke) samenwerkingspartners: school (Brede School), muziekschool, sportaccommodatie, gezondheidscentrum.

Toelichting

De Klip (Dorst):

- Het pand is een oud, beeldbepalend klooster, met veel kleine, onderhoudsintensieve ruimten. Tot hetzelfde complex zijn te rekenen de school en de gymzaal. Het dorps huis is moeilijk te bereiken. Het dorps huis werkt aan plannen voor grootscheepse interne verbouwing. Het bestuur heeft niet meegenomen de bouwplannen voor 400 woningen op de huidige 956. Veel nieuwe bewoners in verhouding tot een tot dusver redelijk stabiel aantal bewoners houdt in veel aandacht voor ontmoeting: netwerk- en buurt, en ontmoeting en integratie tussen nieuwe en oude bewoners.
- Het dorps huis heeft plannen voor het onderbrengen van sportactiviteiten, uniek voor de kerkdorpen (netwerk).

Aanknopingspunten voor beleid:

- Een afweging zou gemaakt moeten worden tussen intern verbouwen van het klooster (en eventueel) of kiezen voor nieuwbouw, eventueel meer centraal gelegen ten opzichte van de nieuwbouwwijk en daarmee tegelijkertijd voor een nieuwe bestemming voor het klooster. Door de bouwplannen voor 400 nieuwe woningen zal de druk op het huidige schoolgebouw toenemen. De huidige locatie van het dorps huis is niet logisch gezien de uitbreiding van Dorst naar de westkant. Een meer centrale ligging van het dorps huis, dus nieuwbouw, zou tevens een oplossing kunnen bieden voor de bereikbaarheid en de toegankelijkheid voor gehandicapten. Een meer centraal gelegen combinatie van de voorzieningen met een nieuw schoolgebouw en de gymzaal voor sportactiviteiten, zou een alternatief kunnen zijn waarbij het huidige complex met het beeldbepalende klooster verkocht zou kunnen worden. Een accommodatie samen met een nieuw schoolgebouw biedt kansen voor de ontwikkeling van een Brede School, met daarbij voorzieningen voor kinderopvang en gezondheidszorg. Het al bestaande gebruik van De Klip door de muziekschool, Hig, biedt een uitgelezen kans voor een versterking van de culturele functie (koppeling met de Brede School). In het klooster zouden appartementen gemaakt kunnen worden.
- Afhankelijk van de keuze voor verbouw of nieuwbouw zou nagegaan moeten worden hoe de wensen van het dorps huis voor de sportactiviteiten meegenomen kunnen worden.

2008 Buurthuis Vrachelen
 Nieuwbouw

Toelichting

Buurthuis Vrachelen:

- Tegen het werkgebied van De Pannehoef worden de nieuwe wijken van Vrachelen aangebouwd. Nieuwbouwbuurtten als Vrachelen beschikken over weinig voorzieningen (waar mensen elkaar tegen kunnen komen).
- Onlangs is er een gezondheidscentrum gevestigd in Vrachelen, waarin tevens de functie maatschappelijk werk is ondergebracht.
- Oosterhout-West, het gebied van De Pannehoef, heeft sterke buurten en buurtverenigingen.

Aanknopingspunten voor beleid:

- Voor Vrachelen is een eigen accommodatie met een buurtfunctie wenselijk. De Pannehoef zou niet voor de buurtfunctie van Vrachelen als accommodatie moeten worden gebruikt, maar kan wel de netwerkfunctie voor Vrachelen vervullen. Daardoor kan ontmoeting en integratie met Oosterhout-West en heel Oosterhout plaatsvinden. Daarnaast kan Vrachelen voor de netwerkfunctie een beroep doen op andere accommodaties, bijvoorbeeld Den Brink in Den Hout.

Kosten

Onderstaand volgt het overzicht van de uitgaven voor de accommodaties als gebouw dat in hoofdstuk 5 is terug te vinden. Het gaat om uitgaven voor groot onderhoud meerjarenbegroting, nieuwbouw (eventueel sloop) en voorgenomen bezuiniging in euro's, met een toelichting op de bedragen in het schema en de prioriteiten ten aanzien van de accommodaties van de buurt- en dorpshuizen. Aan deze toelichting zijn suggesties per accommodatie toegevoegd voor mogelijke bronnen van financiering. In totaal gaat het om een bedrag van € 8.087.421,00 voor de periode van de meerjarenbegroting 2004-2008, exclusief het groot onderhoud voor Mare Nostrum in deze periode van €12.274,00 en uitgaande van de kosten voor nieuwbouw per accommodatie van € 1,5 miljoen.

Overzicht van uitgaven

Groot onderhoud meerjarenbegroting, nieuwbouw en voorgenomen bezuiniging in euro's, periode 2004-2008

Buurt- en dorpshuizen Oosterhout	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Totaal
a. Totaal huidig groot onderhoud		70274	85869	177559	84976	102981	521659
b. Totaal groot onderhoud exclusief nieuwbouw		70274	60090	117269	44732	82248	374613
c. Besparing groot onderhoud (a-b)		-----	25779	60290	40244	20733	147046
d. Totaal nieuwbouw, inclusief waar nodig sloop, exclusief grondprijs Vrachelen		-----	2.550000	1.550000	1.500000	1.500000	7.000000
e. Totaal nieuwbouw en groot onderhoud, exclusief groot onderhoud nieuwbouw na totstandkoming en exclusief grondprijs Vrachelen (b + d)		70274	2610090	1.667269	1.544732	1.582248	7.474613
f. Bedragen niet in te boeken bezuiniging: 90.756,00 + 22.730 op jaarbasis	45378	113486	113486	113486	113486	113486	612808
g. Totale lasten groot onderhoud, nieuwbouw, inclusief niet in te boeken bezuiniging, exclusief grondprijs Vrachelen (e+f)	45378	183760	2.723576	1.780755	1.658218	1.695734	8.087421
Mare Nostrum - Groot onderhoud - Besparing groot onderhoud		1648	10626	3209	1973	3990	12274 9172

Toelichting op de bedragen in het schema:

1. De bedragen zijn exclusief BTW.
2. In de bedragen is niet opgenomen Den Brink, als particuliere stichting, in kerkdorp Den Hout. De nieuwe waarde van Den Brink is (nog) onbekend.
3. Niet meegenomen in het te besparen bedrag op groot onderhoud is de mogelijkheid vooraf te besparen omdat het niet meer de moeite waard is bepaald onderhoud uit te voeren in verband met de voorgenomen sluiting van de accommodatie.

4. Omdat de eerste jaren na oplevering nauwelijks onderhoud aan de nieuwe accommodaties zal zijn, zijn er voor groot onderhoud van de nieuwbouw in deze periode geen bedragen opgevoerd.
5. Voor 2003 was voorzien een te bezuinigen bedrag van € 45378.
6. Voor 2004 wordt de begroting (voor groot onderhoud) geacht gelijk te blijven.
7. Voor 2005 'Heideheuvel': samenvoeging van Heidehof en Schervenheuvel in één nieuwe accommodatie. Kosten per buurthuis 1,5 miljoen euro. Dit bedrag wordt geen twee keer genomen, maar bedraagt meer dan de kosten voor één buurthuis, opdat er extra inhoud vanuit het gemeentelijk beleid kan worden toegevoegd. Dit extra wordt weggestreept tegen de gemeenschappelijke 'vuile ruimte'. Besparing op groot onderhoud is € 25.779 (Heidehof en Schervenheuvel samen). Voor 2005 staat voor deze buurthuizen een relatief hoog bedrag op de begroting.
8. Voor 2006 'De nieuwe Bunthoef': nieuwbouw, inclusief de accommodatie van Mare Nostrum en inclusief het bibliotheekfiliaal. Uitgangspunt is dat de nieuwbouw van de beide accommodaties samen even veel kost als één nieuw buurthuis. Besparing op groot onderhoud van De Bunthoef is 29.923, een relatief hoog bedrag vergeleken met de bedragen die in andere jaren voor groot onderhoud voor De Bunthoef worden uitgetrokken.
9. Voor 2007 De Klip: nieuwbouw centraal gelegen in het dorp. Verplaatsing van alle instellingen uit het complex (ook de school en de gymzaal). Uitgangspunt is de prijs voor nieuwbouw van het buurthuis, dus exclusief de school en de gymzaal. Besparing op groot onderhoud 20.465. Ook voor deze post voor groot onderhoud geldt dat het in dat jaar een relatief hoog bedrag voor onderhoud betreft.
10. Voor 2008 buurthuis Vrachelen. Kosten 1,5 miljoen euro, exclusief de grondprijs en het bouwrijp maken van het terrein.

Bronnen voor financiering

1. 'Heideheuvel': samenvoeging van Heidehof en Schervenheuvel in één nieuwe accommodatie

Nieuwbouw:

- Uit verkoop grond en bestaande panden:
 - grondprijs: p.m.;
 - gezamenlijke WOZ-waarde is € 699.000,00;
 - de beide panden zijn afgeschreven;
 - de grond van Heidehof kan worden gebruikt voor uitbreidingen met appartementen;
 - Schervenheuvel kan intern worden verbouwd tot kleinschalig wooncomplex ten behoeve van de financiering van de nieuwbouw;
 - de balanswaarde is nihil.
- Fondsenwerving: p.m.
- Inbreng mogelijke samenwerkingspartners.

2. 'De nieuwe Bunthoef': Bunthoef en Mare Nostrum, met het bibliotheekfiliaal

Nieuwbouw:

Voor financiering van deze gemeenschappelijke nieuwbouw kunnen de volgende kansen worden verkend:

- Indien het filiaal van de bibliotheek wordt meegenomen, kan de huidige locatie worden herontwikkeld en worden gebruikt voor nieuwe woningen. De opbrengst kan worden gebruikt om het nieuwe buurthuis mee te financieren.
- Inbreng mogelijke samenwerkingspartners: p.m.
- Fondsenwerving: p.m.

3. 'De nieuwe Klip'

Nieuwbouw/verbouw:

Voor financiering van nieuwbouw/verbouw liggen er kansen op cofinanciering als het dorpshuis samenwerkingspartners heeft voor voorzieningen op het platteland:

- Bij nieuwbouw op een andere locatie: opbrengsten uit verkoop van het beeldbepalende klooster dat verbouwd kan worden tot appartementencomplex met ongeveer 20 tot 30 woningen.
- Grondprijs: p.m.
- WOZ-waarde € 202.000,00.
- Afschrijving € 143.000,00.
- Balanswaarde € 177.000,00.
- Provinciale fondsen (Combifonds), Europese fondsen p.m.
- Inbreng mogelijke samenwerkingspartners (school, muziekschool en sportaccommodatie, gezondheidscentrum).

4. Buurthuis 'Vrachelen'

Nieuwbouw:

Het is de vraag of hier kansen voor financiering liggen. Vrachelen heeft een buurtfunctie en geen wijkoverstijgende netwerkfunctie nodig. Samenwerkingspartners zijn wellicht alleen huurders van ruimte.

Voorwoord en leeswijzer

Voorwoord

Bij het onderzoek naar de toekomstige functie van de buurt- en dorpshuizen in de gemeente Oosterhout zijn diverse personen betrokken geweest: als ambtenaar van de gemeente Oosterhout, als functionaris van een maatschappelijke instelling. Niet in de laatste plaats betreft het personen in hun rol van vrijwilliger: als lid van het bestuur van een buurt- of dorpshuis, als lid van een bestuur dat gebruik maakt van het buurt- of dorpshuis, als vrijwilliger met uitvoerende taken, als deelnemer aan de klankbordgroep. Mijn dank gaat uit naar al deze betrokkenen, zonder ze allemaal bij naam te noemen. Daarbij wil ik voorkomen dat ik iemand over het hoofd zie. Zonder de inzet van al deze personen had dit rapport niet kunnen worden geschreven.

Leeswijzer

Het rapport begint met een samenvatting van het rapport. Vervolgens worden in de eerste drie hoofdstukken inhoudelijke gegevens ten behoeve van de toekomstige functie voor de buurt- en dorpshuizen op een rij gezet. Het vierde hoofdstuk biedt gegevens over de ruimtelijke vertaling: de accommodaties van de buurt- en dorpshuizen. De gegevens uit deze vier hoofdstukken dienen als bouwstenen voor het vijfde hoofdstuk: het voorstel de toekomstige functie voor buurt- en dorpshuizen meer inzet van gemeentelijk beleid te laten zijn.

Wat is concreet in welk hoofdstuk te vinden?

In hoofdstuk 1 worden maatschappelijke ontwikkelingen geschetst en wordt een visie op buurt- en dorpshuizen in het kader van maatschappelijke ontwikkelingen gegeven. Hoofdstuk 2 biedt lokale beleidsontwikkelingen in Oosterhout, met daarbij demografische gegevens over bijvoorbeeld de bevolkingsopbouw. Het verleden, heden en de wensen voor de toekomst van de kant van de buurt- en dorpshuizen in Oosterhout en vanuit het perspectief van, (potentiële) gebruikers en de welzijnsinstelling wordt weergegeven in hoofdstuk 3, met een samenvatting van deze wensen op de bladzijden 60 tot en met 63. Dit is een uitgebreid hoofdstuk waarin wordt beoogd zorgvuldig zicht te geven op de wensen van de buurt- en dorpshuizen zelf. Aspecten van de ruimtelijke vertaling in de accommodaties van de buurt- en dorpshuizen worden in hoofdstuk 4 vermeld. In hoofdstuk 5 worden de gegevens samen uitgewerkt tot een voorstel: de keuze de buurt- en dorpshuizen in te zetten als instrument van beleid. Het hoofdstuk eindigt met een meerjarenvoorstel voor de accommodaties, gebaseerd op de inhoud, met een financiële vertaling. Hoofdstuk 6 tenslotte biedt een korte methodische verantwoording van het onderzoek.

1. Maatschappelijke ontwikkelingen en buurt- en dorpshuizen

1.1 Inleiding

In het navolgende wordt een korte schets gegeven van maatschappelijke ontwikkelingen in Nederland. De maatschappelijke ontwikkelingen vormen de inhoudelijke invalshoek voor het vormgeven van beleid ten behoeve van buurt- en dorpshuizen. Buurt- en dorpshuizen maken zelf ook deel uit van de maatschappelijke ontwikkelingen. Ze kunnen echter tevens een actieve rol vervullen in het voorkomen van en/of een bijdrage leveren aan het oplossen van maatschappelijke problemen. Dit komt in het tweede deel van het hoofdstuk aan de orde. Specifiek wordt daarbij ingegaan op de vraag of buurt- en dorpshuizen van elkaar verschillen.

1.2 Maatschappelijke ontwikkelingen

Individualisering: keuzevrijheid en keuzedwang

Een belangrijke ontwikkeling die al sinds ongeveer de jaren '60 van de vorige eeuw in de Nederlandse samenleving gaande is, is die van de individualisering. Bij individualisering gaat het om enerzijds de afbrokkeling van traditionele sociale verbanden. Het individu wordt vrijgemaakt uit voorgeschreven rollen en daarbij passende normen- en waardenpatronen. Daardoor ontstaat een groot scala aan keuzemogelijkheden en een diversiteit aan leefstijlen: tussen individuen maar ook in het leven van individuen, in tijd en ruimte gezien. Tegenover keuzemogelijkheden en emancipatie van individuen, weg van de sociale controle, staat keuzedwang: mensen moeten steeds opnieuw zelf keuzes maken, juist omdat ze niet meer op hun sociale verbanden, zoals familie, gezin, klasse, kerken, wijken enz. worden aangesproken en daarop terug kunnen vallen. Voor hun bestaansvoorwaarde worden mensen meer afhankelijk van de arbeidsmarkt en daarop voorbereidende scholingsmogelijkheden. Meer dan voorheen worden daarbij aan het opleidingsniveau van mensen eisen gesteld. Het individu en steeds minder het gezinsverband vormt daarbij de economische eenheid. Mensen zijn minder hecht verbonden met sociale verbanden als gezin en familie. Deze verbanden zijn ook meer dan vroeger wisselend van samenstelling door onder meer echtscheiding. Het percentage alleenstaanden neemt toe, alsmede eenzaamheid onder mensen. De sociale verbanden waar mensen steeds meer van afhankelijk worden, zijn vaker instituties en ze zijn anoniemer, groter, gespecialiseerd, abstract en ondoorzichtig. Gesteld kan worden dat er sprake is van verharding van de maatschappij. Mensen zijn minder verdraagzaam ten opzichte van elkaar. Dat heeft zeker ook te maken met het feit dat ze elkaar minder goed kennen. Ook bij instellingen waarvan mensen in hun rol van werknemer en in die van bijvoorbeeld burger of consument gebruik maken geldt een grotere mate van anonimiteit. Het bestand aan buurtwinkels neemt af; bedrijven gaan op in een grotere organisatie (met of zonder behoud van de oorspronkelijke naam); beroepen staan verder af van de concrete omgeving door onder meer ontwikkelingen op het gebied van de informatie- en communicatietechnologie (ICT).

Rol van informatie- en communicatietechnologie

De informatie- en communicatietechnologie (ICT) drukt een belangrijk stempel op onze samenleving; zowel op de onderlinge verbanden van mensen (nieuwe vormen van - elektronische - communicatie, een toenemende stroom van wereldwijde informatie) als op de toepassing van dergelijke technologie in de samenleving (denk aan het gebruik van ICT bij alleenstaande ouderen die op die manier langer zelfstandig kunnen blijven wonen), nog afgezien van de rol die ICT in het arbeidsproces speelt. Ook instellingen als (openbare) bibliotheken richten zich steeds meer op hun informatiefunctie buiten hun boekenbezit. Ze bieden hulp aan mensen bij het zich begeven op de digitale snelweg. Houtepen zegt daar het volgende over: "In het jaarplan 2003 van de Vereniging van Openbare Bibliotheken NBLC, wordt in het kader van 'Een leven lang leren' aandacht besteed aan de rol van de bibliotheken ten aanzien van de vernieuwing van het leren. De bibliotheek wordt gepositioneerd als 'Academie voor het Leven': () voor iedereen bestemd en toegankelijk () omdat we leven in een samenleving waarin kennis, cultuur en informatie voor ons bestaan noodzakelijk zijn geworden. Dat geldt voor zowel de moderne staatsburger, die actief meebeslist over wat er in zijn omgeving omgaat, als voor de burger die zich staande moet houden op een arbeidsmarkt die steeds weer nieuwe eisen aan hem stelt. Van de bibliotheek wordt daarbij een actieve rol verwacht. Die bestaat uit het maken van informatiearrangementen en het organiseren van lezingen en debatten (). De wijziging en verbreding van de functie wordt aangeduid met 'van collectie naar connectie'. En even verder: 'Het stelsel van openbare bibliotheken heeft, in het kader van die connectie, een maatschappelijke rol als kennisbron, onderwijsondersteuner, cultureel platform en sociale spil in stad, wijk en dorp. Verbreding en verbinding met partners in het lokale, sociale en culturele netwerk, met musea, met wijk- en sportorganisaties en gezondheidsinstellingen en uiteraard educatieve instellingen wordt daarbij nagestreefd. () De bibliotheek ziet voor zichzelf een ondersteunende taak weggelegd, door gerichte ontsluiting en verzameling van informatiebronnen in aansluiting op de vraagstukken waar de diverse betrokkenen mee bezig zijn. Op die manier is de bibliotheek niet alleen een centrum met een vrije inloop op publieksvriendelijke tijden, maar wordt zij een centrum dat actief bemiddelt in het verwerven en aanbieden van actuele, gewenste informatie. Daarbij wordt de klant actief opgezocht. Zo kan () een bewonerscomité gerichte informatie ontvangen over de geschiedenis van de wijk, over herstructureringsplannen van de gemeente of de besluit-vormingsprocedure bij de gemeente. () Daarbij is er altijd keus: de bibliotheek leert de mensen zelf de gewenste informatie te selecteren via het Internet, of zij stelt een relevant informatiepakket samen. Deze vorm van actieve, naar buiten gerichte educatieve ondersteuning zal alleen nog maar in belang toenemen, vanwege de stijging van het kennisniveau van de samenleving". (Houtepen, 2004)

Toenemende mobiliteit

Een andere belangrijke nog steeds doorgaande ontwikkeling is de toenemende mobiliteit. De afstand tussen de plaats waar mensen wonen en werken is veel groter dan voorheen. De verstedelijking van de samenleving zet door. De groei van dorp tot stad, van kleine naar grote stad of van zelfs geheel nieuwe steden maakte dat er minder platteland overbleef en de steden dichter bij elkaar kwamen te liggen. Het steeds drukker worden van het verkeer en het aaneen groeien van plaatsen tot stedelijke verbanden leidt er toe dat mensen steeds meer eisen stellen aan hun woongenot. Ze willen rustig, in het groen, wonen en op zijn minst voor hun vrije tijd gebruik maken van de mogelijkheden die de natuur te bieden heeft.

Dat houdt in dat er tevens een trek is van de stad naar het platteland, ook naar dorpen met weinig voorzieningen omdat het woongenot een hogere prioriteit heeft dan de voorzieningen: ouders kiezen er bijvoorbeeld voor hun kinderen in een leukere, uitdagender omgeving te laten opgroeien. Deze categorie houdt er rekening mee dat ze voor hun vervoer van de auto afhankelijk zijn. Ze kiezen er vaak voor zich voor de leefbaarheid van het dorp in te zetten. Toenemende mobiliteit is er ook omdat in één huishouden steeds meer beide partners werken. Ze wonen en werken niet altijd beiden in dezelfde plaats. Daarbij komt dat mensen veel meer dan voorheen van baan wisselen en niet altijd verhuizen naar de plaats waar hun nieuwe werkplek zich bevindt. De vervoersmogelijkheden zijn toegenomen door het autoverkeer; het aantal auto's en het aantal afgelegde kilometers per auto neemt nog steeds toe.

Mobiliteit en migratie

Toenemende mobiliteit is er ook in ruimere mate over de landsgrenzen heen. Mensen hebben meer vakantiedagen dan vroeger, besteden hun vakantieperiodes vaker in het buitenland. Ook voor hun werk en studie zijn ze veel vaker, kortere en langere perioden, in het buitenland. Dit wordt in de hand gewerkt door de internationalisering (samenwerking op overheidsniveau in Europees verband en daarvan afgeleid op het niveau van wetenschappelijke en opleidingsinstituten en op bedrijfsniveau over de hele wereld). Voor die situaties geldt dat de (vracht)auto, buiten het vliegtuig, een belangrijk middel van verplaatsing is. Hand in hand met deze mobiliteit gaat de arbeidsmigratie voor langere en kortere perioden van de eigen bevolking en die uit andere landen naar Nederland. In de jaren '60 van de vorige eeuw ontstond er een tekort aan ongeschoolde werkers. Daartoe kwamen mensen, vooral mannen, uit landen waar de lonen laag waren naar Nederland: uit Italië, Spanje en later uit Marokko en Turkije. Dit gebeurde op initiatief van het bedrijfsleven, dan wel uit eigener beweging. Oorspronkelijk was het idee, zowel bij de arbeidsorganisaties als de werknemers zelf, dat ze hier voor een beperkte periode zouden werken. Later werkten ze hier vanuit het perspectief te blijven en kwam gezinshereniging op gang. De multiculturele samenleving werd, ook beleidsmatig, een feit vanaf eind jaren tachtig. De onafhankelijkheid van Suriname en de slechte economische vooruitzichten daar en op de Antillen maakte dat ook uit de overzese gebiedsdelen mensen naar Nederland kwamen. Tenslotte brachten oorlogsgeweld en dictatoriale besturen in veel gebieden stromen vluchtelingen op gang die zich meer en minder permanent in Nederland (en andere delen van de westerse samenleving) vestigden. Op dit moment wordt er beleidsmatig voor gekozen integratie van allochtonen, Antillianen en Surinamers te bewerkstelligen. Beleid met vooral een accent op behoud van eigen cultuur, met eigen voorzieningen is op zijn retour. Dit houdt dat het beleid er op gericht is deze groeperingen gebruik te laten maken van de algemene voorzieningen.

Van tekort aan ongeschoolde werkers naar kenniseconomie

Zoals gezegd was er in de jaren '60 van de vorige eeuw een tekort aan ongeschoolde werknemers in Nederland en werden die uit lage-lonenlanden gehaald. In de loop van de jaren werd de industrie steeds kennisintensiever en werd een hoger opleidingsniveau vereist. Dat kwam er ook; de afgelopen dertig jaar is het algemene opleidingsniveau behoorlijk toegenomen. Ook is het verschil in opleidingsniveau tussen mannen en vrouwen gelijk getrokken. Na een hoge jeugdwerkloosheid in de jaren '80 en regelingen waarbij mensen (ver) voor hun pensioengerechtigde leeftijd het arbeidsproces verlieten, ontstond halverwege de jaren '90 schaarste aan personeel in vooral de onderwijs- en zorgsector, mede doordat veel mensen kozen voor een baan in het bedrijfsleven. Rond 2001 begon de werkloosheid weer op te lopen en vooral de laatste tijd neemt de jeugdwerkloosheid opnieuw toe; van maart 2003 tot maart 2004 verdubbelde het aantal jongeren zonder betaald werk.

Vooral jongeren die zonder diploma de school verlaten en geen arbeidservaring hebben vormen een steeds groter probleem. Door de vergrijzing zullen de komende jaren veel mensen van de geboortegolf na de Tweede Wereldoorlog het arbeidsproces verlaten. De komende jaren zullen ook veel werknemers uit het onderwijs met pensioen gaan. Daarnaast zal er veel werkgelegenheid in de zorg zijn. Ongeveer een op de vier tot vijf werknemers zal in de zorgsector werken. Tegelijkertijd is er al een tijd vertrek van industriële arbeid naar lage-lonenlanden als Oost-Europa en Azië gaande. De laatste tijd trekken ook ICT-banen naar die landen. De druk op de bevolking om meer te presteren neemt toe: nog beter gekwalificeerd raken en blijven door ook tijdens het arbeidsproces opleidingen te blijven volgen en langer te werken. Recent is maatschappelijke betrokkenheid van bedrijven en van (jongere) werknemers in trek. Werknemers zoeken naar zingeving; non-gouvernementele organisaties krijgen veel sollicitatiebrieven. De traditionele industrie heeft zich ontwikkeld tot een sector met relatief veel kennisintensieve technologie en commerciële dienstverlening.

Verzorgingsstaat, betaalbaarheid en emancipatie: een dubbel motief

Halverwege de jaren '60 van de vorige eeuw was het stelsel van sociale voorzieningen en daarmee de verzorgingsstaat compleet. Volwassenen hoefden voor hun levensonderhoud in hun hoedanigheid van gepensioneerde of nabestaande, van iemand met een fysieke of verstandelijke beperking of als gevolg van echtscheiding, geen beroep meer te doen op hun familie (wettelijke regelingen als AOW, Werkloosheidswet, Algemene Bijstandswet en WAO). Naast de uitvoeringsorganen van deze regelingen kwamen er meer overheidsinstellingen en afdelingen, particuliere door de overheid gesubsidieerde en uit collectieve verzekeringspremies betaalde instellingen, waarop mensen een beroep konden doen, waar ze recht op hadden. Het betrof bijvoorbeeld personele faciliteiten als tandartsen, fysiotherapeuten en psychiaters, waar voorheen slechts een beperkte groep mensen gebruik van kon maken. Daarnaast ging het om nieuwe ruimtelijke faciliteiten waar mensen een beroep op konden doen, zoals een bejaardenhuis of een tehuis voor verstandelijk gehandicapten. Mensen schreven zich voor ze 65 werden in, mede onder invloed van de naoorlogse woningnood, voor wat toen een bejaardentehuis heette; leerlingen gingen naar gespecialiseerde scholen voor buitengewoon onderwijs; gehandicapten gingen in specifiek op hun handicap ingerichte tehuizen wonen. Al aan het eind van de jaren '70 kwam men tot het besef dat het stelsel van de verzorgingsstaat zoals het toen was vormgegeven onbetaalbaar zou worden door de vergrijzing (een langere levensduur, al dan niet gepaard gaand met aan het eind van het leven een langere periode van ziekte) en ontgroening (gebruik van de pil waardoor het kindertal afnam, mede onder invloed van de ontkerkelijking). Door de hoge werkloosheid in de jaren '80 nam daarbij de druk op het voorzieningensstelsel toe. Maatregelen met een dubbel motief (rechten en plichten) gingen hand in hand: enerzijds maatregelen uit emancipatoire overwegingen als economische zelfstandigheid van vrouwen (rechten) en anderzijds uit bezuinigingsoverwegingen. Te denken valt bijvoorbeeld aan de plicht zelf in een inkomen te voorzien, maar bij werkloosheid met een verdienende partner voor inkomen terug moeten vallen op het inkomen van de partner; bereiken als jongere van de volwassenen leeftijd met 18 jaar, maar financieel zelfstandig op het 21e levensjaar; het verbreden van het basisonderwijs met kinderen uit het speciaal onderwijs. Een ontwikkeling die al een aantal jaren gaande is, waar de laatste jaren werk van wordt gemaakt en die ook vanuit dit dubbele perspectief kan worden gezien is de vermaatschappelijking van de zorg. Het recht op een zelfstandig bestaan in de samenleving voor iedereen, dus ook mensen met fysieke of verstandelijke beperkingen, gaat vergezeld van het afbouwen van grote delen van instituties (de ontwikkeling van de zogenaamde extramuralisering).

Overheid en markt

Een andere mogelijkheid om de druk op de lasten van de overheid binnen de perken te houden is ze geheel of gedeeltelijk over te laten aan een andere partij dan de overheid: de markt van vraag en aanbod. Naast dat de lasten door de marktpartijen gedragen zouden worden (het spel tussen producent en consument), zou de markt concurrentie bevorderen, er zou efficiënter worden gewerkt, door een zakelijker afstemming tussen de vraag van de consument en het aanbod van de producent (de klant is koning en loopt naar de concurrent als het product niet bevalt, wat in het geval van een monopolie door de overheid niet kan) en dus zou dit prijsverlagend werken. Voor zowel de overheid als de markt gold dat de personele kosten verhoudingsgewijs hoog werden. Getracht werd menskracht te vervangen door machines en door automatisering. Bijkomend voordeel was de geringere fysieke belasting van mensen. De vervanging van inzet van personen door machines en door automatisering gold ook voor publieke voorzieningen. Nadeel van geringere personele inzet in de publieke ruimte was een verminderd toezicht, bijvoorbeeld in stationsruimten. Met dit verminderde toezicht ging gepaard de verplaatsing van werkzaamheden op straat, tussen de mensen, naar werkzaamheden op kantoor (minder blauw op straat, maar ook minder opbouwwerkers in de buurt). Werkzaamheden van professionele werkers gingen een ander, meer coördinerend karakter dragen en op een gegeven moment kwamen er naast vrijwilligers mensen voor terug die werkten tegen een geringe beloning: stadswachten bijvoorbeeld of Marokkaanse vaders. Eind jaren '80, begin jaren negentig kwam de privatisering van overheidsvoorzieningen op gang en werd er meer overgelaten aan de markt. Denk aan de volkshuisvesting: het verzelfstandigen van de woningcorporaties, die zich meer moesten richten op hun sociale taken. Mensen die het zich konden veroorloven moesten kopen in plaats van huren. Voorgesteld werd bijvoorbeeld het duurdere huursegment te verkopen en de opbrengsten ten goede te laten komen aan de huizen in het goedkopere segment. Ook ten aanzien van de bouw ging de overheid meer op afstand staan ten gunste van de markt. De verhoudingen in de nieuwbouw koop: huur veranderden in de richting van het koopsegment; soms leidde en leidt dit er toe dat projectontwikkelaars kunnen bepalen wanneer voor de sociale huur wordt gebouwd, namelijk op het moment dat een bepaald quotum aan koop is verkocht. Aan het begin van de 21e eeuw werd bereikt dat het aantal koopwoningen het aantal huurwoningen evenaarde. Burgers krijgen kortom meer keuze en eigen verantwoordelijkheid als consument; de andere kant is dat zij persoonlijk meer risico lopen. Hun bestaansonzekerheid neemt toe.

De overheid kan en wil minder betalen en meer aan de markt overlaten. Dat betekent voor de overheid steeds opnieuw vaststellen waar de grens ligt: wat welke categorie burgers zelf kan betalen en waar de overheid een bijdrage levert, bijvoorbeeld omdat de marktpartij naast de gerichtheid op winst tevens bijdraagt aan het realiseren van maatschappelijke doelen, iets wat zowel speelt bij commerciële dienstverlening als het openbaar vervoer. Het meer overlaten aan de markt gaat gepaard met een visie op de burger als mondige burger: een burger heeft recht op voorzieningen en weet waar hij terecht kan. Burgers krijgen bijvoorbeeld voor de zorg een persoonsgebonden budget (pgb), waarmee ze zelf in staat worden geacht hun diensten te kunnen inkopen. Sinds kort geldt voor de zorg in het onderwijs het leerlinggebonden budget, de rugzak, voor leerlingen die speciale zorg of begeleiding behoeven. Daarnaast komt een categorie burgers voor die in het woud van regelingen de weg niet weet te vinden en burgers die niet in staat zijn de zorg in te kopen doordat ze (onverzekerd) op de rand van het bestaansminimum verkeren. Met deze veranderingen gaat vergezeld dat burgers/consumenten kunnen nagaan of ze waar (kwaliteit) voor hun geld krijgen. De mondige burger als consument moet kunnen kiezen en vergelijken. Hij of zij betaalt zelf voor de concreet geleverde producten of diensten en voelt dat dus direct in de eigen portemonnee. Als de burger zich op deze manier tekortgedaan voelt, zal hij eerder zijn recht halen.

Communicatie tussen burger en overheid: de burger als klant en de kloof tussen burger en overheid

Burger als klant

Meer marktwerking heeft invloed op de organisatie van de overheid. Ook van de overheid wordt een zakelijker opstelling gevraagd. Dat de overheid haar werk goed moest doen was altijd al zo. Een overheid echter die zich meer op het scheppen van de voorwaarden richt en uitvoerende taken meer aan de markt over laat, krijgt als regievoerder te maken met de mondige burger als consument op het moment dat de burger gebreken constateert. Een losliggende stoeptegels in de openbare ruimte moet worden verholpen. Voor de burger is op dat moment niet interessant wie het trottoir ter plekke slecht heeft gelegd (of dat er een andere oorzaak is). Hij vervult zelfs zijn burgerplicht door de gemeente te attenderen op de losse tegel. Immers als er ongelukken uit voortkomen, is de gemeente aansprakelijk. Bij het in gebreke blijven moeten burgers hun klacht snel kwijt kunnen en niet via veel omwegen bij de juiste persoon terecht hoeven te komen. Het is aan de overheid zelf zich dienstbaar, klantvriendelijk, op te stellen en de klacht intern bij de juiste persoon neer te leggen (de 'één-loketgedachte').

Kloof tussen burger en overheid

De kloof tussen de burger en de overheid houdt de politiek al decennia bezig. Er is zelfs een politieke partij (D'66) voor opgericht. Een van de manieren om de afstand te verkleinen, de burger meer bij de politiek te betrekken en de politiek spannender te maken acht men het veranderen van het kiesstelsel. Een middel om de lokale politiek levendiger te maken dat bij de gemeenteraadsverkiezingen van 2002 is ingevoerd, is de dualisering. De gemeenteraad schept de kaders en legt de voornemens vast in een akkoord; het college van B en W voert het akkoord uit. Het college maakt geen deel meer uit van de gemeenteraad. Wethouders hoeven ook niet meer afkomstig te zijn uit de plaats waar ze bestuurder zijn. Burgers wordt de mogelijkheid geboden zelf met beleidsvoorstellen te komen en deze in te dienen, de zogenaamde 'Burger Initiatief Voorstellen' (BIV's). Deze komen soms in de plaats van ambtelijke voorstellen waar veel in is geïnvesteerd. Als voorbeeld van een moeizame ontwikkeling rond een BIV wordt beschreven de BIV op het gebied van parkeermeters in Hilversum (waaraan een referendum was gekoppeld over het BIV dat het overigens niet heeft gehaald). Een andere ontwikkeling waardoor de kloof van de burger tot de overheid toeneemt is die van schaalvergroting. Schaalvergroting betekent soms letterlijk een grotere geografische afstand tot het overheids-apparaat, bijvoorbeeld bij gemeentelijke herindelingen. Schaalvergroting is ingevoerd om meer efficiënt en effectief met de middelen om te kunnen gaan. Tegelijkertijd betekent schaalvergroting dat er minder overzicht is, grotere anonimiteit heerst en dat meer in regels en procedures moet worden vastgelegd, bijvoorbeeld om te bewaken dat er gelijke situaties zijn (manieren van behandeling, criteria etc.) voor iedereen. Juist tegen dit woud van regels, die het de burger moeilijk maken bij de juiste persoon terecht te komen is, vooral de laatste jaren, verzet gerezen. Ook daar besteedt de politiek momenteel veel aandacht aan. Meer in het algemeen is er aandacht voor de communicatie tussen burger en overheid, om deze soepel te laten verlopen.

Een ander aspect voor wat betreft de kloof tussen overheid en burger is de betrokkenheid van de burger bij de politiek. De verkiezingsuitslagen laten zien dat het aantal burgers dat zijn stem uitbrengt over het algemeen achteruitgaat. Overigens houdt dit niet in dat mensen niet warm lopen voor de politiek. Ze zijn meer gericht op bepaalde onderwerpen die gedurende een bepaalde afgeronde periode hun aandacht hebben. De overheid tracht hier op in te spelen door burgers (vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties) meer te betrekken bij de ontwikkeling van beleid. Dit houdt in dat ook al in het stadium van de voorbereiding van het beleid burgers als gelijkwaardige partner worden betrokken (interactieve beleidsvorming). Deze betrokkenheid (rechten) houdt tevens plichten in: bij de beleidsuitvoering doen burgers, waar mogelijk, mee (coproductie). Interactieve beleidsvorming verschilt van wat voor interactieve beleidsvorming gebruikelijker was: inspraak. Bij inspraak gaat het om een plan dat al klaar is en waar de burger commentaar op kan leveren. Bij interactieve beleidsvorming worden burgers al betrokken voor het stadium van planvorming. Ze bepalen dus de inhoud van het plan mee dat in een latere fase ter bespreking voorligt. Het achterliggende idee is dat op die manier het beleid meer aansluit bij degene die aan de uitvoering moet meewerken (in coproductie): de burger. Er wordt met andere woorden gewerkt aan het verwerven van draagvlak bij een 'democratische' meerderheid van de burgers.

Vrijwilligerswerk en verenigingsleven

Maatschappelijke ontwikkelingen als de demografische verschuivingen op de arbeidsmarkt en culturele veranderingen als ontkerkelijking en individualisering maken dat het verenigingsleven van karakter verandert. Er zijn nog veel vrijwilligersgroepen en organisaties actief die van oorsprong een levensbeschouwelijke achtergrond als inspiratiebron hadden. De traditionele verenigingen en ledenorganisaties, met inbegrip van die met een levensbeschouwelijke achtergrond, afficheren zich echter steeds minder op basis van levensbeschouwing. Ze zijn bijvoorbeeld geen r.k.-sportvereniging meer.

Hoewel het aantal mensen in Nederland dat aan vrijwilligerswerk doet in vergelijking met omliggende landen hoog is, neemt het over het algemeen gezien wel af. De deelname van jongeren is gering en sinds 1970 sterk gedaald. Nieuwe sociale bewegingen als Amnesty International, de natuur- en milieubeweging en boodschappendiensten voor ouderen weten wel jongeren te trekken. Vrijwilligers in het algemeen en jongeren in het bijzonder zijn meer op concrete kortstondige evenementen gericht en minder op een langdurig verband. Daarbij komt dat jongeren in hun rol van student omwille van tempo- en prestatienormen, hogere eigen financiële bijdragen en eisen aan hun levensstandaard stellen en minder tijd besteden aan vrijwilligerswerk.

Vrouwen verrichten meer dan vroeger betaalde arbeid en zijn om die reden minder vrijwillig actief. Dit komt mede omdat ze werk en zorgtaken moeten combineren (de zogenaamde taakcombineerders). Zorgtaken worden verhoudingsgewijs nog steeds meer door vrouwen dan door mannen verricht.

De deelname van allochtonen aan het Nederlandse verenigingsleven en het vrijwilligerswerk is gering. Allochtonen zijn, naast de tijd die ze in familieverband besteden, actief in en rondom de moskee en in zelforganisaties. De grootste oorzaak voor dit niet-deelnemen is gelegen in de taal- en cultuurskloof.

In de leeftijdsgroep 65+ is het percentage vrijwilligers aan het dalen. Wellicht heeft dit te maken met het feit dat deze categorie in vergelijking tot vroeger vitaler is, veel keuzemogelijkheden heeft, over een ruimer budget beschikt en behoefte heeft aan een flexibele tijdsinvulling.

De bereidheid tot het verrichten van vrijwilligerswerk neemt af. Het vrijwilligersbestand vergrijsst. Sinds 1985 is er niet alleen sprake van een vergrijzing, maar ook van een afname van vrijwilligerswerk beneden de 45 jaar. Deze laatste afname wordt niet meer geheel gecompenseerd door de oudere leeftijdsgroepen. Een verklaring voor de stagnatie kan het generatieverschil zijn van mensen die nog opgegroeid zijn in de oude verzuilde verenigingsstructuur (van collectieve belangenbehartiging) van de jaren '50 en '60 en de mensen die daar niet meer mee zijn opgegroeid.

Hedendaagse, mondige burger

Uit het bovenstaande komt een beeld naar voren van mondige burgers die weten waar ze recht op hebben en wat ze willen, die zich kortom goed weten te redden. Het opleidingsniveau is de afgelopen dertig jaar behoorlijk toegenomen; het aantal mensen met meer dan lagere school is flink gestegen. Het opleidingsniveau tussen mannen en vrouwen werd recht getrokken; meer in het algemeen namen de ontplooiingskansen voor vrouwen toe. Mensen vallen niet samen met hun, ene, beperking, maar worden aangesproken op de zaken waartoe ze wél in staat zijn. Ouderen blijven steeds langer vitaal. De levensduur van mensen neemt toe en nog nooit was de materiële welvaart zo hoog. Desondanks en mede dankzij deze ontwikkelingen doen zich (nog steeds) problemen voor op het gebied van zelfredzaamheid, zoals verslaving, welvaartsziekten als suikerziekte en zwaarlijvigheid, onderwijsuitval, toenemende werkloosheid (die scherper oploopt bij allochtonen dan autochtonen), gebrek aan inkomen (als gevolg van echtscheiding), dakloosheid en sociale uitsluiting.

Van criminaliteit naar veiligheid

“De belangrijkste verandering van de jaren negentig was misschien wel de transformatie van het criminaliteitsprobleem tot een 'veiligheidsvraagstuk'”, aldus Boutellier. “Criminaliteit is niet langer een probleem van daders, slachtoffers, politie en justitie, maar van alle burgers en vele partijen en instanties (...)” Boutellier (2002). Volgens hem neemt de discussie over veiligheid de vorm aan van een utopisch verlangen dat voortvloeit uit het onbehagen over de complexiteit van de huidige samenleving.

De genoemde ontwikkelingen hebben positieve en negatieve maatschappelijke gevolgen. Met veel mensen gaat het goed, maar niet iedereen kan zich staande houden. Een voorbeeld ter verduidelijking: het toenemende opleidingsniveau en de vele keuzemogelijkheden maken het voor bepaalde jongeren moeilijk hun weg te vinden. Zij haken af. Daar dient het (lokaal) beleid op in te spelen: door goede ontwikkelingen te stimuleren en oplossingen aan te dragen voor de problemen. In het volgende hoofdstuk worden deze ontwikkelingen in de lokale beleidscontext geplaatst.

1.3 Betekenis van maatschappelijke ontwikkelingen voor sociaal-culturele voorzieningen, met name buurt- en dorpshuizen

Duurzame leefbaarheid van het gebied als uitgangspunt voor beleid

In het navolgende wordt ingegaan op de maatschappelijke beleidsontwikkelingen voor sociaal-culturele voorzieningen, in het bijzonder de buurt- en dorpshuizen. De beleidsontwikkelingen worden gezet in het kader van leefbaarheid. De term 'leefbaarheid' heeft sinds enkele jaren een bijzondere lading. Leefbaarheid betekent echter strikt genomen volgens de Van Dale (2001): "Geschikt om als leven doorgebracht te worden". Daarmee is het geen neutraal begrip. Immers 'geschikt' hield een eeuw geleden iets anders in dan nu. In de beleidscontext van dit hoofdstuk gaat het om leefbaarheid nu en hier in Nederland, met de buurt- en dorpshuizen als ruimtelijke faciliteit en met de blik op de, nabije, toekomst. De blik op de toekomst voegt het aspect 'duurzaamheid' toe aan leefbaarheid. Het gaat dus om duurzame leefbaarheid. Aan duurzaamheid zit naast hier en nu, en in de toekomst nog het aspect 'elders' vast. Daarmee wordt de verbinding gelegd met 'elders in de wereld', buiten Nederland. Duurzame leefbaarheid is tijd- en plaatsgebonden. Aan 'geschikt' om te leven, bijvoorbeeld 'meedoen in de maatschappij', worden anno 2004 in Nederland andere eisen en voorwaarden gesteld dan pakweg 30 jaar geleden en andere dan in de binnenlanden van Afrika. Dat betekent niet dat de situatie in Afrika zo moet blijven en het betekent evenmin dat de eisen en voorwaarden in de Nederlandse samenleving blijven zoals ze nu zijn. Duurzame leefbaarheid is een aan verandering onderhevig begrip. Aan leefbaarheid wordt duurzaamheid toegevoegd. Bij leefbaarheid gaat het volgens een gangbare omschrijving om de volgende zes aspecten: wonen, werken, verkeer/bereikbaarheid, voorzieningen, sociaal klimaat en bestuurlijk klimaat. Het gaat daarbij steeds om de fysieke, economische en sociale invalshoek (pijlers) en de onderlinge verbindingen. Dit laatste geldt ook voor duurzaamheid. Een buurt waarin mensen weinig verhuizen kan bijvoorbeeld wat de sociale leefbaarheid betreft duurzamer zijn dan een buurt waarin veel wordt verhuisd en/of waarin mensen onderling weinig binding hebben, ondanks de fysiek gezien duurzame leefbaarheid van de buurt, met huizen van prima kwaliteit.

Wat sociaal beleid betreft kan worden gesteld dat het accent de laatste jaren steeds meer komt te liggen op het territorium in plaats van op doelgroepen. Te denken valt in dit verband aan het Grote Stedenbeleid of beleid gericht op vitalisering van het platteland. Zowel in de stad als op het platteland gaat het om gebiedsgericht werken en om leefbaarheid. Gebiedsgericht werken houdt in integraal werken. Immers in het gebied zelf, waar mensen wonen of verblijven, komen alle aspecten samen. Bij het bepalen van 'leefbaarheid' van een gebied (buurt of dorp) gaat het zeker niet alleen om objectieve gegevens. Juist een benadering vanuit het perspectief, de beleving van de burger is daarbij van belang. Te denken valt hierbij aan een in het kader van leefbaarheid in de buurt bijvoorbeeld aan het begrip veiligheid. Een incidentele schietpartij die in een bepaalde buurt plaatsvindt evenals veel, sensationele, aandacht aan criminaliteit en veiligheid in de pers, kan mensen het gevoel geven dat de buurt onveilig is, terwijl daar verder nooit iets aan de hand is. Aan veiligheid wordt de laatste jaren veel aandacht besteed. Het kan worden toegevoegd aan alle zes de aspecten. Bij 'werken' kan bijvoorbeeld worden gedacht aan goede kantoormeubels, maar ook aan sociale veiligheid als het tegengaan van pesten op de werkplek. Ook bij veiligheid gaat het om de fysieke, economische en sociale invalshoek. Deze invalshoek kan worden toegevoegd aan duurzame leefbaarheid.

Kantttekeningen bij doelgroepenbeleid

In het navolgende wordt in het kort ingegaan op redenen waarom het doelgroepenbeleid ondergeschikt zou moeten zijn aan beleid, gericht op de buurt, wijk of het dorp in het kader van leefbaarheid. Het spreekt vanzelf dat verandering van doelgroepenbeleid naar gebiedsgericht beleid niet van de ene op de andere dag te realiseren is. Het is een kwestie van gericht, stapsgewijs ombuigen. Deze ombuiging kan niet zonder adequate professionele inzet. Beleid gericht op doelgroepen geeft aan twee kanten problemen, zowel bij de doelgroep zelf als bij de mensen die niet tot die groep behoren:

- Mensen van de doelgroep worden met een bepaald etiket opgezaald en worden daarmee apart gezet. Dit etiket bepaalt hun persoon zijn. Ze zijn in de eerste plaats verstandelijk of fysiek gehandicapt, allochtoon, vrouw etc. Mensen die niet tot die problematische doelgroep behoren, willen dat etiket niet en maken voor zover ze al gebruik maken van de speciale voorzieningen van de doelgroep er liever geen zichtbaar gebruik van.
- De mensen die tot de doelgroep behoren moeten veranderen, aan de slag, in eigen kring en niet de mensen die niet tot deze groep behoren. Erkenning van de problematiek, herkenning en uitwisseling van ervaringen tussen 'gelijkgestemden' is weliswaar van belang voor het (leren) omgaan met de beperking. Ook voor het gezamenlijk komen tot het in kaart brengen van en komen met oplossingen voor een probleem is het van belang dat gelijkgestemden met elkaar in contact zijn. Ze vallen echter niet samen met hun beperking, maar hebben hun waarde op andere terreinen. De mensen die niet tot de doelgroep behoren kunnen buiten schot blijven. Aan hen hoeft niet te worden gewerkt en zij hoeven niet aan zichzelf te werken; zij hoeven niet te veranderen, want ondervinden geen hinder van een probleem, noch maken ze gebruik van de speciale voorzieningen. Ze hoeven dus niet (leren) om te gaan met mensen met een beperking. De andere kant is dat veel voorzieningen voor een bepaalde groep, met een bepaald etiket, ook voor mensen zonder deze beperking nuttig zijn. Het zorg dragen voor een deur die gemakkelijk te openen is, is voor iedereen handig en niet alleen plezierig voor ouderen die over minder kracht beschikken. Het spreekt van zelf dat de prijs die er voor wordt betaald in verhouding moet staan tot de baat die mensen er bij hebben: niet alles kan en niet de overheid kan voor alles opdraaien.

Leefbaarheid voor iedereen, competente mensen, in de stad en op het platteland

Voor het nemen van 'leefbaarheid voor iedereen in de stad (buurt of wijk) of op het platteland' als uitgangspunt voor beleid is het van belang dat mensen niet samenvallen met (een van) hun beperking(en). Mensen worden in principe beschouwd als competente mensen die in gezamenlijkheid proberen te komen tot een voor iedereen leefbare omgeving. Uitwisseling, ontmoeting is daarbij van belang, omdat dat de mogelijkheid biedt tot wederzijds begrip en het gezamenlijk werken aan oplossingen waar mensen - met en zonder beperkingen - een bijdrage aan kunnen leveren. 'Begrip hebben voor' is niet hetzelfde als tot een eensluidend standpunt komen. Goed overleg en op de hoogte raken van elkaars beweegredenen en argumenten kan maken dat men zich kan inleven in elkaars standpunten en men kan leven met het besluit dat door de meerderheid, democratisch, beargumenteerd, is genomen. Vaak moet nu eenmaal door beleidsmakers gekozen worden, omdat bepaalde zaken niet te verenigen zijn en ook financiële afwegingen een rol mogen en zelfs moeten - evenwel niet op voorhand - spelen. Eenzaamheid onder mensen in een gegoede buurt blijft eenzaamheid, evenals in een buurt waar veel mensen slecht gehuisvest zijn en financieel krap zitten. Verderop, bij de uitwerking van sociale cohesie in het kader van de buurt- en dorpshuizen als voorzieningen, wordt hierop ingegaan.

Voordeel van 'gebied' is dat 'integraal' gewerkt kan worden: dat wat zich daar in dat gebied voordoet met iedereen, de mensen die er verblijven, in de rol(len) die ze daar, op dat moment, vervullen: als bewoner, ouder, oudere, kind, kiesgerechtigde, werknemer etc. Het gebied is weliswaar aangrijpingspunt, maar dit houdt niet in dat het geheel en al op zichzelf is aangewezen: noch voor het oplossen van vraagstukken, noch voor de vraagstukken zelf. Dat geldt zowel voor de gebieden waar zich problemen voordoen als waar ze zich niet voordoen of - in eerste instantie - niet lijken voor te doen. De trek van jongeren naar de stad door de aantrekkingskracht van jongeren op de stad heeft gezorgd voor een tekort aan adequate huisvesting voor jongeren op het platteland. Momenteel is de trek van jongeren naar de stad noodzaak bij een gebrek aan mogelijkheden voor betaalbare (starters) woningen in hun eigen dorp. Een nadeel van integraal werken mag zeker niet onvermeld blijven. Het vergt veel samenwerking tussen de betrokkenen die in het gebied werken: zowel intern in de organisatie als tussen organisaties.

Samengevat gaat het bij het beleidskader ten behoeve van de buurt- en dorpshuizen om de volgende elementen:

- duurzame, veilige leefbaarheid;
- in het gebied, dat wil zeggen de stad (buurt of wijk) of het dorp;
- integraal;
- voor iedereen;
- vanuit de sociale invalshoek in verbinding met de economische en fysieke invalshoek.

Buurt- en dorpshuizen als voorzieningen in het kader van leefbaarheid

Bij een leefbare omgeving, in de stad (buurt of wijk), op het platteland heeft iedereen belang. Daarmee is het begrip te gebruiken voor beleid in de stad en op het platteland. Een van de aspecten van leefbaarheid is zoals gezegd 'voorzieningen'. Buurt- en dorpshuizen behoren tot de 'voorzieningen'.

Begrip sociale cohesie

Iemand die voor de buurt- en dorpshuizen als ruimtelijke faciliteit een aantal relevante onderscheidingen maakt is Steyaert (1999). Hij doet dat in het kader van het concept 'civic center' voor de gemeente Eindhoven. Steyaert analyseert het beleidsbegrip 'sociale cohesie' oftewel mate van binding tussen mensen. Voor dit onderzoek is een drietal perspectieven op sociale cohesie relevant. De eerste twee geven vooral de inhoudelijke problematiek aan de oplossing waarvan de buurthuizen een bijdrage kunnen leveren; de laatste is vooral direct van belang voor de inhoudelijke invulling van de ruimtelijke voorzieningen:

1. De relatie tussen sociale cohesie en sociale uitsluiting:
 - Sociale cohesie is niet tegengesteld aan sociale uitsluiting. Iemand die sociaal uitgesloten is, staat onderaan de sociaal-economische ladder, iemand met een lage sociale cohesie staat 'alleen in de wereld'. Het tegenovergestelde van sociale uitsluiting is sociale integratie of sociale gelijkheid, het tegenovergestelde van sociale cohesie is anomie, isolement, vereenzaming.
 - Sociale cohesie en sociale uitsluiting zijn niet eenduidig aan elkaar gekoppeld. Iemand die sociaal uitgesloten is kan toch een hoge sociale cohesie hebben (zwakkeren onder elkaar). Iemand kan hoog op de sociale ladder staan met toch een lage sociale cohesie (aan alcoholverslaafde dames in goede doen in een buitenwijk).

2. Sociale cohesie op micro-, macro- en mesoniveau (onderscheid in navolging van J.W. Duyvendak):
 - Op microniveau behoren mensen tot een groep als een wijkgemeenschap, kerkgenootschap of ideologische groep. Een problematische beschrijving op dit niveau vindt plaats in termen van individualisering en vereenzaming.
 - Op mesoniveau: verschillende groepen hebben onderling contacten met elkaar. Een problematische beschrijving vindt plaats in termen van gebrek aan verdraagzaamheid, verzuiling en in extreme termen als xenofobie en racisme.
 - Op macroniveau: tussen burger en een wat abstractere samenleving. Een problematische beschrijving in termen van gebrek aan burgerschap of de 'calculerende burger'.
3. Onderscheid in 'wijkgebonden cohesie' en 'netwerkcohesie':
 - Bij wijkgebonden cohesie gaat het om 'geografische gebieden waar mensen elkaar goed kennen, regelmatig treffen en er een grote solidariteit en gezelligheid op na houden'. Het gaat daarbij steeds om gebiedsafbakening (p.16). Het door Steyaert genoemde 'ruimtelijke kristallisatiepunt' bevindt zich vaak in het centrum van het territorium. Oorspronkelijk betrof het het parochiehuys, waar na de mis werd nagepraat of het volkshuis voor de vakbonds- en partijvergaderingen; later ontstond het buurthuis, wijkcafé en 'grand café'. Dat waar tegenwoordig aan gewerkt wordt, omdat wijkgebonden cohesie niet meer vanzelfsprekend is, is **'bruggen slaan'** tussen mensen (uit verschillende groepen).
 - Netwerkcohesie is een in de hedendaagse samenleving voorkomend begrip. Het gaat om netwerken van relaties tussen personen die elkaar vinden op bepaalde onderwerpen, in bepaalde rollen (als ouder, als liefhebber van bepaalde kunst). Ze hoeven niet noodzakelijk bij elkaar in de buurt of wijk te wonen om een gemeenschappelijke rol te hebben of elkaars liefhebberij te delen. Ze delen specifieke liefhebberijen of hebben rollen gemeenschappelijk met bepaalde personen en andere met anderen. De telefoon, maar tegenwoordig ook zeker de elektronische post, zorgt er voor dat het netwerk gemakkelijk (qua tijd en financieel) onderhouden kan worden. Toch heeft ook netwerkcohesie ruimtelijke kristallisatiepunten. Deze kristallisatiepunten hoeven niet altijd even zichtbaar te zijn en kunnen informeel zijn. Wat van belang is, is dat de ruimtelijke kristallisatiepunten op knooppunten van netwerken liggen. Centrale ligging staat daarbij vanuit de optiek van de mensen die elkaar vinden op bepaalde terreinen niet voorop; wel dat ze elkaar ergens kunnen treffen. Aanvullende kenmerken zijn dat deze ruimtelijke netwerkpunten identiteit en identificatie geven, niet alleen aan wie deelneemt aan de activiteiten van het centrum, maar ook aan de burgers van de plaats waar het centrum gevestigd is. Dit is des te duidelijker als het centrum sterker geprofileerd is en het thema maatschappelijk aanvaard. Soms maken deze centra deel uit van een geheel waarop de stad zich profileert en waarin de stad zich kan positioneren (Steyaert, pp. 13 - 21). Waar bij deze vorm van sociale cohesie aan wordt gewerkt is 'banden smeden'.

Voorzieningen in de vorm van sociale infrastructuur

Een andere manier om tegen (ruimtelijke) voorzieningen in het kader van leefbaarheid aan te kijken is in termen van de sociale infrastructuur. Sociale infrastructuur wordt volgens het (GIM) Gemeenschappelijk Informatiemodel Welzijn van het NIZW breed gedefinieerd en heeft: "...betrekking op zowel de informele of private infrastructuur als de formele of publieke infrastructuur. Het gaat niet alleen om organisaties, voorzieningen en diensten.

Het gaat evenzeer om de persoonlijke netwerken en sociale vaardigheden van de burgers zelf. Het doel van de publieke sociale infrastructuur is de bevordering en ondersteuning van de persoonlijke netwerken en sociale competenties van de burgers."De formele of publieke infrastructuur staat ten dienste van de informele of private infrastructuur. Bij de formele infrastructuur gaat het om het geheel aan regels (wet- en regelgeving), regelingen (zoals fiscale regelingen in de kinderopvang) en faciliteiten (...) waarmee de overheid wil voorzien in een zeker niveau van sociale kwaliteit. Deze technische omschrijving van sociale formele infrastructuur wordt in dit onderzoek gezien in het kader van leefbaarheid.

Het NIZW geeft als achtergrond bij een onderzoeksproject naar samenwerkingsrelaties tussen landelijke organisaties die zich bezighouden met multifunctionele accommodaties (in uitvoering 2003 - 2004, A. van der Kooij) dat een betere afstemming van de sociale infrastructuur op de wensen van burgers een actueel thema is. Het combineren van verschillende voorzieningen in één multifunctionele accommodatie is een van de manieren om de sociale infrastructuur te moderniseren. De tendens is waar te nemen zowel in het landelijke als stedelijke gebied, in dorpen én wijken/buurtten. In dorpen en in wijken betreft het bijvoorbeeld het niveau van voorzieningen (met als probleem verschraving van het voorzieningenniveau); de Brede School als deel van het geheel aan voorzieningen, maar ook van een samenstel van voorzieningen om de doorgaande lijn van de ontwikkeling van kinderen goed te kunnen volgen; de vermaatschappelijking van de zorg (extramuralisering); het combineren van arbeid en zorg; de herstructurering van achterstandswijken.

Sociale infrastructuur op het platteland

Wat de verschraving van het voorzieningenniveau op het platteland betreft geeft landelijk onderzoek van het NIZW aan dat het gaat om een daling van winkels, ziekenhuizen, postagentschappen. Dit geldt in Noord-Brabant zeker ook voor banken en dorpscafé's. Basisscholen, dorpshuizen, bibliotheken en de huisarts blijven tot nu toe ongeveer stabiel. Op het gebied van kinderopvang loopt het platteland achter bij de stad. Het autobezit op het platteland groeit. Informele hulp en opvang zijn er belangrijk. Wat de bereikbaarheid betreft, doet de noodzaak van het hebben van een auto zich steeds sterker voor. Het probleem van de verschraving doet zich vooral voor in kleine, relatief afgelegen, kernen. Kwantitatief gezien wordt zoals Van der Kooij het zegt: "het probleem groter voor minder mensen." Een aantal voorzieningen in het dorp staat volgens Van der Kooij onder druk, onder meer de bibliotheek, het consultatiebureau, de huisarts, de informele hulp. Het aantal ouderen en gehandicapten neemt toe en deze groepen blijven tevens langer thuis wonen. Als oplossing wordt aangedragen voorzieningen te combineren. Daarbij wordt een onderscheid gemaakt tussen inhoudelijke en ruimtelijke combinaties. Bij de ruimtelijke combinaties in de dorpen worden twee typen onderscheiden:

1. Een 'combinatie plus-type' (in de vorm van dorpshuis-plus of een school-plus).
2. Een multifunctionele accommodatie.

Conclusies zijn:

- Alleen lokaal is vast te stellen welke problemen en oplossingen er zijn. Maatwerk is kortom geboden.
- Niet het gebouw maar de samenwerking tussen mensen (in organisaties) vormt het uitgangspunt.

De resultaten van het onderzoek vormen voor Van der Kooij aanleiding te stellen dat de tijd rijp is voor de politiek om te investeren in voorzieningen (A. van der Kooij, Tijd om te investeren? Problemen en oplossingen met betrekking tot het voorzieningenniveau op het platteland. Voorlopige resultaten, januari 2004).

Heroriëntatie op buurt- en dorpshuizen als accommodatie: ruimtelijke faciliteit

In het navolgende wordt ingegaan op de heroriëntatie en herbezinning van het beleid en de gevolgen voor de buurt- en dorpshuizen. Deze heroriëntatie vindt plaats op diverse plaatsen in het land. Op het eerste gezicht lijken voor de heroriëntatie dorps- en buurthuizen gelijk aan elkaar te zijn. Zowel in kleine kernen als in buurten is immers door schaalvergroting - waaronder de gemeentelijke herindeling - het voorzieningenniveau aan het verdwijnen en wordt de mogelijkheid tot een herverdeling van functies nagegaan. Toch verschilt de uitwerking in dorpen en buurten van elkaar.

Heroriëntatie op dorpshuizen als ruimtelijke faciliteit

Wat betreft de dorpshuizen als voorziening kan worden gesteld dat dit aantal stabiel blijft (volgens het bovengenoemde onderzoek van het NIZW). De heroriëntatie betreffende de dorpshuizen gaat vooral over het uitbreiden van het dorpshuis met functies, om bepaalde functies voor het dorp te behouden en/of om een betere exploitatie te krijgen. Daarnaast kan het gaan om het opgaan van een dorpshuis in een multifunctionele accommodatie met meer professionele partners, inclusief partners voor commerciële dienstverlening. Het gaat bij multifunctionele accommodaties om het onderbrengen van meer functies van diverse partners in een accommodatie als uitkomst van samenwerking tussen (mogelijke) partners. In het laatste geval wordt vaak gekozen voor nieuwbouw of zeer ingrijpende renovatie omdat de uitstraling van het gebouw van het dorpshuis niet past bij die van de nieuwe partners. Bij dit laatste is het de vraag of de partners zich zelf uitspreken over de ongepaste uitstraling of dat de betrokkenen bij het dorpshuis verwachten dat de nieuwe partners de uitstraling niet passend vinden. Hoe dan ook wordt momenteel door de overheid belang gehecht aan het behoud van in elk geval een dorpshuis voor - de leefbaarheid van - elke kern. De algemene landelijke tendens dat het vrijwilligerswerk afneemt, zowel qua omvang als qua aantal vrijwilligers, is in de kleinere kernen waar de dorpshuizen mee te maken hebben zeker niet per definitie aan de orde. In sommige dorpen waar het verenigingsleven op sterven na dood is, wordt een tendens tot opbloeien van het verenigingsleven gesignaleerd, vooral dankzij de inzet van nieuwe inwoners in het dorp. Het betreft daarbij niet alleen mensen die hun oude dag in rust willen slijten, maar ook gezinnen met kinderen waarvan de ouders er voor kiezen ze in een minder harde dan de stedelijke omgeving op te laten groeien. Deze ontwikkeling speelt in Friesland, aldus de coördinator van de vereniging kleine kernen in Friesland. De notaris, dokter, drie bakkers en twee slagers zijn in Tzum, een dorp van 1100 inwoners, teruggedaan tot een bakker en een slager. Maar er zijn 35 verenigingen in al deze kernen. Ook in Drente is dit het geval. Als voorbeeld van deze ontwikkelingen wordt geschetst het bruisende verenigingsleven - de toneelvereniging wordt met name genoemd - in het dorp Anloo (De Volkskrant 24 februari 2004).

Heroriëntatie op buurthuizen als ruimtelijke faciliteit

De heroriëntatie op de buurthuizen heeft niet te maken met de tendens tot schaalvergroting, met als gevolg verschraving van de voorzieningen en het onderbrengen van de verdwijnende voorzieningen zoals die de laatste tijd in de dorpen plaatsvindt. De buurthuizen zijn zélf onderwerp van schaalvergroting: het behoud van hun accommodatie zelf staat ter discussie. De locaties van de buurthuizen zijn vaak historisch te verklaren.

Bovendien zijn ze niet altijd evenwichtig (meer) verspreid over de stad:

- In buurten met maatschappelijke problemen, problemen die inmiddels misschien zijn opgelost of minder heftig zijn.
- In een bestaand pand dat ter beschikking kwam (bijvoorbeeld een oud schoolgebouw).
- In een nieuw gebouw dat destijds centraal lag maar door uitbreiding van de plaats zonder toevoeging van nieuwe buurthuizen inmiddels niet meer centraal is gelegen.

Een evenwichtige spreiding van buurthuizen over de stad is geen op zichzelf staand doel van de lokale overheid als verantwoordelijke voor dit beleidsterrein. Aanleiding voor een heroriëntatie op het beleid voor de buurthuizen vormt weliswaar soms de financiële positie (bezuinigingen) maar dat is zeker niet altijd of niet alleen het geval en geen doel op zich. Ook beleidsinhoudelijke heroriëntatie is aan de orde. Het betreft een heroriëntatie op de accommodatie:

1. Als plaats voor professionele activiteiten in de buurt; en in samenhang met dit punt.
2. Als plaats voor het behoud of terugkeer van de bindende kracht van buurtbewoners (als vrijwilliger).

ad 1. Het buurthuis als voorziening met professionele activiteiten voor de buurt

In veel plaatsen zijn in de loop van de tijd de professionele activiteiten uit de buurthuizen verdwenen. Die verdwijning had te maken, al dan niet onder druk van bezuinigingen, met een inhoudelijke koerswijziging: professionele activiteiten moesten in het vervolg centraal worden aangeboden. Soms ook ging deze koerswijziging samen met die rond de buurthuizen zelf: de nadruk kwam meer te liggen op een rendabele exploitatie. De activiteiten van de professionals in de buurthuizen vormden nauwelijks of geen bron van inkomsten. De buurthuizen leverden bovendien ook onderdak aan gebruikers die geen binding met de buurt hadden of gebruikers uit de buurt waarbij de binding niet voorop stond (min of meer toevallig was). In extreme gevallen nam de toegankelijkheid van het buurthuis voor de buurt zelfs af omdat kapitaalkrachtiger huurders - al dan niet openlijk beleden - voorrang genoten.

ad 2. Het buurthuis met de bindende kracht van vrijwilligers voor de buurt

De koerswijziging van de buurthuizen met een grotere nadruk op een rendabele exploitatie zorgde er om twee redenen voor dat de buurtvrijwilligers (bestuurders) uit het buurthuis verdwenen:

1. De vrijwilligers werkten voorheen samen met de beroepskrachten en hun activiteiten. Met de professionele activiteiten verdwenen de vrijwilligers.
2. Zorg dragen voor een rendabele exploitatie is een interessegebied dat niet alle vrijwilligers aanspreekt. Sterker nog: veel inhoudelijk geïnteresseerde vrijwilligers haakten af. De deskundigen op financieel gebied en een efficiënte bedrijfsvoering bleven over of kwamen er voor in de plaats. Door de grotere nadruk op de regelgeving en de naleving ervan werd dit effect nog versterkt.

Herbezinning op het organiseren van activiteiten op stedelijk niveau

Een ontwikkeling waarbij de buurthuizen opnieuw in beeld komen is die waarbij de lokale overheid er voor kiest activiteiten opnieuw in de wijk of buurt te laten plaatsvinden. De lokale overheid komt terug op het inzicht dat in alle gevallen het centraal organiseren van professionele activiteiten een goede zaak is. Het signaleren van wat mensen in de buurt beweegt en welke problemen ze ervaren die hun leefbaarheid aantasten, vraagt om een integrale aanpak met een investering van activiteiten door mensen in de buurt zelf.

Het gaat bij 'integraal' om beroepskrachten uit diverse organisaties die te maken hebben met de buurt en daartoe moeten samenwerken en onderling afstemmen, en om samenwerking met de buurtbewoners-vrijwilligers. Daarbij komt, dat op stedelijk niveau lang niet altijd zicht bestaat op welke mensen globaal gezegd 'het moeilijk hebben'. Niet iedereen is in staat of bereid - mentaal of fysiek - naar de stedelijke instelling ('het hoofdkantoor') te gaan. Buurtbewoners worden daarbij zowel aangesproken op hun eigen verantwoordelijkheid en plichten tegenover rechten als op het feit dat beroepskrachten nooit alleen in staat zijn activiteiten te ontplooiën. Daar is hun capaciteit te beperkt voor, vooropgesteld dat de beroepskrachten dat zelf al wenselijk vinden. Het buurthuis kan daarbij als accommodatie voor het werken in de buurt een belangrijke ruimtelijke faciliteit vormen.

Maatschappelijke functie en niet de ruimte staat voorop

De lokale overheid stelt zich daarbij op het standpunt dat niet de ruimtelijke faciliteit voorop staat maar de maatschappelijke functie/voorziening. Door deze inhoudelijke zienswijze klinkt wel heen dat de overheid wil nagaan of alle bestaande accommodaties moeten blijven of de bestaande functies moeten behouden. De aanpak daarbij slechts te kijken naar een evenwichtige spreiding over de stad of de bouwkundige staat van onderhoud als uitgangspunt voor sluiting te nemen is in ieder geval voor de gemeentelijke overheid in de grotere steden (Breda, 's-Hertogenbosch, Eindhoven) niet aan de orde, maar evenmin in een gemeente als Boxtel met 30.000 inwoners. In een personeelsadvertentie in februari 2004 vraagt de gemeente Boxtel een beleidsmedewerker die uitwerking moet geven aan de notitie 'Gemeenschapshuizen het hart van de wijk'. Doel van de notitie is: "de functie van de gemeenschapshuizen te versterken en de sociale duurzaamheid te bevorderen in nauwe samenwerking met de besturen van de gemeenschapshuizen. () Het doel is de gemeenschapshuizen te ontwikkelen tot een sprankelend middelpunt van de wijk met een divers aanbod aan activiteiten voor alle groepen in de samenleving". () De uitwerking betreft het ondersteunen en begeleiden van de besturen (met uitzondering van beheer en exploitatie); nagaan per gemeenschapshuis van de behoefte aan activiteiten en voorzieningen samen met wijkorganen en andere participanten; een projectplan aan de hand van de resultaten van de onderzoeken per wijk; in samenspraak met medeparticipanten zorg dragen voor het organiseren van activiteiten ten behoeve van alle groepen in de samenleving, alsmede interculturele activiteiten ter bevordering van de verdere integratie van autochtonen en allochtonen." Het onderbrengen van functies ten behoeve van netwerkcohesie en wijkgebonden cohesie in één ruimtelijke faciliteit is niet uitgesloten maar ook niet per definitie noodzakelijk. Beide accommodaties kunnen naast elkaar bestaan en dat betekent dat een evenwichtige spreiding van beide typen over de stad niet noodzakelijk is.

Tussentijdse conclusies

Op grond van het bovenstaande kan worden gezegd dat de tendens is de buurt- en dorps huizen als ruimtelijke faciliteit te gebruiken voor het gemeentelijk beleid. Daarbij is een verschil te maken tussen buurt- en dorps huizen.

Wat de dorps huizen betreft gaat het vooral om het behoud van voorzieningen waarbij het behoud van het dorps huis als voorziening zelf niet ter discussie staat. Gekozen wordt voor het onderbrengen van voorzieningen in een dorps huis tot dorps huis plus. Indien de uitstraling van het dorps huis niet past bij de voorzieningen die men er in wil onderbrengen, wordt besloten tot verbouw of nieuwbouw. Soms ook kan omgekeerd het dorps huis meeliften op het moment dat samenwerkingspartners overgaan tot nieuwbouw in de vorm van een multifunctionele accommodatie. Zeker in het geval van nieuwbouw wordt de ruimtelijke faciliteit vaak een multifunctionele accommodatie genoemd.

Het niveau van de buurt en daarmee het middel buurthuis als ruimtelijke faciliteit wordt opnieuw door het lokale beleid ontdekt. Daarbij wordt een inhoudelijk onderscheid gemaakt naar buurtgebonden (buurtcohesie) en buurtoverstijgende (netwerkcohesie) activiteiten.

Gebruikte literatuur hoofdstuk 1

Boutellier, H. (2004). De veiligheidsutopie. Hedendaags onbehagen en verlangen rond misdaad en straf. Den Haag: Boom.

Broens, M., Th. Jansen, R. van der Veen (1991). Herprofilering van het vormingswerk. 2e dr. Den Haag: VUGA.

Haas, L. de, en M. van der Meulen (2001). Gemeenschappelijk Informatiemodel Welzijn. Werken aan eenheid van taal in de welzijnssector. Utrecht: NIZW.

Hoofdlijnennotitie voor de basisbibliotheek i.o. Dongen, Drimmelen, Geertruidenberg, Gilze en Rijen en Oosterhout (2004).

Houtepen, J. C.M. (2003). Nieuwe uitdagingen voor het vrijwilligerswerk in Nederland. In: Vorming,

Houtepen, J. (2004). Sociaal beleid en educatie. Op weg naar een educatieve biotoop. Tilburg: Prisma Brabant.

Kooij, A. van der (2004 in dr.). Tijd om te investeren? (werktitel). Utrecht: NIZW.

Steyaert, J. (1999). 'Civic centre' bouwen? Bouwen aan sociale netwerken. Eindhoven: Causa, Fontys.

Tijd voor vrijwilligers. Beleidsnotitie ten behoeve van de gemeente Oosterhout (2002). Vrijwilligerswerk in Oosterhout. Tilburg, Prisma Brabant.

De Volkskrant, 7 november 2003. Wagendorp, B. Mondige burger verliest parkeermeterstrijd.

De Volkskrant, 24 februari 2004. Riemersma, G. Bruisend Anloo.

De Volkskrant, 7 mei 2004. Zonderop, Y. Vrijwilligerswerk voor de baas.

2. Beleidsontwikkelingen in Oosterhout en buurt- en dorpshuizen

2.1 Inleiding

In het navolgende hoofdstuk wordt eerst een korte typering van de gemeente Oosterhout gegeven naar aantal inwoners en woningbezit. Onderscheid wordt daarbij gemaakt tussen de stad en de kerkdorpen. Immers buurt- en dorpshuizen hebben zoals in de vorige paragraaf is geschetst, niet dezelfde functie. Om na te gaan of dat ook in de gemeente Oosterhout het geval is, is het van belang de demografische gegevens voor de dorpen apart onder de loep te nemen. Na de demografische gegevens wordt ingegaan op de lokale beleidsontwikkelingen relevant voor de buurt- en dorpshuizen van Oosterhout.

2.2 Schets demografische ontwikkelingen in Oosterhout en de kerkdorpen

Oosterhout heeft in de loop van de tijd een spectaculaire groei doorgemaakt. Rond 1735 had het al ongeveer 5.000 inwoners. Tussen 1948 en 1960 nam de bevolking toe van 20.000 tot 25.000 inwoners. Een stijging dus in ruim 10 jaar van 5.000 inwoners. Van 1960 tot 1993, in een periode van ruim 30 jaar, verdubbelde de bevolking tot 50.000. De grootste percentuele groei onderging de gemeente in het begin van de jaren zeventig.

Momenteel heeft de gemeente 53.123 inwoners (officiële stand van zaken per 1 januari 2004). In 2003 was er een natuurlijke groei (geboorten minus overledenen) van 167 personen en een, voor Oosterhoutse begrippen, groot vertrekoverschot van 180 personen (aantal personen dat in Oosterhout kwam wonen minus het aantal dat uit Oosterhout vertrok). Dat betekent dat in 2003 het totaal aantal inwoners in de gemeente Oosterhout niet alleen niet is gegroeid, maar iets is afgenomen (-13). Dat is een opvallende zaak. In de afgelopen tien jaren (1996 en 1998) is het eerder voorgekomen dat er meer mensen vertrokken dan er in Oosterhout kwamen wonen. Echter in die jaren werd het vertrekoverschot ruim gecompenseerd door de natuurlijke groei. De laatste keer dat het aantal inwoners afnam, was aan het eind van de jaren '20 van de vorige eeuw als gevolg van de economische crisis in de jaren voor de Tweede Wereldoorlog. De huidige oorzaak van de bevolkingsafname is het geringe aantal (nieuwe) woningen dat de afgelopen jaren beschikbaar was voor zowel starters als doorstromers op de woningmarkt, aldus de afdeling Onderzoek en Statistiek (O&S) van de gemeente.

In 2002 woonden in Oosterhout 74 verschillende nationaliteiten. Ruim 2.000 inwoners, bijna 4% van alle Oosterhouters, hebben een buitenlandse nationaliteit en zo'n 8% is in het buitenland geboren. In heel Nederland is dat respectievelijk ruim 4 en 10%. Het aandeel allochtonen in Oosterhout ligt op 16,5 %; landelijk is dit 18 % van de totale bevolking. De leeftijdsopbouw van de inwoners met een niet-Nederlandse nationaliteit wijkt af van de landelijke. Kinderen en volwassenen tussen de 25 en 44 jaar zijn onder de buitenlanders sterk vertegenwoordigd, terwijl mensen van 65 jaar en ouder zijn ondervertegenwoordigd. Opvallend zijn in Oosterhout de categorieën van origine Nederlands Indië/Indonesië (1.724 inwoners); in beleidstermen 'westerse allochtonen' genoemd.

Vanaf 1960 is in dertig jaar tijd de bevolking verdubbeld, met een accent op de jaren '70. Van deze aantallen waren velen afkomstig uit de randstad. Later kwamen er ook niet-westerse allochtonen bij. De niet-westerse allochtonen bestaan vooral uit Turken (1386) en Marokkanen (1068). Ter vergelijking: de aantallen Surinamers en Antillianen zijn respectievelijk 340 en 248 (bron Oosterhout in cijfers 2002). Het aantal allochtonen ligt in Oosterhout beneden het gemiddelde in Nederland. Daarbij ligt de leeftijd van de allochtonen gemiddeld lager.

Ontwikkeling van de bevolking in de gemeente Oosterhout naar leeftijd

Ruim twintig jaar geleden, aan het begin van de jaren '80, was bijna een op de drie inwoners onder de 20 jaar (32,4%). Ook de leeftijdscategorie 30- tot 50-jarigen was goed vertegenwoordigd, met ruim 30%. Het percentage mensen dat ouder dan 65 jaar was, bedroeg slechts 7,6%. Vergeleken met de rest van Nederland en met Noord-Brabant was het aantal kinderen tot 20 jaar ongeveer gelijk. Het percentage 30- tot 50-jarigen lag in Oosterhout nogal wat hoger (Nederland 26,4% en Noord-Brabant 27,9%), terwijl het percentage mensen ouder dan 65 vooral in heel Nederland, maar ook in Noord-Brabant nogal wat hoger was, met respectievelijk 11,6 en 9,2%. Nu, in 2004, liggen die cijfers anders. Het percentage inwoners tot 20 jaar is teruggelopen tot bijna een op de vier, 24%. Het percentage 65+ is inmiddels toegenomen tot 14% (ongeveer een op de 7 inwoners). Daarmee zit Oosterhout nu ongeveer op het gemiddelde van Noord-Brabant. De verwachting is dat in 2020 ongeveer een op de drie inwoners in Oosterhout ouder dan 55 jaar zal zijn.

Oosterhout heeft, zoals de afdeling O&S het noemt, een 'ingesnoerde bevolkingspiramide' (er is sprake van een te grote terugloop in de leeftijdscategorie 20 tot 30 jaar. Het aantal 30-34-jarigen is ongeveer even groot als het aantal 20 tot 24-jarigen). Vooral 20-24 jarigen zijn ondervertegenwoordigd; met name jongeren die elders gaan studeren ontbreken. Opvallend is verder de grote groep 30-54 jarigen als gevolg van de forse groei van de gemeente in de jaren zestig en zeventig. Toen kwamen veel jonge gezinnen in Oosterhout wonen. De komende jaren schuift dit aantal op.

Kerkdorpen: Den Hout, Dorst en Oosteind

Begin jaren '80 woonden er in Dorst en Oosteind ongeveer even veel mensen als nu, in 2004 (van Den Hout zijn vergelijkbare gegevens niet voorhanden). In Oosteind woonden ruim 20 jaar geleden 25 personen meer nu; in Dorst zijn in de ruim 20 jaar 80 mensen meer komen wonen. Het aantal inwoners was per 1 januari 2004 in Den Hout 1212, in Dorst 2432 en in Oosteind 1339. Deze aantallen zijn in absolute zin ten opzichte van 2003 iets gestegen (een toename van resp. 3, 6 en 5 inwoners). De daling van het aantal inwoners in 2004 komt dus geheel voor rekening van de stad. Dat de vergrijzing ook in de kerkdorpen toeneemt, valt te zien aan de percentages. Was aan het begin van de jaren '80 het aantal 65+ in Dorst, respectievelijk Oosteind 7,3 en 7,7 (en in totaal voor Oosterhout 7,6%). Nu is het aantal 65-plussers 15% in Dorst, 13% in Oosteind en 11% in Den Hout. Het percentage ligt in Dorst iets boven het gemiddelde van de gemeente (14%), in de andere kerkdorpen er onder.

Het percentage jongeren tot 20 jaar ligt in Dorst iets onder het gemiddelde, te weten 23%, terwijl het in Den Hout en Oosteind er boven ligt, met resp. 27% en 29% van het totaal aantal inwoners in de dorpen. De verwachting in het begin van de jaren '80 dat het percentage jongeren af zou nemen, is uitgekomen. Begin jaren '80 had Dorst 32,7% inwoners tot 20 jaar en Oosteind 34,6 % ten opzichte van Oosterhout totaal 32,4%. Het percentage jongeren op het totaal is in kerkdorp Oosteind verder van het gemiddelde komen te liggen. Of anders gesteld: de ontgroening is in Oosteind minder hard gegaan dan in de hele gemeente (5,6% minder jongeren

in vergelijking met 8,4% voor de hele gemeente); voor Dorst is de ontgroening iets sneller gegaan dan het gemiddelde voor heel Oosterhout: 9,7 tegen 8,4%). In totaal waren er per 1 januari 2004 in Dorst 956 woningen. De komende jaren krijgt Dorst er zo'n 400 nieuwe woningen bij. Dat is ruim 40% van het oorspronkelijke aantal. Het zal zeker een relatieve toename van het aantal jongeren en een relatieve afname van het aantal ouderen inhouden.

Eigen woningbezit in de gemeente Oosterhout

In 2004 bestond het aantal woningen in de gemeente Oosterhout voor 39% uit huurwoningen. Dat houdt dus in dat bijna 60% van het woningbezit in de gemeente particulier eigendom is. Ter vergelijking: een gemeente als Nuenen, met rond de 25.000 inwoners, heeft een hoog eigen woningbezit van ongeveer 80%. In grote steden als Eindhoven is het eigen woningbezit rond de 40%. Het aantal koopwoningen in de kerkdorpen steekt daarbij zoals valt te verwachten gunstig af. In Den Hout is 92% van de woningen in particulier eigendom; in Dorst is dat 93%, terwijl in Oosteind 97% uit koopwoningen bestaat.

2.3 Toekomstige ontwikkelingen in Oosterhout

De vraag is in hoeverre de geschetste maatschappelijke ontwikkelingen in hoofdstuk 1 relevant zijn voor Oosterhout. Een andere vraag is of gemeentelijke beleidsmakers en beleidsmakers van maatschappelijke instellingen er in hun beleid rekening mee houden, in het bijzonder of er aanzetten voor beleid voor de toekomstige functie van de buurt- en dorpshuizen zijn terug te vinden.

Buurthuizen en wonen, individualisering, vergrijzing en vermaatschappelijking van de zorg

De Stadsvisie-plus geeft de visie op de sociaal-maatschappelijke ontwikkeling van Oosterhout tot 2015 aan. Gesteld wordt dat een goede sociale infrastructuur niet vanzelf ontstaat. De lokale overheid heeft een taak in het creëren en bewaken van randvoorwaarden voor ontmoeting, opvang, ontplooiing en ontspanning van haar inwoners. De volgende speerpunten tot 2015 staan vermeld:

- het versterken van de sociale cohesie en dynamiek, met een accent op jongeren en ouderen;
- het versterken van de rol van de gemeente als regisseur van het maatschappelijk middenveld;
- het tegengaan van maatschappelijke uitval, dat wil zeggen het bevorderen van deelname van achterstandsgroepen.

Als belangrijk uitgangspunt in de uitwerking van de Sociale pijler van het ISV (Investerings-budget Stedelijke Vernieuwing) 2000-2004 wordt genoemd dat Oosterhout een stad is voor iedereen. Alle lagen van de bevolking, jong en oud, rijk en arm, allochtoon en autochtoon, zijn en blijven welkom. Zij moeten zich zowel op het gebied van het wonen, als op het gebied van deelname aan het maatschappelijk leven voldoende kunnen manifesteren. Uitgangspunt voor de gemeente uit het oogpunt van differentiatie en het tegengaan van isolement van bepaalde bevolkingsgroepen is dat de woonwijken qua bevolkingssamenstelling zo gemengd mogelijk zijn. Verder is van belang het uitgangspunt dat mensen, indien ze dat willen, ook als ze ouder worden zo lang mogelijk in hun eigen wijk kunnen blijven wonen. Dat betekent een accent op levensloopbestendige woningen en zo lang mogelijk thuis zorg op maat.

Ook in Oosterhout zal individualisering toenemen:

- Als gevolg van de demografische ontwikkelingen zal het aantal alleenstaanden toenemen; met de toenemende (in Oosterhout dubbele) vergrijzing zal het aantal oudere alleenstaanden stijgen.
- De toename van de bevolking in Oosterhout in de jaren '60 en '70 was veel groter dan de autonome bevolkingsgroei. Uit de randstad kwamen mensen in Oosterhout wonen. Daarnaast kwamen er mensen van buiten Nederland, oorspronkelijk als gastarbeider, naar Oosterhout. Beide groeperingen vormen geen deel meer van hun oorspronkelijke samenlevingsverbanden. Bij een geleidelijke toename van het aantal worden mensen van buitenaf gemakkelijker opgenomen door de oorspronkelijke bewoners. Er wordt nog steeds gesproken over autochtone oud-Oosterhouters. Daarmee worden de Oosterhouters bedoeld die er woonden of waarvan hun voorouders er woonachtig waren voor de grote toename in de jaren '60 en '70. Met de vergrijzing van juist ook de grote groep nieuwe Oosterhouters zonder veel familie buiten hun eigen kinderen, zou er aandacht moeten zijn voor de sociale binding in de eigen omgeving, in Oosterhout.

De bevolkingsprognoses geven aan dat er sprake is van een sterke (dubbele) vergrijzing en beperkte ontgroening. Om die reden is het van belang ook jongeren naar Oosterhout te halen. Dat wordt door het beleid ook gezien. Beleidsmedewerkers spreken van een 'lichte groei' voor Oosterhout. De woonvisie heeft gericht beleid op starters en ouderen. Daartoe zal in het volkshuisvestingsbeleid naast huisvesting voor ouderen, ook ruimte aan starters op de woningmarkt worden gegeven. De grootste groei vindt plaats in de wijk Vrachelen. Elders in Oosterhout worden in een wijk, Slotjes-Midden, door Cires, de enige woningcorporatie in Oosterhout, 600 woningen gesloopt en vindt 'enige verdichting' plaats; er komen er ongeveer 1400 voor terug. Cires heeft daartoe het initiatief genomen. Het plan is al ongeveer zeven jaar geleden ontwikkeld en nog steeds niet vastgesteld door de gemeente. De bewoners worden in onzekerheid gelaten over verhuizing. De hoop is gevestigd op een gemixte buurt na de herstructurering. Dit is afhankelijk van de huurprijs van de woningen die in de plaats komen voor de goedkope portiekflats.

Cires, de woningbouwvereniging, geeft aan dat het moeilijk is te bouwen in Oosterhout, gezien de schaarse hoeveelheid grond. Cires geeft tevens aan dat er een tekort aan woningen is in Oosterhout en dat dat geen luxeprobleem is. Oosterhout heeft 6.000 woningzoekenden. Er is weinig mogelijkheid tot doorstroming voor starters. Gezien de bevolkingsprognoses moeten er meer woningen voor ouderen en alleenstaanden komen. Met deze trend houdt Cires rekening in het beleid. Daarbij komt dat jongeren moeilijk iets kunnen kopen. Van de huurders van Cires is 60% 55+. Cires wijst op de trend steeds meer te moeten voorzien in de woningbehoefte voor de echt zwakke groepen. Ook in Oosterhout heeft een verschuiving tussen huur en koop plaatsgevonden waardoor de woningcorporatie steeds meer haar sociale taak heeft moeten nemen.

De gemeente richt haar aandacht op ouderen, jongeren, maar volgens de maatschappelijke structuurvisie 1998-2015 ook op jonge gezinnen. In de gesprekken met de beleidsambtenaren komt de aandacht voor de groep 'jonge gezinnen' echter niet terug. Wel wordt gesteld dat huisvesting voor ouderen meer in het centrum wordt gerealiseerd en jonge gezinnen meer buiten de kern worden gehuisvest. De beperkte ruimtelijke mogelijkheden en de geringe mogelijkheid tot doorstroming voor starters, doen de buurten in Oosterhout vergrijzen. Daarbij komt de stijgende levensverwachting, de betere gezondheidsconditie en de tendens thuis te (moeten) blijven wonen en aan de andere kant de hogere eisen die niet-ouderen aan vrijkomende woningen stellen.

Om in het beleid systematisch aandacht te schenken aan de doelgroep ouderen, kreeg een gemeentelijke projectgroep eind jaren '90 de opdracht een Masterplan Ouderen te ontwikkelen als verdere uitwerking en verdieping van de Stadsvisie-plus 2002-2015. Na de, recentelijke, afronding van het project 'Ouderenproof' wordt de taak van de klankbordgroep Masterplan Ouderen overgenomen door de stuurgroep Ouderenproof. Het gemeentebestuur heeft het beleidskader aanvaard en uitgesproken dat er bij het vormgeven van beleid planmatig naar ouderen wordt gekeken. Ouderenbeleid is in Oosterhout integraal beleid: samenwerking vanuit verschillende beleidsvelden en afstemming van activiteiten om problemen te voorkomen of op te lossen. Bij ouderenbeleid gaat het aldus het Masterplan om vier belangrijke uitgangspunten:

1. Vergroten of behouden van keuzemogelijkheden en het bevorderen of in tact houden van zelfredzaamheid.
2. Zelfredzaamheid in de sociale context van mens en medemens.
3. Algemeen beleid, met inbegrip van zaken die voor ouderen van belang zijn. Alleen als het algemene beleid nadelig uitwerkt voor ouderen wordt er specifiek beleid ontwikkeld.
4. De Oosterhoutse samenleving moet zo worden ingericht dat ouderen de verleiding niet kunnen weerstaan om er aan deel te blijven nemen.

Kritische kanttekeningen van ouderenorganisaties

Wat de uitvoering van een vijftigtal aanbevelingen in het plan betreft heeft de gemeente, aldus de seniorenraad en het ouderenplatform, tot nog toe weinig voortgang geboekt. De ouderenorganisaties wijten dit aan reorganisatie van het gemeentelijk apparaat, gebrek aan voldoende ambtelijke coördinatie, gebrek aan daadkracht en aan de financiële situatie van de gemeente. Inmiddels is er versterking van het ambtelijk apparaat op ouderenbeleid gekomen en zou nu aan de aanbevelingen gewerkt kunnen worden. Nu het op uitwerking aankomt, nemen er - aldus de twee ouderenorganisaties, nog weinig ouderen, deel. Ze zouden hun vertrouwen in de daadkracht van de gemeente verloren hebben.

Ouderen en de kerkdorpen

De bevolking in de kerkdorpen is de afgelopen twintig jaar ongeveer stabiel gebleven. Dat houdt in dat de groei in de stad heeft plaatsgevonden. De schaarse hoeveelheid grond en de grote groei in de jaren '60 en '70 zal op termijn vooral gevolgen hebben voor de stad. De relatief grote hoeveelheid woningen (400) die er in Dorst bij zal komen, zal gevolgen hebben voor de opbouw van de bevolking vergelijkbaar met die in de jaren '60 en '70 in Oosterhout. De woningen zullen ook door anderen dan de Dorstse bevolking worden bewoond. Zeker zullen ze aantrekkelijk zijn voor jonge gezinnen uit Oosterhout die voor hun kinderen een uitdagende woonomgeving zoeken. Daarmee zou er een trek uit de stad op gang kunnen komen. Deze tendens wordt nog versterkt door de genoemde vergrijzing van de stadsbevolking: een buurt met veel ouderen en zonder speelgenoten is niet aantrekkelijk voor gezinnen met kinderen. Bij gelijkblijvend beleid voor de kerkdorpen Oosteind en Den Hout zal daar de bevolking qua aantal ongeveer stabiel blijven. Waar agrarische bestemmingen verdwijnen (sinds 1991 is het aantal agrarische bedrijven afgenomen) betrekken ook mensen van buiten de gemeente (uit de randstad) de, voornamelijk, koopwoningen. Deze veranderingen doen zich geleidelijk voor. De tevredenheid van de bewoners over hun wijk of dorp is alleen in de kerkdorpen en daarbij in elk van de kerkdorpen bovengemiddeld (Burgerij-enquête 2002 Leefbaarheid- en Veiligheidsmonitor, 2003).

In het beleid wordt op verschillende manieren rekening gehouden met de buurthuizen in het kader van wonen, individualisering, vergrijzing en vermaatschappelijking van de zorg. Het Masterplan Ouderen geeft als aanbeveling de mogelijkheden te integreren tussen enerzijds buurt- en dorpshuizen en anderzijds de Brede School en zorgloketten of wijksteunpunten voor ouderen. Aan deze aanbeveling wordt op de twee volgende manieren gewerkt. Van verbinding met de Brede School lijkt vooralsnog geen sprake te zijn.

- Het idee van het buurthuis als uitvalsbasis: het 'zorgkruispunt'. In het kader van de vermaatschappelijking van de zorg komen er steeds meer zorgkruispunten van waaruit integrale zorgteams hun uitvalsbasis hebben. Daar kunnen ook de buurthuizen de zorg bedienen. Er hoeft niet per se iemand voor acht uur te zitten. De beleidsmedewerker refereert aan de gemeente Breda waar al een zorgkruispunt in een bepaalde wijk is uitgewerkt. In het ISV-programma wordt de combinatie eerstelijns-gezondheidszorg (huisartsen en thuiszorg) en de bestaande buurthuizen met name genoemd. Bij vermaatschappelijking van de zorg moet overigens gedacht worden aan extramuralisering en niet alleen aan ouderen maar breder, aan mensen met een verstandelijke of fysieke handicap én aan de ontvangende kant, de buurt en de bewoners waar en met wie mensen met een verstandelijke of fysieke handicap gaan wonen en in contact raken.
- Daarnaast is in het rapport in het kader van 'Ouderenproof' gesteld dat er in het Oudenhove-centrum, het steunpunt met de verbonden flats, een ontmoetingscentrum komt, met een accent op 50+, ook voor ouderen afkomstig van buiten de flats. De organisatie van de activiteiten in het steunpunt, nu Ac-cent 50+ genaamd, is gebaseerd op het principe 'voor en door ouderen'. Een activiteitencommissie zorgt samen met gastvrouwen en gastheren voor een gezellige sfeer en een boeiend activiteitenprogramma. Tevens is er een oefenruimte ingericht voor senioren die willen kennismaken met de computer. Blijkbaar zijn, aldus een van de beleidsmedewerkers, de vorm en uitvoering van Ac-cent 50+ anders dan zoals die in de buurthuizen gestalte krijgt. Immers in dat geval, zo wordt gesteld, zouden de buurthuizen deze wel hebben opgepakt. Een andere beleidswerker stelt dat Ac-cent 50+ een stedelijke functie heeft en dat een dergelijke ruimte op twee plaatsen versnippering op zou leveren en dus overbodig is. Een uitzondering zou de ontmoetingsfunctie van Ac-cent 50+ vormen voor de bewoners van de wijk Oosterheide; voor die functie is Ac-cent 50+ te ver.
- Op complexniveau heeft de woningcorporatie, Cires, met name in ouderencomplexen, zogenaamde liftkamers vrijgemaakt voor commissies op complexniveau. De ruimten dienen als ontmoetings/spreekuurruimte behorend bij het complex. In een van de liftkamers zit nu thuiszorg Maasmond. Kennelijk hebben ouderen behoefte aan deze ruimte voor ontmoeting en maken ze daarvoor geen gebruik van het buurthuis. Wellicht speelt het imago van het buurthuis een rol. Dit negatieve imago speelt niet bij de dorpshuizen. Cires is van mening dat wildgroei van dergelijke ruimten op complexniveau in toom moet worden gehouden. Cires als eigenaar van de complexen kan zelfstandig beleid voeren op dit terrein.
- Het Masterplan Ouderen geeft aan dat voor gemeentelijk beleid inzake de buurt- en dorpshuizen er rekening zal worden gehouden met het aantal ouderen in de buurt. Dat kan betekenen dat buurthuizen ook in het weekend open zijn.
- Het dorps- of wijkplan: invoeringsplan nieuwe stijl. In Oosterhout is, aldus beleidsmedewerkers, veel beleid en zijn veel beleidsanalyses gemaakt. Het is echter nog nooit gepresteerd om de overeenkomsten en verschillen er uit te halen. Deze opdracht heeft de gemeente gegeven aan iedereen die betrokken is bij het maken van een dorps- of wijkplan. De vraag is vervolgens hoe buurthuizen daar een plek in kan worden gegeven.

Dorpshuizen en ouderen

Het Masterplan Ouderen geeft aan dat de gemeente zal onderzoeken wat de mogelijkheden zijn om de dorpshuizen in te zetten voor het verbeteren van de voorzieningen in de kerkdorpen als een spreekuur voor de huis-/tandarts, een medicijnafgiftepunt, een boodschappendienst. Dit past in het beleid van de gemeente initiatieven vanuit de lokale gemeenschap gericht op het verbeteren van de leefbaarheid in de kerkdorpen positief tegemoet te treden en na te gaan hoe deze kunnen worden ondersteund.

Ontkerkelijking

Een andere ontwikkeling die in dit kader past is de ontkerkelijking in Oosterhout. In Den Hout gaan de Mariakerk en de Corneliuskerk samen; men wil ze anders inrichten. In Oosterhout gaat een aantal kerken dicht (de Nazarethkerk), dan wel wordt gesloopt (De Verrijzeniskerk). Dat houdt in Oosterhout in dat sommige groepen, bijvoorbeeld de kaartclub in de Verrijzeniskerk, op zoek moeten naar vervangende ruimte. Dat zou een buurthuis kunnen zijn.

Buurt- en dorpshuizen en vrijwilligerswerk

Het vrijwilligerswerk in Oosterhout is recentelijk onderzocht door Prisma Brabant (2002). In Oosterhout doet volgens een voorzichtige aanname ongeveer 34% van het totale aantal inwoners boven 18 jaar aan vrijwilligerswerk. Dat is iets lager dan de uitkomst van het PON-onderzoek uit 1999 (3%) en volgt daarmee de landelijke trend (pagina 21). Net als in de rest van het land is ook in Oosterhout de categorie 45- tot 60-jarige vrijwilligers de grootste, met 34,5% van het totaal. De aanwas van nieuwe vrijwilligers is in Oosterhout volgens het onderzoek van Prisma Brabant beperkt. Opmerkelijk noemt Prisma Brabant het relatief grote aantal jongere vrijwilligers in de sector natuur & milieu. Wanneer de landelijke trend dat vrijwilligerswerk bij mensen boven de 65 afneemt, ook in Oosterhout doorzet, zal dit grote gevolgen hebben.

Drie ontwikkelingen op dit terrein zijn relevant:

1. Vrijwilliger op buurtniveau, in het bijzonder voor de buurthuizen

Een van de beleidsmedewerkers stelt dat het type vrijwilliger met belangstelling voor maatschappelijke thema's in de buurthuizen wegviel, omdat de activiteiten in de buurthuizen meer op de exploitatie van de accommodatie werden gericht. Als voorbeelden noemt hij: vrijwilligers die meewerken aan het ontwikkelen van een groenplan en de werkgroep 'hoge flats'. Deze werkgroepen waren nadrukkelijk betrokken bij leefbaarheid. Daarbij komt nog het gegeven dat, na het verdwijnen van de decentrale uitvoering van het welzijnswerk, samen met de beroepskrachten de vrijwilligers voor sociaal-culturele activiteiten verdwenen. Deze uitspraak spoort met een van de bevindingen van Prisma Brabant dat de sector 'buurtverenigingen/buurt-organisaties' vergeleken met andere, soortgelijke, gemeenten waar Prisma Brabant een onderzoek deed veel minder vertegenwoordigd is. Wellicht was die sector in Oosterhout in het verleden groter dan nu.

2. Nieuwe vrijwilliger en het bevorderen van sociale netwerkcohesie

De gemeente werkt momenteel aan vrijwilligersbeleid, mede in het kader van de Tijdelijke Stimuleringsregeling Vrijwilligerswerk (TSV) van het Ministerie van VSW. Oosterhout stelt dat de gemeente een regisserende en voorwaardenstellende rol op dit terrein heeft. De visie op vrijwilligerswerk is dat het gezien wordt als middel om:

- de sociale cohesie en betrokkenheid te bevorderen, waarmee met betrokkenheid wordt bedoeld die van degenen die de ruimten huren, gebruikers en subsidiegever;
- de kwaliteit van de voorzieningen en het leefklimaat te verhogen;
- vrijwilligers de mogelijkheid bieden zich te ontplooien.

De visie op sociale cohesie van de gemeente komt overeen met wat Steyaert 'netwerkcohesie' noemt. Bij het bevorderen van sociale cohesie geeft de gemeente aan dat het gaat om leeftijdsgroepen, mensen met dezelfde interesse en mensen die projectmatig activiteiten willen ontplooien, dat wil zeggen zich niet langdurig willen binden. Daarmee geeft de gemeente aan oog te hebben voor een nieuw type vrijwilliger. De buurt geldt niet meer als grens voor vrijwilligers. Een andere medewerker bevestigt dit en gaat zelfs nog een stap verder: bewoners hoeven, ook voor beleidsvoorbereiding voor hun eigen buurt, niet in de eigen buurt te worden opgezocht. In een grotere stad als Rotterdam blijken buurtbewoners best bereid te zijn een grotere afstand af te leggen naar een multi-functioneel gebouw. Onbekendheid met het gebouw was er niet en dus was het geen probleem. Wellicht had het te maken met het feit dat er ook een goed café in het gebouw zat.

3. *Voorwaardenscheppende, ruimte faciliterende, rol voor de vrijwilligers*

De meeste vragen die de gemeente krijgt van vrijwilligersorganisaties, liggen op het vlak van huisvesting. De noodzaak van reguliere, permanent geregelde, huisvesting doet zich voor. De gemeente is, in haar voorwaardenscheppende rol, de verenigingen en stichtingen op het punt van huisvesting en de belemmeringen op het gebied van regelgeving, onvoldoende tegemoet gekomen. Daarbij is de nood het hoogst bij vrijwilligersorganisaties op het terrein van cultuur. Dit type vrijwilliger heeft veel expertise en administratieve ondersteuning nodig. Desnoods maken ze gebruik van een sportzaaltje, omdat ze de weg niet weten te vinden naar een andere ruimte. De ruimte van de scholen is, zo is gebleken in de praktijk, geen optie om gebruik van te maken door de vrijwilligersorganisaties.

Buurt- en dorpshuizen, werk en inkomen

Het gemiddeld besteedbaar inkomen was in Oosterhout in 2002 hoger dan het besteedbaar inkomen in Nederland. Opgebouwd in vijf segmenten is de hogere inkomensgroep enigszins oververtegenwoordigd en de lage inkomensgroep ondervertegenwoordigd. De werkloosheid lag in Oosterhout volgens het CBS in 2002 op 2%; inmiddels is deze gestegen tot 5,5% in 2004. In samenwerking met andere organisaties werkt de gemeente aan risicogroepen onder jongeren (schoolverzuim in het voortgezet onderwijs). Daarnaast is bij deze groep aandacht in beleid voor sociale vaardigheden, ICT en betrokkenheid van ouders. Voor de stichting Niba (niet beroepsmatig actieven) zijn ruimten in de buurthuizen beschikbaar met computers, voor het (leren) werken met computers.

Buurt- en dorpshuizen als voorzieningen voor iedereen

De gemeente neemt als uitgangspunt dat publieke voorzieningen, en daarmee de buurthuizen, er voor iedereen zijn. Bij voorzieningen voor 'iedereen' moet bij buurthuizen gedacht worden aan plaatsen waar iedereen welkom is, ook mensen van buiten de buurt die best bereid zijn een iets grotere afstand af te leggen. Wat andere dan publieke voorzieningen betreft, pakt de vergelijking tussen de stad en de dorpen negatief uit voor de drie dorpen. Commerciële voorzieningen als bankgebouwen in Den Hout en de plaatselijke horeca nemen af of verdwijnen geheel.

In Oosteind is het laatste café inmiddels verdwenen. Ook op buurtniveau verdwijnen trouwens voorzieningen in Oosterhout; dat betekent het afleggen van grotere reisafstanden in de stad. Sommige buurten hebben overigens nooit een café gehad. De beleidsmedewerkers zijn zich er van bewust dat 'buurthuizen voor iedereen' nu geen realiteit is. Voor de dorpshuizen gaat het beeld dat niet iedereen er gebruik van maakt niet op. Daar maakt het verenigingsleven er meer gebruik van. Het beeld bestaat dat in de praktijk veel ouderen gebruikmaken van de buurthuizen, niet alleen als doelgroep 'ouderen'. Andere specifieke groepen die worden genoemd als gewenste gebruikers van het buurthuis zijn jongeren en allochtonen.

1. Aandacht voor jongeren in de buurthuizen

Jongeren maken er momenteel weinig gebruik van, terwijl jongerencentrum De Toonzaal, momenteel niet voor een breed jongerenpubliek functioneert. In haar beleid legt de gemeente de nadruk op de aanwezigheid van voldoende voorzieningen voor jongeren (naast huisvesting en onderwijs).

2. Aandacht voor allochtonen in de buurthuizen

Ondanks het feit dat veel allochtonen al lang in Oosterhout wonen, zijn ze, net als in de rest van Nederland, nog niet geïntegreerd. Het inzicht af te willen van specifieke, doelgroepgerichte, voorzieningen en specifieke groepen gebruik te laten maken van algemene voorzieningen, is er ook bij de gemeente Oosterhout. Men heeft dit inzicht echter nog niet vertaald in concrete maatregelen als het sluiten van het centrum voor buitenlanders 'Mare Nostrum' of het toegankelijk maken van dit centrum voor iedereen.

Buurt- en dorpshuizen en basisbibliotheek als informatievoorziening

Ontwikkelingen als die op het gebied van informatie- en communicatietechnologie (ICT) passen in de ontwikkeling van de openbare bibliotheek in Oosterhout tot basisbibliotheek met de bibliotheken in vier andere aangrenzende gemeenten per 1 januari 2005. Het betreft een in het landelijk bibliotheekbeleid noodzakelijk geachte ontwikkeling van professionalisering door schaalvergroting: een werkgebied van 153.000 inwoners in Oosterhout, Drimmelen, Geertruidenberg, Dongen en Gilze en Rijen, met 12 vestigingen. De missie van de basisbibliotheek is 'het informatieparadijs', met een visie op de bibliotheek als ondernemend naar buiten gericht informatiecentrum. Het algemeen plan van de bibliotheek moet nog worden omgezet in concrete jaarplannen. De bibliotheek in Oosterhout beschikt naast ruimtelijke faciliteiten als de centrale vestiging, twee filialen, drie uitleenposten in verzorgingshuizen en een boekendienst aan huis voor niet-mobiele leners over twee minder gebruikelijke vormen van informatievoorziening:

1. Het uitpunt op het gebied van cultuur en uitgaan: de balie in de centrale bibliotheek en de website.
2. De complete catalogus in de vorm van internet-dienstverlening.

De bibliotheek ziet zich niet alleen als beheerder van informatiebronnen, maar daagt iedereen uit om op allerlei gangbare en minder gangbare manieren kennis op te doen en cultuur te beleven. Een verbinding van een rol voor de bibliotheek op het gebied van kennis en ICT met participatie van burgers op het gebied van interactieve beleidsvorming lijkt voor de hand te liggen.

Raakvlakken met de buurthuizen als ruimtelijke faciliteit en met het welzijnswerk zijn de volgende:

- De bibliotheek heeft met de buurthuizen de ontmoetingsfunctie gemeen en werpt zich op als partner van andere instellingen en individuen op andere locaties.
- De bibliotheek is gericht op iedereen. Dit komt tot uitdrukking in bijvoorbeeld het feit dat de bibliotheek computercursussen organiseert voor iedereen en niet alleen voor een bepaalde doelgroep als ouderen. Er bestaat bijzondere aandacht voor 'de opgroeiende mens en groepen die een extra steuntje in de rug nodig hebben in de zoektocht naar kennis en cultuurbeleving'.
- Incidenteel wordt samengewerkt met de buurthuizen; voor de aanstaande kinderboekenweek wordt bijvoorbeeld een activiteit in buurthuis De Slotjes georganiseerd. Andere verbanden waarin de bibliotheek de buurthuizen of meer algemeen de welzijnsinstellingen tegenkomt zijn de Brede School Slotjes Midden en de vrijwilligerscentrale van Merites voor vrijwilligers voor de boekendienst aan huis.

Buurt- en dorpshuizen, de fysieke en sociale omgeving, buurtbeheer

Over de bereikbaarheid en het verkeer is het volgende te zeggen. Via het (snel)wegenstelsel is Oosterhout goed bereikbaar. Het ontbreken van een treinverbinding wordt gecompenseerd door busverbindingen met Breda, Tilburg en Utrecht (de interliner). Het woon-werkverkeer is vooral in de tweede helft van de vorige eeuw onder invloed van de economische groei sterk gestegen. In 1994 werkte ongeveer 48% in de gemeente Oosterhout; dat was in 2002 teruggelopen tot ongeveer 39%. De verkeersdruk is dus fors toegenomen. De werkgemeente van Oosterhouters buiten de directe omgeving beslaat 36%. Dit percentage is dus ongeveer even hoog als het percentage mensen dat in Oosterhout zelf werkt. Ook in Oosterhout is het aantal tweeverdieners in de loop der jaren fors toegenomen en langere reistijden houdt in dat men vroeger de deur uitgaat en later thuiskomt. Voor de buurten betekent het dat de levendigheid overdag afneemt. Wat het beleid op het gebied van buurtbeheer betreft, heeft men aandacht voor sociale cohesie. In het beleid is aandacht besteed aan de verkeersveiligheid. Dit heeft een samenwerkingsplan Veiligheid in Oosterhout 2003-2004 opgeleverd waar buurtbeheer een relatief grote bijdrage aan heeft geleverd. De kunst is om het plan, waaraan drie jaar is gewerkt, niet statisch maar dynamisch te maken. In faciliterende zin, kunnen de buurthuizen bij het maakproces een rol spelen.

De bewoners en toekomstige bewoners van de drie kerkdorpen zullen rekening houden met de gevolgen van het buiten wonen, ook buiten het werkverkeer. Ze zullen nog meer dan in Oosterhout zelf gebruik maken van de auto als vervoermiddel. Dat gebruik neemt, zoals gezegd, ook nog steeds toe. De afstand tot de stad en daarmee de bereikbaarheid is vanuit de kerkdorpen redelijk te noemen. De afstand tot Oosterhout is ook per fiets (door scholieren voor voortgezet onderwijs beneden de 18 jaar) goed te doen.

De gemeente neemt als uitgangspunt dat de fysieke aspecten en de sociale aspecten van de woonomgeving even belangrijk zijn. In 'De vele gedaanten van Lokaal Sociaal Beleid (2003)' wordt een oordeel gegeven over de fysieke en sociale aspecten van het beleid in Oosterhout. De integratie van de fysieke en sociale pijler is weliswaar niet volledig geslaagd, toch is er aandacht voor de sociale ontwikkeling die volgens genoemde publicatie blijkt uit de financiële middelen die beschikbaar zijn gesteld voor de eerste Brede School en burgerparticipatie (pagina 46-47). Het ISV-programma geeft aan dat de positie van de buurthuizen zal veranderen. In een aantal wijken zal dat de huidige strikte scheiding tussen onderwijs-, welzijns-, jongeren- en ouderenvoorzieningen betreffen.

In iedere wijk zal een ontmoetingsplaats blijven/komen waar boodschappen gedaan kunnen worden en waar basisonderwijs en basisvoorzieningen te vinden zijn (pagina 3). Even verderop wordt aangegeven dat de functie van de (basis)school(gebouwen) in een wijk wordt uitgebouwd en dat op basis van een te ontwikkelen samenhangend beleid op het gebied van onderwijs, welzijn, cultuur en sport zal worden onderzocht hoe de introductie van Brede Scholen vorm en inhoud kan worden gegeven. Daarbij wordt bezien in hoeverre door middel van hergroepering, herstructurering en bundeling van voorzieningen positieve effecten voor het kwaliteitsniveau van accommodaties en activiteiten zijn te bereiken en bovendien op de inzet van gemeentelijke middelen kan worden bezuinigd.

Inmiddels is de eerste Brede School, in Slotjes-Midden, in ontwikkeling. Het betreft een samenwerkingsverband met als aanleiding de bouw van een Brede School. De proef in de praktijk is bedoeld, om ervan te leren en te gebruiken voor het formuleren van gemeentelijk beleid op dit terrein. De gemeente acht het van belang dit beleid goed op te zetten omdat er veel geld mee gemoeid is. Het profiel van deze Brede School is om pragmatische en uit inhoudelijke overwegingen gekozen. Daarbij worden ook elementen van andere profielen meegenomen. Het primaat voor deze Brede School in de praktijk, ligt bij de scholen. Het betreft samenwerking tussen twee scholen: een openbare en een katholieke (deze scholen vallen beide onder schoolbesturen die met elkaar in een fusietraject zitten). Daarnaast zijn twee peuterspeelzalen betrokken (waarvan een gebruik maakt van de ruimte van het buurthuis), een gymzaal, de Stichting Kinderopvang Oosterhout (SKO) en het buurthuis. Bureau Jeugdzorg, Kruiswerk Mark en Maas, Merites (naschoolse activiteiten en opbouwwerk) en de openbare bibliotheek denken mee over de inhoudelijke invulling van deze Brede School. Beleidsmatig acht men het buurthuis een belangrijke partner voor gezamenlijke voorzieningen van de scholen als een mediatheek. Op die manier bestaat de mogelijkheid de wijk bij de school te betrekken. In november 2003 hebben de partners een open dag over de Brede School georganiseerd. Deze werd druk bezocht door de buurtbewoners. De beleidsopvatting is dat als het buurthuis er moet zijn voor de Brede School, het niet handig is daar ook mensen uit andere wijken of buurten gebruik van te laten maken. Met andere woorden: het buurthuis heeft een functie voor de buurtcohesie.

Dat de scholen het primaat hebben, komt ook tot uitdrukking in de mate waarin de vrijwilligers van het buurthuis betrokken kunnen zijn. Ze stappen minder gemakkelijk op de scholen als partij af en worden ook minder op voorhand in het beleidsproces betrokken. Dit laatste geldt bijvoorbeeld voor de plannen rondom de herontwikkeling van het grasveld bij en voor de Brede School. Op het grasveld zouden activiteiten voor het buurtwerk kunnen plaatsvinden. Daarbij is het nog de vraag of het buurthuis al betrokken is bij deze planvorming.

Voor de financiering van Brede Scholen staat de gemeente open voor initiatieven uit het veld. Stel dat een school het voor elkaar krijgt een gebouw voor een Brede School neer te laten zetten door een woningcorporatie, dan vindt de gemeente het prima. De gemeente stelt echter geen grond om niet beschikbaar. De verbinding van ouderen met de Brede School als voorziening, zoals die in het Masterplan Ouderen wordt genoemd, is in de praktijk van de ontwikkeling van de Brede School in Slotjes-Midden (nog) niet expliciet genoemd.

Een andere ontwikkeling waar de buurthuizen niet bij zijn betrokken is het beleid rond het peuterspeelzaalwerk. Naast de scholen is, zoals gezegd, het peuterspeelzaalwerk een van de partners in de samenwerking rond de Brede School. Het peuterspeelzaalwerk heeft als beleids-terrein niets met de buurthuizen te maken. Het maakt slechts gebruik van de buurthuizen als ruimtelijke faciliteit. Gemeentelijk beleid is de peuterspeelzalen allemaal onder te brengen bij de scholen om een doorgaande lijn van peuterspeelzaalwerk tot en met basisschool te realiseren.

Daar is voor gekozen met het oog op kostenbeheersing: gezien de financiële situatie van de gemeente én het al jaren bestaande exploitatietekort bij de peuterspeelzalen veroorzaakt door personeelskosten. Momenteel wordt gewerkt aan een plan om de locaties voor peuterspeelzaalwerk vast te stellen. Dat is getalsmatig niet zo gemakkelijk omdat er kinderen zijn die of de peuterspeelzaal bezoeken of naar het kinderdagverblijf gaan. Als een bepaalde peuterspeelzaal organisatorisch onder een school valt, hoeft dat nog niet te betekenen dat de peuterspeelzaal er ruimtelijk aan gekoppeld is. Waar dat mogelijk is, zal het echter worden gerealiseerd. Het aantal peuterspeelzalen zal afnemen. De kans is groot dat hier en daar het peuterspeelzaalwerk uit de buurthuizen vertrekt.

De verwachting is dat het peuterspeelzaalwerk in de kerkdorpen blijft bestaan, omdat de inwoners sterk aan hun eigen voorzieningen hechten. Dit is vergelijkbaar met de ontwikkeling rond andere laatste voorzieningen in de dorpen. Het zal betekenen dat er ruimte voor één peuterspeelzaal per kerkdorp zal zijn.

Ook buurtbeheer is een terrein waarbij fysieke en sociale aspecten samengaan. Het betreft een gebiedsgericht en daarmee integraal beleidsterrein. Voor buurtbeheer werkt de gemeente samen met andere maatschappelijke organisaties: de woningcorporatie, de politie en de welzijnsinstelling. De tendens is de gemeente een regierol te geven, naast samenwerkingspartner te zijn. Voor buurtbeheer is de stad in drie sectoren (Noord, Midden en Zuid) verdeeld. De welzijnsinstelling heeft er nadrukkelijker voor gekozen, in het kader van buurtbeheer, opbouwwerk in de wijken te doen. Wat de invulling van buurtbeheer betreft, zien beleidsmedewerkers dat mensen op allerlei manieren weer in gesprek raken: wijkagenten en complexcommissies van de corporatie. Daarbij is het de kunst verder te kijken dan de eigen werksoort. De complexcommissies hebben het over wonen, maar moeten zich ook bezighouden met verkeersveiligheid. Daarbij moet buurtbeheer de partijen bij elkaar zetten en de vindplaatsen aangeven. Buurtbeheer heeft geen gericht beleid voor het gebruik maken van de ruimtelijke faciliteiten van de buurthuizen. Het buurthuis als ruimtelijke faciliteit is gelijkwaardig aan de school of het wooninformatiecentrum (WIC) van de woningcorporatie. Overigens is er sprake van geweest dat het wooninformatiecentrum in de wijk Slotjes in het buurthuis werd ondergebracht. Cires stelt dat het de bedoeling was met andere partijen in het buurthuis een wooninformatiecentrum te beginnen. Uiteindelijk is Cires zelf gaan zoeken, omdat de zoektocht met andere partijen samen, de woningcorporatie te lang duurde. In het WIC zitten de buurtmeester (van Cires), de buurtgroep en - sinds kort - de opbouwwerker en de wijkagent. De gemeente geeft aan, dat de benodigde permanente beschikbaarheid van een ruimte voor het WIC, een van de redenen is waarom het buurthuis is afgefallen. De andere reden zou de centralere ligging, in het winkelcentrum, vormen.

De genoemde publicatie 'De vele gedaanten van Lokaal Sociaal Beleid' (2003) stelt dat er in de praktijk bij de gemeente meer continue aandacht voor twee voorwaarden voor integraal werken tussen de sociale en fysieke component moet zijn: De eerste houdt in meer discipline in de samenwerking. Dit houdt in dat Ruimtelijke ordening vanaf het begin rekening met de sociale component moet houden bij de herstructurering van de wijk en dat de afdeling Welzijn zich meer moet verdiepen in belangen van Ruimtelijke ordening. De publicatie noemt met name dat er goede plannen van eisen gemaakt dienen te worden voor gewenste voorzieningen als scholen en buurthuizen. De tweede voorwaarde betreft het vertalen van beleid in meetbare doelstellingen, vervolgens het benoemen van activiteiten en het haalbaar maken van de beleidsdoelstellingen en de evaluatie.

Bestuurlijk klimaat: de overheid en de burger; communicatie en actief burgerschap

Ook in Oosterhout is in het beleid vastgelegd dat men het beleid interactief met de bewoners tot stand wil laten komen. "Vraaggericht werken is het belangrijkste leidende principe voor de gemeente", aldus 'De vele gedaanten van Lokaal Sociaal Beleid'. De vraag staat centraal in denken en handelen van de gemeentelijke organisatie. De gemeente acht het van belang structureel met bewoners in overleg te treden en te blijven. De overheid probeert transparant en zorgvuldig met haar bewoners te communiceren. De gemeentelijke website en het, snel, in behandeling nemen van klachten over de telefonische bereikbaarheid van de gemeente zijn daar uitingen van. Daarnaast worden burgers meer aangesproken op hun eigen verantwoordelijkheid en ondernemerschap. Volgens 'De vele gedaanten van Lokaal Sociaal Beleid' lijkt de participatie bij kleinere buurtgerichte projecten geen probleem te zijn: "Bewoners zien het nut van betrokkenheid bij totstandkoming van voorzieningen in, maar het is "... niet altijd duidelijk of de door de gemeente gevraagde zelfwerkzaamheid en het verantwoordelijkheidsgevoel van bewoners ten aanzien van voorzieningen in de buurt van lange duur zijn". 'De vele gedaanten van Lokaal Sociaal Beleid' waarschuwt voor de hoge lat die de gemeente legt bij burgerparticipatie, waardoor "de kans op mislukken reëel aanwezig is. De ver doorgevoerde democratisering is zeer arbeids- en tijdsintensief voor het gemeentelijk apparaat en legt druk op de besluitvaardigheid van de gemeente. "Overigens blijkt in de praktijk dat de gemeente de kwaliteit van instellingen en deskundigen van het maatschappelijk veld nog onvoldoende benut, aldus 'De vele gedaanten van Lokaal Sociaal Beleid' (pagina 47).

Buurt- en dorpshuizen als lokaal beleidsinstrument

Merites, de lokale welzijnsinstelling, gaat in op de buurthuizen als beleidsinstrument van de gemeente. De gemeente zou een visie moeten formuleren op de buurt- en dorpshuizen: op de functies die ze vervullen en zouden moeten krijgen, met differentiatie per buurt- of dorpshuis. De buurt- en dorpshuizen zouden daarbij een redelijke mate van vrijheid voor de invulling van hun functies moeten krijgen, vooral op het gebied van buurtinitiatieven.

Merites stelt dat de gemeente er voor zou kunnen kiezen de buurthuizen meer dan nu tot een levendige, dynamische voorziening te maken, voor een bredere categorie mensen dan de huidige en rekening houdend met ontwikkelingen als vergrijzing en vereenzaming.

Positieve beleidssturing

Om het bovenstaande te bereiken zou de gemeente het mandaat, wie heeft het voor het zeggen, moeten verleggen. Merites is van mening dat het niet rigide hoeft te worden aangepakt, maar dat het met respect kan worden gedaan. Deze actievare rol kan, aldus Merites, door de gemeente worden opgepakt of in opdracht van de gemeente door Merites worden uitgevoerd. Een respectvolle aanpak houdt in: werken aan de veranderingen met de huidige besturen. Nagaan wat aanvullend anders kan en daarvoor draagvlak kweken bij de besturen.

Merites geeft de volgende voorbeelden van wat ze 'positieve sturing' noemt:

1. Een financiële tegemoetkoming in ruil voor functies en doelgroepen waarvan de gemeente het belangrijk vindt dat ze door het buurthuis worden vervuld. Het gegeven is dat de exploitatie van de buurt- en dorpshuizen voor een groot gedeelte op de baromzet draait. Aan een bepaald buurthuis zou de vraag gesteld kunnen worden: als je ook plaats biedt aan mensen met een psychiatrische handicap faciliteren wij jullie als gemeente.

Op die manier wordt de druk voor het buurthuis om geld binnen te halen minder groot. Uiteraard moet de gemeente daarbij rekening houden met het gegeven dat niet elk buurthuis in dezelfde mate een bijdrage kan leveren.

Concreet: In Dommelbergen, waar de meeste psychisch kwetsbaren wonen, zou een maatschappelijk steunpunt kunnen worden opgezet voor de functie opvang van psychisch kwetsbare mensen, in samenwerking met de GGZ, dat met de andere functies en doelgroepen van het buurthuis kan worden gecombineerd.

2. Het zorgvuldig nagaan of uitbreiden van bestaande buurthuizen als faciliteit met functies, doelgroepen en activiteiten een optie is, in plaats van zonder op de vraag naar nieuwe ruimtelijke faciliteiten in te gaan en deze in de buurt van een buurthuis neer te zetten. In het laatste geval blijft het buurthuis op zijn best wat het is, maar kan het zich niet dynamisch ontwikkelen in de richting die de gemeente voor ogen staat.

Concreet: Het Ouderenproofproject in buurthuis De Bunthoef in Oosterheide heeft opgeleverd dat er een ouderencentrum zou moeten komen, vergelijkbaar met steunpunt Ac-cent in Strijen. Ac-cent vervult allerlei functies voor senioren met activiteiten die vergelijkbaar zijn met die van de buurthuizen. De praktijk heeft laten zien dat de sociale klasse van Ac-cent een andere is dan die van de buurthuizen. Een nieuw vergelijkbaar centrum voor ouderen als Ac-cent in Oosterheide zou De Bunthoef op zijn best laten zoals het buurthuis is, terwijl toevoeging van De Bunthoef een dynamischer en levendiger voorziening zou maken.

3. Buurt- en dorpshuizen in Oosterhout: faciliteit en functie: heden, verleden en toekomst

3.1 Inleiding op ontstaan en ontwikkeling van de buurt- en dorpshuizen

In dit hoofdstuk wordt allereerst een beschrijving gegeven van de ontwikkeling van de buurt- en dorpshuizen in Oosterhout. Het gaat in dit hoofdstuk eigenlijk niet om de accommodatie, maar om mensen, in organisatorisch verband, als professional of vrijwilliger, die in of ten behoeve van de accommodaties functies vervullen en er activiteiten voor (doel)groepen uitvoeren. Toch wordt in eerste instantie de beschrijving opgehangen aan de buurt- en dorpshuizen in hun ruimtelijke omgeving. Dat gebeurt omdat in het onderzoek de ruimten van de buurt- en dorpshuizen als uitgangspunt voor (het vervullen van) de toekomstige functie worden genomen. In de vraagstelling van het onderzoek staat vermeld dat rekening wordt gehouden met de eigen cultuur en omgeving waarin elk van de buurt- en dorpshuizen zich bevindt. Het gaat in dit onderzoek vooral om de inhoud en minder om de 'stenen' en de accommodatie als 'hardware'. De accommodatie als 'hardware' wordt in het volgende hoofdstuk aan de orde gesteld. Na een korte beschrijving van de buurt- en dorpshuizen in Oosterhout wordt ingegaan op de functie van de buurthuizen tot aan het begin van dit onderzoek.

Ontstaan en ontwikkeling van de buurthuizen zijn goed te beschrijven in twee afgebakende perioden:

- De periode van ontstaan en groei van het aantal buurt- en dorpshuizen tot tien.
- De periode waarin de betrokkenen bij de accommodaties vooral in beslag genomen lijken te worden door het thema bezuinigingen.

Onderstaande beschrijving is gebaseerd op schriftelijke bronnen tot aan het begin van het onderzoek: verslagen van bestuurdersoverleggen van de buurthuizen, rapportages van onderzoek, advies en evaluatie en achtergrondinformatie ten behoeve van het onderzoek. De bronnen staan vermeld in de literatuurbijlage.

3.1.1 Oosterhout en het ontstaan van de buurt- en dorpshuizen in hun omgeving

De tien Oosterhoutse buurt- en dorpshuizen¹ die in dit rapport onderwerp van onderzoek zijn, hebben hun ontstaansgeschiedenis in de periode vanaf de Tweede Wereldoorlog tot en met het begin van de jaren '80. De volgende ontwikkelingen zijn ook in het Oosterhoutse terug te vinden:

- de verzuiling met kerkelijke initiatieven als vormen van particulier initiatief;
- een maakbare samenleving, met een toenemende rol voor de overheid en exploitatie-financiering met zogenaamde 'open-eindregelingen', vergezeld van een sterke toename van het aantal professionals in de non-profitsector, ontzuiling en secularisering;
- het overgaan van de verzorgingsstaat in een staat met meer marktgerichte kenmerken als privatisering en ondernemerschap, met eigen rollen en verantwoordelijkheden voor de overheid en het particulier initiatief.

Omdat niet alle buurt- en dorpshuizen op hetzelfde moment ontstaan zijn, zijn de ontwikkelingen die op dat moment gaande zijn, aan hun ontstaanswijze gekoppeld.

¹ In de tekst wordt de term buurthuizen ook gebruikt voor wijkuizen.

Zoals overal gaat aan huisvesting vooraf het werk zelf, wat op deze plaats in het rapport wordt omschreven met de verzamelterm 'buurthuiswerk'². Het buurthuiswerk gekoppeld aan de nu bestaande buurthuizen is kort na de Tweede Wereldoorlog van start gegaan. In Oosterhout, gelegen in de provincie Noord-Brabant, is het buurthuiswerk ontstaan onder leiding van de rooms-katholieke kerk en Oosterhoutse notabelen; Heidehof, Strijen, Schervenheuvel, Pannehoef hebben hun ontstaansgeschiedenis in die tijd. *Schervenheuvel* is een van de oudere buurten waarin de vroegere middenstand en diverse bedrijven en fabrieken beeldbepalend waren. De buurtwinkels zijn er nog. De *Pannehoef* werd in vroeger tijden gerund door twee stichtingen, Buurtwerk West en de Zaalstichting voor theater/bioscoop. De komst van theater De Bussel maakte dat De Pannehoef flink achteruitging en er afspraken met de gemeente werden gemaakt om ook grotere gezelschappen, met stedelijke activiteiten, er hun thuisbasis te kunnen laten vinden.

De achterstandssituatie in De Voorhei, oud Oosterhout, en de sanering van de wijk 'Het Bosch' tot de nieuwe wijk Strijen maakten dat in de jaren zestig en zeventig voor de bouw van de buurthuizen *Heidehof* en *Strijen* gebruik gemaakt kon worden van de subsidie onder de titel Opbouwwerk Bijzondere Situaties (O.B.S.). De achterstanden in Heidehof en Strijen zijn, aldus gesprekspartners, inmiddels verdwenen: weggewerkt, respectievelijk vanzelf opgelost door het verdwijnen van het agrarisch karakter van Strijen. Het oorspronkelijk, historisch gegroeide, karakter en de doelgroep zijn echter gebleven. De oorspronkelijke identiteit van de buurthuizen is niet mee veranderd met de buurt, maar behouden gebleven.

Later, vanaf het eind van de jaren '60 ontstonden niet vanuit kerkelijke initiatieven De Slotjes, Vrijtijdscentrum De Bunthoef en Dommelbergen. *De Slotjes*, als buurthuis van de eerste naoorlogse wijk, kwam er op initiatief van buurtbewoners in de jaren zestig; de inzet in tijd en energie van de buurtbewoners werd zo gewaardeerd dat na een brand van de twee keten waarin het buurthuiswerk gestalte kreeg, halverwege de jaren zeventig al een nieuw gebouw kon worden gerealiseerd. Het pand kwam tot stand ondanks de kritische geluiden, dat het gebouw van De Slotjes wel erg dichtbij Heidehof kwam te staan. Inmiddels beschikt de wijk De Slotjes over relatief goedkoop woningaanbod met veel allochtone bewoners en vluchtelingen. De - groene - wijk gaat op de schop en zal een wat dichtere bebouwing krijgen. Halverwege de jaren zestig werd begonnen met de bouw van de nieuwe wijk in Oosterhout-Zuid, Oosterheide. Het is een sterk geografisch afgebakend, relatief afgelegen, gebied aan de overzijde van het kanaal met verscheidene buurten en veel groen. Ook daar ontstond buurtwerkinitiatief. De Stichting Sociale Wijkopbouw Oosterheide werd opgericht en haar eerste werkplaats een 'keet' (de Oude Bunthoef) werd voor het buurtwerk door de gemeente rond 1980 vervangen door Vrijtijdscentrum *De Bunthoef*.

Dommelbergen tenslotte, ontstond vanuit een informatiecentrum in de nieuwe wijk in het Noorden van Oosterhout. Omdat er daar geen horecavoorziening in de buurt was, kreeg de ene kant van het gebouw een horecabestemming; de andere kant werd bestemd voor sociaal-culturele activiteiten. De wijk werd gebouwd vanaf het begin van de jaren zeventig en maakte daarna een sterke groei door. Het is een wijk met veel (sub)buurten, met ieder een eigen sfeer. Pogingen om meer samenhang tussen de buurten te realiseren leverden weinig op.

² In dit verband doet het er niet toe hoe de werksoort wordt genoemd. Voorlopers van buurthuiswerk waren onder meer volkshuiswerk, gezins- en wijkwerk, buurtwerk, clubhuiswerk, jeugdzorg, volksontwikkelingswerk, opbouwwerk bijzondere situaties. Het betreft wat nu valt onder de bredere noemer van sociaal-cultureel werk, uitgevoerd door beroepskrachten en/of vrijwilligers.

De drie dorpshuizen zijn uniformer qua oorsprong en ontwikkeling, maar niet wat het eigendom van het gebouw betreft. Elk van de dorpshuizen is van origine een kerkelijk gebouw. In Dorst betrof het een klooster dat met subsidie van de gemeente aan het begin van de jaren '80 tot dorpshuis *De Klip* werd, omdat de gemeente voor nieuwbouw geen geld had. Daarvoor speelde het verenigingsleven zich af in de vele café's die Dorst rijk was; de behoefte aan andersoortige activiteiten deed *De Klip* ontstaan. Later in de tijd is *De Klip* uitgebreid met een sportzaal. Inmiddels is het aantal café's er gehalveerd. *De Klip* voldoet aan een steeds grotere behoefte. Kerkdorp Oosteind beschikte al veel langer dan Dorst over het patronaatsgebouw *Oostquartier*. Met de komst van de Stuurgroep Belangen Oosteind veranderde in de loop van de tijd de naam van het patronaatsgebouw in *gemeenschapshuis* Oostquartier. Eind jaren zeventig sloot Oostquartier zich aan bij de Stichting Welzijn Oosterhout. Nagenoeg alle verenigingen uit Oosteind maken gebruik van de accommodatie die inmiddels uitgebreid en verbeterd is. Den Hout tenslotte, heeft een dorpshuis *Den Brink*, dat in tegenstelling tot alle negen andere buurt- en dorpshuizen, geen gemeentelijk eigendom is. Het bestaat uit drie gebouwen. Het hoofdgebouw is eigendom van de kerk; de twee andere van een stichting. De stichting heeft voor het gebouw met de gemeente voor 75 jaar een erfpachtovereenkomst gesloten. Ook *Den Brink* heeft een forse verbouwing ondergaan, met hulp van Europese subsidies. De verenigingen in Den Hout maken veel gebruik van het dorpshuis.

Begin jaren tachtig beschikt de gemeente Oosterhout over zeven buurthuizen en drie dorpshuizen: voor elk kerkdorp een.

3.1.2 Ontwikkelingen rond de buurt- en dorpshuizen: bezuinigingen

Vrij vlot nadat het aantal buurt- en dorpshuizen tot tien is uitgegroeid geeft de gemeente te kennen te willen bezuinigen. IJkpunt in de literatuur voor Oosterhout is mei 1983, het tijdstip waarvan Vereniging D'n Bussel, een van de voorlopers van Prisma Brabant, vermeldt dat het de datum was waarop ze de opdracht kreeg van de welzijnsorganisatie voor onderzoek naar bezuinigingen op de accommodaties. Ook na die tijd zijn onderwerpen als bezuinigingen, de verhoging van de uitgaven, het afnemen van het aantal vrijwilligers voor de buurthuizen niet van de lucht. De buurthuizen voeren een evaluatie uit over tien jaar verzelfstandiging, de jaren '90, met inbegrip van knelpunten. Vlak na de presentatie van de evaluatie valt weer de term 'bezuinigen'. Onderstaand worden deze ontwikkelingen in het kort geschetst.

In 1983, al vlak nadat het aantal buurt- en dorpshuizen het aantal van tien bereikt (met zeggenschap van de gemeente over negen), geeft de gemeente te kennen te willen bezuinigen op de huisvestingskosten van de accommodaties. De Stichting Welzijn Oosterhout (S.W.O.), voorloper van welzijnsinstelling Merites en ontstaan op 1 april 1977, exploiteerde in die tijd de negen buurt- en dorpshuizen. De Stichting liet het bovengenoemde onderzoek door D'n Bussel naar de exploitatie van de accommodaties uitvoeren. Uitgangspunt bij de probleemstelling van het onderzoek was dat de bezuiniging niet ten koste mocht gaan van de sociaal-culturele activiteiten in de accommodaties of ze nu door stuurgroepen (besturen van de accommodaties ondersteund door beroepskrachten), vrijwilligers of verenigingen werden uitgevoerd. *De Klip* in Dorst werd buiten het onderzoek gelaten omdat het dorpshuis nog maar net van start was gegaan. Het onderzoek leidde tot aanbevelingen te bezuinigen op onder meer energielasten, onderhoud, schoonmaakmateriaal en het verbeteren van de organisatie rond bar en ruimteverhuur, ook tussen de buurthuizen. Tevens werd de noodzaak van drie bij elkaar in de buurt liggende buurthuizen ter discussie gesteld en werd voorgesteld Schervenheuvel te sluiten, ondanks het feit dat het een van de drukst bezochte buurthuizen was. Het voorstel Schervenheuvel te sluiten werd niet overgenomen.

In 1987 kunnen de gemeente en S.W.O. het onderling niet eens worden over de invulling van een bezuiniging. De hulp van Gamma, landelijke organisatie voor sociaal-cultureel werk, wordt ingeroepen. Gamma trachtte een voor 'betrokkenen optimaal aanvaardbare oplossing' te vinden. Overeenstemming tussen de betrokkenen was er, behalve over het recht op professionele hulpverlening en gewenst tot noodzakelijk professioneel aanbod op het gebied van educatie, kunstzinnige vorming en opbouwwerk, in de eerste plaats over het beschikbaar stellen van ruimte en faciliteiten (inclusief enige beroepsmatige ondersteuning) als noodzakelijke voorziening. De politiek achtte het daarbij van belang alle accommodaties open te houden, met andere woorden sluiting van accommodaties was onbespreekbaar. Het advies van Gamma houdt in de ene helft van de bezuiniging binnen S.W.O. te laten plaatsvinden en de andere helft door stuurgroepen van de buurthuizen een grotere zelfstandigheid te geven bij de exploitatie en het gebruik van de accommodaties, daarbij geadviseerd door functionarissen van S.W.O. In 1989 worden de buurthuizen verzelfstandigd, dat wil zeggen dat de gemeente de gebouwen om niet ter beschikking stelt aan de besturen van de buurthuizen. Het groot onderhoud van de gebouwen is voor rekening van de gemeente. De welzijnsinstelling, nu Merites, draagt zorg voor schoonmaak en beheer van de buurthuizen, met uitzondering van De Pannehoef en Dommelbergen. Ze ontvangt daarvoor een subsidie in het outputcontract tussen gemeente en Merites. Deze subsidie wordt in uren ingezet voor schoonmaak/beheer in de buurthuizen. In de loop der tijd is de functie van coördinator van de beheerders bij Merites wegens bezuiniging opgeheven. Om de besturen van de buurthuizen een efficiënter gebruik van de accommodatie te kunnen laten maken, wordt de mogelijkheid geboden de ruimten ook beschikbaar te stellen voor activiteiten buiten de buurt of wijk.

Tien jaar na dato evalueren de buurthuizen hun verzelfstandiging. De vraag die zij zich stellen is hoe de buurthuizen er na tien jaar zelfstandig functioneren voorstaan, hoe zij hun functie, bij alle veranderingen, zo goed mogelijk kunnen vervullen. Daarbij stellen ze tevens de knelpunten aan de orde die in de loop der jaren ontstonden. De evaluatie gaat in op knelpunten die zich voordoen op het gebied van verhuur, schoonmaak en beheer (bij de meeste gebouwen bestaan de inkomsten op de begroting voor 70% uit verhuur) en de afnemende inzet van vrijwilligers. Daarnaast geven de buurthuizen als knelpunt aan dat de onderhoudsplanning van de gemeente te wensen overlaat. De evaluatie eindigt met het gebrek aan beleidsmatige aandacht aan de buurt- en dorpshuizen van de kant van de gemeente. Als voorbeeld noemen de buurthuizen de nota 'Stadsvisie-Plus' waarin weinig aandacht wordt besteed aan de rol die de buurthuizen kunnen spelen in het kader van sociale binding en ontmoeting. De presentatie van de evaluatie vindt plaats in november 2000.

Enkele maanden later, in januari 2001, kondigt de vertegenwoordiger van de gemeente in het bestuurdersoverleg van de buurthuizen aan dat vanaf 2002 bezuinigingen in het kader van Basis in Balans gestalte zullen krijgen. Hoe en wat is nog niet bekend. De bezuinigingen zullen, aldus de vertegenwoordiger van de gemeente, betrekking hebben op groot onderhoud, beheer en schoonmaak.

De gemeente pakt intussen het punt uit de evaluatie van de buurthuizen op, meer aandacht aan de buurthuizen te besteden door een beleidsmedewerker voor de buurthuizen aan te stellen. Eind 2002 neemt de gemeente een besluit tot bezuiniging in het kader van de ombuigingsoperatie Basis in Balans ten aanzien van de buurthuizen. Het betreft de twee volgende zaken:

1. Met ingang van 2003 wordt buurthuis De Pannehoef een taakstellende bezuiniging opgelegd. De bezuiniging heeft betrekking op de subsidie in de overige exploitatielasten (schoonmaak en beheer). Later besluit het college dat de exploitatiesubsidie niet wordt beëindigd in 2003 en dat, hoe er met de bezuiniging moet worden omgegaan, wordt meegenomen in het onderzoek naar de buurthuizen.

2. Een algemene bezuiniging op de buurthuizen van € 45.000,00 in 2003 tot € 90.000,00 in 2004. Het is niet mogelijk deze bezuiniging met ingang van 2003 in te laten gaan. Ook deze bezuiniging zal bij de bredere discussie worden betrokken. Daarnaast heeft de gemeente een bezuiniging opgelegd aan Merites. Merites heeft ervoor gekozen deze, algemene, bezuiniging ook op schoonmaak/beheer van de buurthuizen te laten rusten. Met deze bezuiniging heeft Merites niet bespaard op het aantal uren schoonmaak/-beheer.

De gemeente geeft aan eerst onderzoek te willen laten uitvoeren. In het onderzoek dient de bezuiniging van Basis in Balans te worden meegenomen; de gemeente wil echter eerst en vooral de toekomstige functie van de buurthuizen vanuit diverse perspectieven in beeld krijgen. Op die manier is ze in staat inhoudelijk beleid te voeren op basis van een zorgvuldige afweging van argumenten. Dit beleid wordt vervolgens vertaald in wat er financieel nodig is en wat gefaseerd haalbaar is, dat wil zeggen op de korte en lange termijn. Niet in de laatste plaats worden de buurthuizen zelf in het onderzoek betrokken.

3.1.3 Functies van de buurthuizen tot heden

Huisvesting en accommodaties komen pas aan de orde nadat er op zijn minst activiteiten zijn bedacht of zelfs al zijn ontplooid. In dit geval was er zoals gezegd buurthuiswerk waarvoor onderdak werd gezocht. Een accommodatie is 'slechts' een ruimtelijke faciliteit waar functies worden vervuld voor doelgroepen, in de vorm van activiteiten. Een andere faciliteit is bijvoorbeeld de personele (vrijwilligers of beroeps) faciliteit. De naam 'faciliteit' zegt het al: een faciliteit is een voorwaarde, maakt het mogelijk dat een functie wordt uitgeoefend. De plaats waar een activiteit voor een doelgroep wordt uitgevoerd. Bij activiteiten gaat het om activiteiten die wel of geen ondersteuning behoeven en meer of minder intensieve begeleiding door beroepskrachten en/of vrijwilligers nodig hebben. Uitgangspunt vormen de functies die worden vervuld. Niet elke functie vraagt ook (altijd) om een (eigen) ruimtelijke faciliteit: sommige activiteiten worden bijvoorbeeld op straat uitgevoerd of samen met andere organisaties (waarbij de ruimte van een van de partners wordt gebruikt). Wat er vanaf het begin van het buurthuiswerk aan functies is vervuld is niet op die manier benoemd. Het werk komt in globale zin aan de orde. De activiteiten die in de evaluatie van de verzelfstandiging per buurthuis zijn genoemd, vormen in dit onderzoek het beginpunt voor de functies. Het betreft de stand van zaken van activiteiten van acht buurt- en dorpshuizen per november 2000. Deze activiteiten zijn in het onderzoek vertaald in functies en vervolgens in september 2003 voorgelegd aan de afzonderlijke besturen van de buurt- en dorpshuizen met de vraag a: of ze overeenstemmen met de huidige functies en b: wat ze aan wensen hebben voor toekomstige functies.

Buurtgerichte, beroepsmatige agogische functies

Wat de ontwikkelingen betreft op het gebied van de functies in de buurt- of dorpshuizen tot november 2000 kan worden gesteld dat ze aanvankelijk vooral gericht waren op de bewoners in de eigen buurt. Het betrof 'buurtwerk'. Uit de schriftelijke bronnen komt globaal naar voren dat de functie in het teken stond van 'binding in de buurt'. Bij de buurthuizen die vielen onder het 'opbouwwerk bijzondere situaties' zijn vooral opvallend het werken aan achterstanden op het gebied van onderwijs, huisvesting en gezondheidszorg. Aan die achterstanden werd in elk van deze twee buurthuizen gewerkt door een tiental buurt- of opbouwwerkers. Ter vergelijking: de Stichting Samenlevingsopbouw had drie opbouwwerkers in dienst voor de overige op dat moment bestaande buurthuizen.

Kenmerkend voor de tijd is, zoals gezegd, dat de buurthuizen ontstaan uit kerkelijk particulier initiatief met Oosterhoutse notabelen. In de loop der tijd ontstaan er diverse stichtingen als organisatorisch verband: de Stichting Opbouwwerk Bijzondere situaties, de Stichting Buurthuiswerk en de Stichting Samenlevingsopbouw. Deze zijn later samengegaan, met 2,5 formatieplaats extra en met de opdracht te komen tot een gelijkwaardiger verdeling van het personeel. Nog weer later is de Stichting Welzijn Oosterhout ontstaan waarin de organisatie van de buurthuizen werd opgenomen. Als onderdeel van de S.W.O. heeft elk buurthuis een stuurgroep.

Terugtrekking beroepsmatige agogische functies

In de buurthuizen vinden tot halverwege de jaren '80 relatief veel beroepsmatige (agogische) activiteiten plaats, uitgevoerd door S.W.O. Ook de exploitatie is in die tijd in handen van S.W.O. Er ontstaan spanningen over de financiën tussen de stuurgroepen en S.W.O. Van elke gulden opbrengst van de stuurgroep moest namelijk f 0,80 worden afgedragen aan S.W.O. De professionele werkers werden het mikpunt van deze spanningen. Halverwege de jaren tachtig vertrekken de professionals voor een groot deel uit de buurthuizen en vinden de agogische activiteiten vooral op stedelijk niveau plaats.

Terugtrekking beroepsmatige accommodatiefunctie

Eind jaren '80 worden de buurthuizen verzelfstandigd, met voor elk buurthuis een eigen stichtingsbestuur in plaats van een stuurgroep. Dit houdt in dat S.W.O. (later Merites) alleen nog verantwoordelijk is voor de exploitatie op het gebied van beheer en schoonmaak. De besturen van de buurthuizen worden in de vorm van het bestuurdersoverleg professioneel ondersteund door de welzijnsinstelling. Het professionele welzijnswerk trekt zich grotendeels terug, zowel wat de agogische functie betreft als voor grote delen van de accommodatiefunctie. Voor de personele agogische activiteiten in de buurthuizen heeft de gemeente een contract met Merites en niet met de buurthuizen. Alleen de activiteiten voor jongeren in met name de jongerencentra worden nog professioneel door Merites ondersteund.

De (vrijwillige) bestuurders en andere vrijwilligers van het buurthuis nemen de accommodatiefunctie over. Het aantal vrijwilligers neemt af meer in het algemeen door het afnemen van de belangstelling van mensen voor het doen van vrijwilligerswerk en in de breedte van de belangstelling door de tamelijk eenzijdige gerichtheid van de besturen op het rond krijgen van de exploitatie, met inbegrip van bezuinigingen. Ieder buurthuis voor zich moet, behoudens de door de gemeente geormerkte ruimten, zien rond te komen met de personele en ruimtelijke faciliteiten. Deze geormerkte ruimten bieden zowel voor- als nadelen: ze zorgen voor een vaste bron van inkomsten, maar het door de gemeente vastgestelde tarief is lager dan de verhuurprijs die de buurthuizen aan anderen in rekening brengen. De bezuiniging op de buurt- en dorpshuizen die de verzelfstandiging opleverde ging gepaard met het loslaten van de buurtbewoners als doelgroep waarop de buurt- en dorpshuizen zich vooral dienden te richten. De buurthuizen moesten ook activiteiten voor iedereen in Oosterhout toelaten. Dit had tevens als voordeel het verwerven van meer inkomsten en een efficiëntere benutting van de ruimten. De toegenomen mobiliteit van mensen, zo veronderstelde men, zou ook maken dat mensen het er best voor over hadden zich te verplaatsen naar het buurthuis voor de activiteit van hun keus. De binding in de buurt stond dus minder voorop. In de praktijk bleek en blijkt dat mensen het buurthuis kiezen waar ze zich qua sfeer en activiteit thuisvoelden en, ook als men al lang niet meer in de buurt woont.

Voor de buurtfunctie werd vanaf het ontstaan van het beleidsterrein buurtbeheer eind jaren '90 incidenteel gebruik gemaakt van de buurthuizen. Incidenteel in die zin, dat het buurtbeheer niet uitmaakt of de vergadering in een buurthuis dan wel in een andere beschikbare ruimte plaatsvindt.

Van een versnipperde sector, naar een naar elkaar toegroeide sector, naar eilandjes

In het begin zijn de buurthuizen sterk versnipperd. Na een periode van naar elkaar toegroeien als sector (qua functies, typen activiteiten en personele faciliteiten), waarbij wel een groot onderscheid in twee categorieën van agogische ondersteuning van de activiteiten in de buurthuizen is te maken (het betreft meer en minder intensieve agogische ondersteuning) komt er een periode waarin de buurthuizen voor de beroepsmatige dienstverlening en als faciliteit onder de paraplu vallen van de welzijnsinstelling. Dat betekent overigens niet dat de buurthuizen in die tijd allemaal gelijk zijn aan elkaar. Vervolgens neemt met de verzelfstandiging en het vertrek van een groot deel van de agogische professionals de aansturing van de buurthuizen af, vormen ze minder één sector en staan ze losser ten opzichte van elkaar. Ze worden meer elkaars concurrent omdat hun activiteiten niet meer alleen buurtgebonden zijn.

3.2 Toekomstige functies buurt- en dorps huizen in Oosterhout

3.2.1 Inleiding

In deze paragraaf staat de vraag centraal naar de toekomstige functie van de buurt- en dorps huizen, de inhoud. Het betreft de toekomstige functie van alle buurt- en dorps huizen van de gemeente Oosterhout, beantwoord door drie betrokken partijen. Dat houdt in dat de vraag op het niveau van het totaal aan buurt- en dorps huizen wordt beantwoord, dat er naar een mogelijk verschil tussen buurt- en dorps huizen is gekeken en dat de uiteindelijke toekomstige functie niet per buurthuis wordt aangegeven. Wel kan uit de gegevens worden opgemaakt wat elk van de afzonderlijke buurt- en dorps huizen vindt dat ze aan functies in de toekomst zou moeten vervullen.

De vraag naar de toekomstige functie is voorgelegd aan een drietal betrokken partijen en wordt eerst voor elk van de afzonderlijke categorieën besproken:

- de direct betrokkenen, namelijk de (besturen van de) buurthuizen zelf;
- de (mogelijke) toekomstige gebruikers/deelnemers aan activiteiten; en
- de welzijnsinstelling als professionele instelling met (lokale) kennis op het gebied van het sociaal-cultureel werk en op het gebied van buurt- en dorps huizen in het bijzonder.

Aan de categorie (mogelijke) gebruikers was de vraag naar de toekomstige functie gesteld met het oog op aanvullende gegevens. De welzijnsinstelling is de vraag vanuit professioneel perspectief voorgelegd. Tevens is in het gesprek met de welzijnsinstelling de lokale context meegenomen.

Uit de gesprekken met de buurt- en dorps huizen zelf, en met de welzijnsinstelling bleek dat de buurt- en dorps huizen goed bezet waren. Aan de bezettingsgraad is dan ook in het onderzoek niet apart aandacht besteed.

De bespreking van de toekomstige functie bij de drie betrokken categorieën wordt afgesloten met voorwaarden waaronder de functie voor doelgroepen en activiteiten in de toekomst kan worden gerealiseerd.

3.2.2 Verantwoording van de onderzoeksmatige inkadering van (toekomstige) functies

Voorafgaande aan de bespreking wordt aangegeven: Hoe in het onderzoek de toekomstige functies bij de buurt- en dorpshuizen zijn vastgesteld en Waar bij de inhoud van de functies rekening mee is gehouden.

1. *Veranderingen aangeven: kijken vanuit de huidige naar de toekomstige functies*

De vraag naar de huidige functies van de buurt- en dorpshuizen is in het najaar van 2003 expliciet aan de buurt- en dorpshuizen voorgelegd. Vanuit de bestaande, feitelijke, huidige situatie is in het onderzoek een verbinding gelegd naar de wenselijke toekomstige functies. De weergave van de stand van zaken van de huidige functies van de buurthuizen maakt vergelijking van het heden mogelijk met wat voor de toekomst aan functies wenselijk wordt geacht. Dit levert veranderingen op: men geeft aan welke van de huidige functies men in de toekomst niet meer wenst, welke functies men wil behouden en welke nieuwe functies men wil vervullen.

2. *Functie facilitering als doel of als middel*

Buurt- en dorpshuizen hebben een keur aan activiteiten in huis waarmee functies voor doelgroepen worden vervuld. De verzelfstandiging van de buurthuizen heeft ervoor gezorgd dat de besturen van de buurthuizen verantwoordelijk werden voor de exploitatie van hun buurt- of dorpshuis. Daarmee werd onduidelijk of een activiteit behorend bij een functie indirect of direct het doel dient dat het bestuur met het buurthuis voor ogen staat: direct, bijvoorbeeld om de onderlinge band van de buurtbewoners te verstevigen of te handhaven, of indirect om de exploitatie rond te krijgen. Zwart-wit gesteld: of het bestuur van het buurthuis ervoor kiest een bepaalde activiteit onderdak te verlenen, gericht op het realiseren van het doel dat met het buurthuis wordt beoogd, of om er geld voor de exploitatie mee te verdienen. De besturen van de buurthuizen hebben geen beleids- of werkplannen waaruit valt op te maken waar men op gericht is. Het zou zelfs zo kunnen zijn dat het bestuur alleen maar ruimte voor activiteiten van anderen beschikbaar stelt, de functie 'facilitering derden', vervult en niet zelf activiteiten organiseert om functies te vervullen waarmee de eigen werkdoelen worden gediend.

Het wordt nog ingewikkelder als wordt gekeken naar de doelen van de organisatie, instelling of persoon waaraan de ruimte van het buurt- of dorpshuis beschikbaar wordt gesteld. Ook als de ruimte voor een activiteit beschikbaar wordt gesteld aan derden, kan wat deze 'derde' met de activiteit beoogt goed passen bij wat beleidsmatig en/of vanuit professioneel oogpunt met de desbetreffende functie wordt beoogd. Om die reden is er voor gekozen een activiteit bij de desbetreffende functie onder te brengen, los van de organisatie, instelling of persoon die de activiteit organiseert. Dus of de cursus Engels in het buurthuis door het bestuur van het buurthuis wordt georganiseerd of dat een docent Engels of de volksuniversiteit het buurthuis heeft benaderd voor het gebruik van de ruimte, maakt in dit onderzoek niet uit voor de functie, in dit geval ontwikkeling, die ermee wordt vervuld voor de doelgroep.

Uiteraard gaat het steeds om facilitering van ruimten binnen door de lokale overheid bepaalde marges. De besturen moeten zich bij het vervullen van hun functies houden aan de gemeentelijke richtlijnen die in de gebruiksvergunningen zijn opgenomen:

- De buurthuizen mogen alleen worden gebruikt voor sociale, culturele en educatieve activiteiten, al dan niet wijkgebonden. De buurthuizen zijn algemeen toegankelijk. Dat betekent dat de buurthuizen geen ruimten voor besloten feesten en partijen mogen verhuren.
- Als bijkomende activiteit mag het buurthuis een horecabedrijf exploiteren, maar alleen als middel om het statutaire doel van de stichting te realiseren. De prijs van de consumpties mag niet concurrerend zijn met die van nabijgelegen cafés. Aan de andere kant moeten de consumpties betaalbaar zijn voor de mensen die in de buurthuizen komen. De prijzen mogen geen drempel opwerpen om aan de activiteiten in de buurthuizen deel te nemen.
- Een deel van de ruimte van het buurthuis is permanent en exclusief ter beschikking van een of meer door de gemeente aangewezen instellingen of projectgroepen. Voor deze groep(en) mag het buurthuis een maximaal door de gemeente vast te stellen tarief berekenen. Een of meer andere ruimten dienen incidenteel beschikbaar te zijn voor door de gemeente aan te wijzen groeperingen.

De functie 'facilitering' is in het onderzoek voor de indeling van activiteiten wel gebruikt. Hij is gebruikt voor 'beleid en bestuur', dat wil zeggen voor voorwaardenscheppende activiteiten als vergaderingen van de desbetreffende organisaties/verenigingen die activiteiten van het professionele of het maatschappelijke middenveld mogelijk maken en niet voor uitvoerende activiteiten. Een voorbeeld waarbij het onderscheid duidelijk wordt, waarbij beide activiteiten in het buurt- of dorpshuis plaatsvinden, is het volgende: De vergaderingen van de muziekvereniging worden ondergebracht bij 'facilitering beleid en bestuur', terwijl het oefenen van muziek door de leden van de muziekvereniging valt onder de functie 'ontspanning'.

De functie 'facilitering beleid en bestuur' is onderverdeeld in 'beleid en bestuur' en 'beleid en bestuur derden', omdat het uitmaakt of het bestuur van het buurthuis zelf het buurthuis voor overleg gebruikt of dat besturen van andere organisaties/instellingen het buurthuis voor hun activiteiten gebruiken.

3.2.3 Buurt- en dorpshuizen over de huidige functies

Alle buurt- en dorpshuizen hebben aan het onderzoek meegewerkt. Dat betekent dat gegevens over de toekomstige functie van alle buurt- en dorpshuizen konden worden meegenomen. Op de vraag welke functies de buurt- en dorpshuizen in de toekomst willen vervullen zegt ieder buurt- of dorpshuis alle genoemde bestaande functies, stand van zaken najaar 2003, te willen blijven vervullen. Ze willen daarnaast wel meer doen. Dat betekent dat alle buurt- en dorpshuizen zich uitspreken voor het toevoegen aan de bestaande functies in de toekomst. In het navolgende worden eerst de huidige functies besproken, wat er al is, en vervolgens dat wat er aan wordt toegevoegd. Het toegevoegde mag dus niet ten koste gaan van de huidige functies. Overigens hoeft dit niet te betekenen dat alle bij een functie horende activiteiten moeten blijven bestaan. De buurthuizen noemen bij het toevoegen aan de bestaande functies vooral doelgroepen. Om die reden worden na de huidige functies ook de huidige doelgroepen besproken. Op die manier is het mogelijk een vergelijking van de huidige functies en doelgroepen te maken met de toekomstige functies en doelgroepen.

In het navolgende wordt eerst ingegaan op de huidige functies en de huidige doelgroepen van de buurt- en dorpshuizen. Vervolgens worden de - toegevoegde - toekomstige functies en toekomstige doelgroepen besproken. Daarna wordt een overzicht gegeven van de toekomstige functies en doelgroepen als resultaat van de huidige en toegevoegde functies en doelgroepen.

Hoe zien de buurt- en dorpshuizen in Oosterhout hun huidige functies, functies die men ook in de toekomst wil blijven vervullen? De huidige en toekomstige functies van de buurthuizen zoals die door de buurthuizen zelf afzonderlijk zijn verwoord, zijn in een notitie weergegeven. Deze notitie maakt deel uit van het onderzoek en is begin februari aan de buurthuizen voorgelegd, vastgesteld na een kleine correctie en als bijlage aan het rapport toegevoegd. De notitie van de buurt- en dorpshuizen bevatte als bijlage de verslagen van de gesprekken met alle buurt- en dorpshuizen afzonderlijk. In de notitie is het totaalbeeld op basis van het overzicht besproken en hier voor zover relevant herhaald na het overzicht. De buurt- en dorpshuizen zijn niet ingegaan op de vraag wat er aan functies op gemeentelijk niveau in de toekomst moet worden vervuld.

Bespreking van de huidige functies op gemeentelijk niveau

Overzicht huidige functies van de buurt- en dorpshuizen in Oosterhout

Buurt- en dorpshuizen Functies	Bunt- hoef	Dom- mel- bergen	Heide- hof	Panne- hoef	Scher- ven- heu-vel	Slotjes	Strijen	Den Hout; Den Brink	Dorst; De Klip	Oost- eind; Oost- quartier
1. ontspanning	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
2. ontmoeting	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
3. ontwikkeling	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
4. opvang			X							
5. maatsch. w.	X	X				X	X		X	
6. info voorz.				X				X		
7. fac.b&b derd	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
8. bel.behart.	X		X			X	X	X		X
9. participatie				X		X		X		X
10. buurtbem.				X						
11. fac.opslag				X						
12. uitvalsbasis	X	X				X				
13. zorg	X			X		X				X
14. afhaalpost									X	
15. bel.&bestuur		X	X	X		X	X	X	X	
16. beheer	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X

De afkortingen in het schema:

3. ontwikkeling	=	cursorische activiteiten
5. maatsch. w.	=	maatschappelijk werk
6. info voorz.	=	informatievoorziening
7. fac.b&b derd	=	beschikbaar stellen van de ruimte voor beleid en bestuur van derden
8. bel.behart.	=	belangenbehartiging
9. participatie	=	actieve participatie van bewoners in hun rol van burger
10. buurtbem.	=	buurtbemiddeling
11. ac. opslag	=	beschikbaar stellen van ruimte voor opslag van materialen/instrumenten
12. uitvalsbasis	=	uitvalsbasis voor activiteiten die buiten het buurthuis plaatsvinden
15. bel.&bestuur	=	beleid en bestuur eigen buurt-/dorpshuis
16. beheer	=	beheer van het eigen gebouw

Zestien functies

In totaal blijken de buurt- en dorpshuizen van Oosterhout momenteel zestien functies te vervullen. Geen van de buurt- of dorpshuizen vervult alle functies. De meeste buurt- en dorpshuizen vervullen acht of negen functies. Het aantal functies dat buurt- en dorpshuizen vervullen varieert van elf tot vijf. Overigens zegt het aantal functies, zoals eerder opgemerkt, nog niets over het aantal activiteiten dat per functie wordt uitgevoerd, noch over de hoeveelheid keren die een bepaalde activiteit per jaar wordt uitgevoerd of de hoeveelheid ruimten waarover een buurt- of dorpshuis beschikt.

Ieder buurthuis vervult een eigen pakket aan functies

Geen van de buurt- of dorpshuizen vervult dezelfde functies als een van de andere. Of anders gezegd: ieder vervult zijn eigen functies en heeft daarmee zijn eigen profiel. Sommige buurthuizen beschikken over ruimtelijke faciliteiten die relatief uniek zijn (podium, spiegelzaal), waardoor bepaalde activiteiten alleen daar plaats kunnen vinden. Dat geldt echter op het niveau van activiteiten en niet op het niveau van functies. Geen van de buurt- of dorpshuizen vervult functies die anderen niet kunnen vervullen omdat de ruimtelijke faciliteiten niet voorhanden zijn. Een concreet voorbeeld is het volgende: De Pannehoef heeft een grote zaal waardoor er relatief grootschalige activiteiten (evenementen) voor veel mensen kunnen plaatsvinden. Daarmee wordt de functie 'ontmoeting' vervuld. Ontmoeting kan echter ook worden vervuld door een kleiner buurthuis en wordt ook daadwerkelijk door (alle) buurthuizen vervuld. Een voorbeeld van een andere activiteit bij de functie 'ontmoeting' is een biljartcompetitie of een koffieochtend.

Kernfuncties

De buurthuizen blijken kernfuncties te vervullen, dat wil zeggen functies die ze allemaal vervullen: ontspanning, ontmoeting, ontwikkeling, facilitering beleid en bestuur derden en beheer. Eén van de buurthuizen vervult alleen deze vijf kernfuncties.

Verskil tussen functies in dorps- en buurthuizen

Wat verschillen tussen buurt- en dorpshuizen betreft, is er één functie specifiek voor de dorpshuizen, namelijk 'afhaalpunt' (voor medicijnen). Specifiek voor de buurthuizen nu zijn de functies: buurtbemiddeling, facilitering opslag, opvang en uitvalsbasis (voor activiteiten buiten het gebouw van het buurthuis).

Buurt- en dorpshuizen over de huidige doelgroepen

De buurt- en dorpshuizen vervullen functies voor doelgroepen. De buurt- en dorpshuizen zelf hebben het meer over doelgroepen dan over functies als ze kijken naar de toekomst van hun buurt- of dorpshuis. De doelgroepen kunnen als volgt worden ingedeeld.

Algemene indeling van doelgroepen van buurt- en dorpshuizen

Buurt- dorpsbewoners	Iedereen in de buurt of het dorp	Bepaalde groep, leden, al dan niet in georganiseerd verband
Bewoners van heel de gemeente (in dit geval Oosterhout) en daar buiten	Iedereen in de gemeente Oosterhout en daar buiten	Bepaalde groep, leden, al dan niet in georganiseerd verband

Toelichting op de algemene indeling van doelgroepen in het schema

Buurt- dorpsbewoners

Bij buurtbewoners gaat het om het vervullen van een functie voor in principe iedereen of voor een bepaalde groep, al dan niet in georganiseerd verband. Het gaat bijvoorbeeld om iedereen in de buurt, bij een bepaalde doelgroep uit de buurt niet in georganiseerd verband om 'vrouwen in de buurt' of 'kinderen in de buurt in de basisschoolleeftijd'. Een groep in georganiseerd verband in de buurt is bijvoorbeeld een buurtvereniging.

Bewoners heel Oosterhout

Een soortgelijk onderscheid als bij buurtbewoners kan worden gemaakt voor bewoners van heel Oosterhout. Te denken valt dan bijvoorbeeld aan iedereen uit Oosterhout, bij een bepaalde doelgroep niet in georganiseerd verband 'alle ouderen' uit Oosterhout, bij een bepaalde groep in georganiseerd verband: leden van een tafeltennisvereniging afkomstig uit heel Oosterhout.

Bewoners buiten Oosterhout

Daarnaast vervullen buurthuizen een functie voor doelgroepen ook van buiten de gemeente Oosterhout of voor het grootste deel van buiten Oosterhout. Te denken valt aan de toneelvereniging Zoldertejater, met leden van buiten Oosterhout, respectievelijk aan leden van de Pinkstergemeente.

Bespreking van de huidige doelgroepen op gemeentelijk niveau

Globaal overzicht huidige doelgroepen van de buurt- en dorpshuizen in Oosterhout

Globale indeling huidige doelgroepen

- eigen buurt-/dorpsbewoners
- iedereen in Oosterhout
- ongeorganiseerde (buurt)bewoners
- georganiseerde (buurt)bewoners, inclusief facilitering beleid en bestuur derden
- ouderen uit de buurt, heel Oosterhout, georganiseerd en ongeorganiseerd
- jeugd en jongeren van 12 min en 16 min uit de buurt
- specifieke groepen: buurt en heel Oosterhout
- allochtonen
- beheerders en bestuurders van het buurt- of dorpshuis

Als er wordt gesproken over de toekomstige functies (van buurthuizen) heeft men het, zoals gezegd, meestal over 'doelgroepen'. De buurt- en dorpshuizen hebben aangegeven de genoemde functies te willen blijven vervullen en ze hebben niet aangegeven deze voor bepaalde doelgroepen niet meer te willen vervullen. Expliciet en impliciet hebben de buurthuizen te kennen gegeven de bestaande doelgroepen te willen blijven bedienen, anders gezegd de deelnemers aan activiteiten (van organisaties) te willen behouden. Dat betekent dat wat men aan functies voor doelgroepen wil vervullen niet ten koste mag gaan van al bestaande functies voor doelgroepen. De huidige situatie vormt het uitgangspunt.

3.2.4 Buurt- en dorpshuizen over de huidige doelgroepen en functies op gemeentelijk niveau

Buurt-, wijk- en dorpsbewoners

Ieder buurt- en dorpshuis is in ieder geval gericht op de bewoners, al dan niet in georganiseerd verband, uit eigen buurt/wijk of het dorp en heeft activiteiten voor buurtbewoners in huis. Buurtbewoners, van jong - in of buiten basisschoolverband - tot oud, gaan er voor een knutsel-activiteit, gymmen of een koorrepetitie (ontspanning), Sinterklaas (ontwikkeling) of een uitvoering, jeugddisco (12 tot 16 jaar) of algemene ledenvergadering (ontmoeting) naar toe. Soms worden vanuit de buurt activiteiten ontplooid waar later ook anderen buiten de buurt aan meedoen en krijgen die soms zelfs een landelijke uitstraling (zoals rolstoelbiljart). Enkele buurthuizen vervullen de functie participatie voor stemgerechtigde buurtbewoners. Een belangrijke buurtactiviteit is carnaval, waar naast buurtbewoners introducés (van buiten de buurt) aan mee mogen doen. Een van de dorpshuizen vervult voor patiënten van een huisarts de functie van afhaalpost voor medicijnen.

Iedereen in Oosterhout

Elk buurthuis vervult in de praktijk wel functies waar meer dan alleen buurtbewoners gebruik van maken. Voor de dorpshuizen geldt dat ook, maar in iets mindere mate. Als een buurthuis ruimte heeft voor grootschaliger activiteiten trekken die meer dan alleen buurtgenoten. Echter niet alleen in buurthuizen met grote ruimte(n) komen mensen van buiten de buurt. Culturele activiteiten op het gebied van muziek, dans en toneel en sportactiviteiten als tafeltennis trekken, ongeacht de grootte, mensen van buiten de buurt en ook van buiten Oosterhout (binnen de functies ontspanning en ontmoeting). Ook voor educatieve activiteiten als een cursus Spaans van de volksuniversiteit (functie ontwikkeling) of voor hulp van de vakbond bij het invullen van het belastingformulier invullen of voorlichting door het NIBUD (de functie belangenbehartiging) worden mensen als vakbondslid, respectievelijk minder draagkrachtige uit heel Oosterhout bereikt. Evenementen als rommelmarkten en jaarfeesten met een specifiek thema (functie ontmoeting) trekken ook anderen dan alleen de buurtbewoners. De functie 'maatschappelijk werk' ondergebracht bij enkele van de buurthuizen (spreekuur) is meestal in de praktijk voor iedereen in Oosterhout.

'Facilitering beleid en bestuur derden' van georganiseerde bewoners

Voor de functie 'facilitering beleid en bestuur derden' als categorie van georganiseerde bewoners geldt, dat de functie door de buurthuizen wordt vervuld voor zowel georganiseerde buurtbewoners als georganiseerde bewoners van heel Oosterhout. Het gaat om een diversiteit aan organisaties die gebruik maken van het buurthuis, al dan niet in combinatie met de activiteiten die ze in het buurthuis organiseren.

Het varieert van buurtverenigingen, jeugdkoor, ouderenbond, vereniging van huiseigenaren en politieke partijen tot thuiszorgorganisaties die er hun werkbijeenkomst houden en winkeliersverenigingen. Voor de dorpshuizen geldt dat de organisaties/verenigingen meestal afkomstig zijn uit het dorp.

Ouderen

De buurthuizen vervullen voor ouderen al functies in georganiseerd en ongeorganiseerd verband, voor de buurt en voor heel Oosterhout. Te denken valt aan de functie ontspanning: meer bewegen voor ouderen; ontmoeting: rik- en jokertoernooi voor minder draagkrachtige 55-plussers uit de buurt en bijeenkomsten voor leden van De Zonnebloem of de KBO uit heel Oosterhout.

Jeugd en jongeren 12min en 16min

In de buurthuizen vinden activiteiten plaats voor jeugd en jongeren beneden 12 en beneden de 16 jaar: uit de buurten en aangrenzende wijken (bijvoorbeeld knutselactiviteiten) en ook wel voor kinderen tot die leeftijd in heel Oosterhout (bijvoorbeeld line-dance). Boven de 16 jaar gaan de jongeren ook de wijk uit voor specifiek op jongeren gerichte activiteiten.

Specifieke groepen

Enkele van de buurthuizen hebben specifieke groepen in huis; deze zijn zowel afkomstig uit heel Oosterhout als uit de buurt. Het betreft in een van de buurthuizen deelnemers uit de sector dagbesteding en arbeid van de GGZ waarmee de functie *zorg* wordt vervuld; in een ander betreft het in het kader van de functie *zorg* coaching van kinderen uit de buurt. In weer een ander buurthuis betreft het verstandelijk gehandicapten in het kader van de functie *opvang*. Voor verstandelijk gehandicapten worden ook activiteiten uitgevoerd in het kader van de functie *ontspanning* (bijvoorbeeld dansen). Bijzonder is in een aantal buurthuizen de functie *uitvalsbasis*: voor werkenden in de thuiszorg en in een van de buurthuizen: voor krantenbezorgers.

Beheerders en bestuurders van het buurt- of dorpshuis

Elk van de buurthuizen kent overleg van de beheerders van het desbetreffende buurt- of dorpshuis. De meeste bestuurders van het buurt- of dorpshuis gebruiken de ruimte voor de functie bestuur en beleid van het eigen buurt- of dorpshuis.

Allochtonen

Allochtone groepen maken soms gebruik van het buurthuis; soms is er een aparte ruimte bij het buurthuis voor categorieën allochtonen, afkomstig uit eigen kring. In de dorpshuizen vinden geen activiteiten voor allochtonen plaats. De functies voor allochtonen worden zowel voor de buurt als voor iedereen vervuld.

Bespreking van de toegevoegde doelgroepen en functies

Overzicht huidige doelgroepen (globale) en toegevoegde toekomstige doelgroepen met functie

Huidige doelgroepen (globaal) - eigen buurt/dorpsbewoners - iedereen in Oosterhout en inwoners buiten Oosterhout - ongeorganiseerde (buurt)bewoners - georganiseerde (buurt)bewoners, inclusief facilitering beleid en bestuur derden - ouderen uit de buurt, heel Oosterhout, georganiseerd en ongeorganiseerd - jeugd en jongeren 12min en 16min uit de buurt - specifieke groepen uit de buurt en heel Oosterhout - allochtonen - beheerders en bestuurders van het buurt- of dorpshuis
Toegevoegde toekomstige doelgroepen, met functie - ouderen met een fysieke beperking: afhaalpost medicijnen - alleenstaanden, waaronder ouderen: ontmoeting - buurtbewoners: buurtbeheer - dorpsbewoners: afhaalpost (voor geld: pinautomaat), commerciële functie

De vraag naar de toekomstige functie van de buurt- en dorpshuizen is, zoals gezegd, door de buurthuizen over het algemeen beantwoord voor toekomstige 'doelgroepen'. Functies staan bij de beantwoording van de buurthuizen niet voorop. De buurthuizen geven daarbij vooral groepen aan voor wie men meer dan tot nu toe wil betekenen. Een van de weinige voorbeelden van een nieuwe doelgroep is die van alleenstaanden (soms toegespitst op ouderen). Een van de weinige voorbeelden van een nieuwe functie die een van de buurthuizen naar voren brengt is de voor haar nieuwe toekomstige functie van afhaalpunt (voor medicijnen). Het benoemen van alleen nieuwe functies of alleen nieuwe doelgroepen levert weinig inhoudelijke informatie op. Het combineren van doelgroepen met functies voor de toekomst levert wel concrete informatie op.

Ouderen

De helft van de buurt- en dorpshuizen geeft te kennen het buurthuis er meer voor ouderen te willen laten zijn. Het betreft zowel ouderen op buurniveau als op het niveau van heel Oosterhout. Sommige ondervraagden schetsen ontwikkelingen als vergrijzing en vereenzaming die maken dat men zich meer wil richten op ouderen. Soms geeft men een nadere omschrijving van ouderen: ouderen met een functiebeperking of toekomstige jongere ouderen die een andere tijdsbesteding hebben dan de huidige. Een van de buurthuizen geeft aan een functie voor 55+-ouderen in heel Oud-Zuid Oosterhout te willen vervullen; het gaat dan vooral om de functie ontmoeting. Specifiek aan nieuwe activiteiten voor ouderen noemen twee van de buurthuizen computers, respectievelijk een internetcafé. Het gaat daarbij om activiteiten die passen bij de functies ontwikkeling en ontmoeting.

Jeugd en jongeren, ouders

Meer dan de helft van de buurt- en dorpshuizen zegt meer voor de jeugd of jongeren te willen doen. In een geval geeft men de ontwikkeling aan waar men op wil inspelen: een nieuwbouwwijk met jonge kinderen. In dat geval mag er van worden uitgegaan dat het de bestaande functies betreft waar al jeugd en jongeren mee worden bereikt. Hetzelfde buurthuis geeft aan graag de doelgroep peuters voor de peuterspeelzaal (binnen de functie ontwikkeling) terug te zien in het buurthuis. In een ander geval geeft het dorpshuis aan er graag voor jongeren van 16-min te willen zijn om er voor te zorgen dat ze in het dorp blijven. Ook in dat geval gaat het om bestaande functies als ontmoeting en ontspanning. Een ander geeft aan dat er weliswaar een apart jongerencentrum is, maar dat men zelf ook voor jongeren activiteiten wil organiseren. Een van de buurthuizen stelt dat door de toekomstige Brede School in de buurt er meer kinderen in het buurthuis zullen komen. Daardoor zal het buurthuis meer ouders trekken.

Amateurkunstenaars

Twee van de buurt- en dorpshuizen geven aan te beschikken over meer ruimte, respectievelijk een podium om amateurkunstenaars in huis te kunnen halen. Het ene stelt daarbij voor amateurmuzikanten meer ruimte buiten te hebben, op eigen terrein. Het gaat daarbij om de functie ontspanning (oefenen), respectievelijk ontmoeting (voor uitvoeringen). In het laatste geval gaat het om amateurmusici in georganiseerd verband.

Allochtonen

Opvallend is dat de helft van de buurthuizen voorziet dat er allochtonen in het buurthuis zullen komen; in één geval heeft men het over allochtone buurtbewoners. Twee van de buurthuizen wijzen daarbij op de ontwikkeling dat allochtonen gebruik zullen (moeten) maken van algemene, in tegenstelling tot specifieke, voor de eigen kring, voorzieningen. Een van deze twee ziet de sluiting van de specifieke voorzieningen als een ontwikkeling die op de buurthuizen afkomt; het andere formuleert het in actievare zin, als een ontwikkeling waarop het buurthuis wil inspelen. Een van de dorpshuizen wil graag iets betekenen voor de grote groep Westerse allochtonen (Polen) in het dorp. Drie van de buurthuizen geven als voorwaarde te kennen in het buurthuis professionele ondersteuning voor het werken met allochtonen te willen. Twee van deze drie geven daarbij expliciet aan dat het gaat om professionele ondersteuning op het gebied van integratie van allochtonen in het buurthuis. Een van de buurthuizen ziet de aanwezigheid van een Turks jongerencentrum naast het buurthuis als kans voor integratie van allochtonen.

Afhaalpost voor medicijnen voor ouderen met een fysieke beperking

Zoals gezegd noemt een van de buurthuizen in het kader van de vergrijzing de functie afhaalpost voor medicijnen te willen vervullen. Impliciet gaat men ervan uit dat het om ouderen met een fysieke beperking gaat; immers niet voor alle ouderen geldt dat ze moeite hebben met het afleggen van een grote afstand. Deze functie was tot nu toe de enige unieke voor (een van de) dorpshuizen.

Alleenstaanden

Enkele buurt- en dorpshuizen noemen 'alleenstaanden' als categorie voor wie ze een functie willen vervullen. Dat kunnen ouderen zijn, maar dat hoeft niet. De buurt- en dorpshuizen hebben er geen functies of activiteiten bij genoemd. Dat kan betekenen dat men van mening is dat ze nog onvoldoende hebben gedaan om deze groep met de bestaande functies te bereiken.

Het kan ook zijn dat men nog onvoldoende heeft nagedacht over de specifieke, nieuwe, functies die men voor deze categorie wil vervullen. Onduidelijk is of men alleenstaanden op buurniveau of alleenstaanden uit heel Oosterhout op het oog heeft.

Buurtbewoners en buurtbeheer

Het vervullen van een functie voor buurtbewoners wordt door twee buurthuizen naar voren gebracht. Een van de buurthuizen geeft aan een functie ten behoeve van buurtbeheer te willen vervullen. Een ander buurthuis geeft aan dat de toekomstige nieuwbouw de nieuwe buurtbewoners mogelijkheden biedt lid te worden van een buurtvereniging. Dat betekent voor het buurthuis dat buurtbewoners in georganiseerd verband er gebruik van maken. Een cursus internet voor de bewoners, in het kader van de functie ontwikkeling, wordt als mogelijke activiteit genoemd.

Dorpsbewoners vergeleken met buurt- en wijkbewoners

Elk van de dorpshuizen geeft te kennen voor de eigen dorpsbewoners iets nieuws te willen betekenen. Een van hen geeft aan te willen fungeren als multifunctionele accommodatie en een pinautomaat in het dorp, een afhaalpost (voor geld) wenselijk te vinden. Het dorp beschikt niet over een bank of postkantoor en voor het opnemen van geld moet men naar Oosterhout. Het betreft hier dus een commerciële dienstverlenende functie. Een ander dorpshuis geeft aan de functie ontspanning met sportactiviteiten te willen aanvullen die niet in de andere kerkdorpen aanwezig zijn en waarvoor het gebouw over geschikte ruimten beschikt. Uit de opmerking dat de sportactiviteiten niet in de andere kerkdorpen worden georganiseerd mag worden opgemaakt dat voor de sportactiviteiten ook gerekend wordt op dorpsbewoners van de andere kerkdorpen. Het derde dorpshuis geeft aan voor de volwassen dorpsbewoners toenemende activiteiten van hobbyclubs, in het kader van de functie ontspanning dan wel ontwikkeling, te voorzien.

Buurt- en dorpshuizen over de toekomstige functies en doelgroepen

Tot slot volgen de overzichten van de toekomstige functies en van de toekomstige doelgroepen van de buurt- en dorpshuizen als resultaat van de huidige en toegevoegde functies en doelgroepen en zoals verwoord door de buurt- en dorpshuizen. Uit het overzicht van de functies valt op te maken dat er geen functies in de toekomst zijn die alleen door dorpshuizen worden vervuld. De functies opvang, buurtbeheer en uitvalsbasis blijven wat de buurt- en dorpshuizen zelf betreft typisch voor buurthuizen. Voor dorpsbewoners in vergelijking met buurtbewoners zijn geen nieuwe functies genoemd, wel een functie die een commerciële invulling krijgt namelijk afhaalpost voor geld (pinautomaat). Wat de nieuwe doelgroep, alleenstaanden, betreft: deze wordt zowel door buurt- als dorpshuizen genoemd en is daarmee niet uniek.

Overzicht van de toekomstige functies door de buurt- en dorpshuizen

Buurt- en dorps- huizen Functies	Bunt- hoef	Dommel- bergen	Heide- hof	Panne- hoef	Scher- ven heuvel	Slotjes	Strij- en	Den Hout; Den Brink	Dorst; De Klip	Oost- eind; Oost- quartier
1. ontspanning	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
2. ontmoeting	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
3. ontwikkeling	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
4. opvang			X							
5. maatsch. w.	X	X				X	X		X	
6. info voorz.				X				X		
7. fac.b&b derd	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
8. bel.behart.	X		X			X	X	X		X
9. participatie				X		X		X		X
10. buurtbeheer, waaronder buurtbem.				X						
11. fac.opslag				X						
12. uitvalsbasis	X	X				X				
13. zorg	X			X		X				X
14. afhaalpost									X	
15. bel.&bestuur		X	X	X		X	X	X	X	
16. beheer	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X

Opmerking:

De gearceerde functies zijn de nieuw genoemde functies (in het desbetreffende buurt- of dorpshuis).

De afkortingen in het schema:

- 3. ontwikkeling = cursorische activiteiten
- 5. maatsch. w. = maatschappelijk werk
- 6. info voorz. = informatievoorziening
- 7. fac.b&b derd = beschikbaar stellen van de ruimte voor beleid en bestuur van derden
- 8. bel.behart. = belangenbehartiging
- 9. participatie = actieve participatie van bewoners in hun rol van burger
- 10. **buurtbeheer**, inclusief buurtbem. = buurtbeheer met onder meer buurtbemiddeling
- 11. fac. opslag = beschikbaar stellen van ruimte voor opslag van materialen/instrumenten
- 12. uitvalsbasis = uitvalsbasis voor activiteiten die buiten het buurthuis plaatsvinden
- 15. bel.&bestuur = beleid en bestuur eigen buurt-/dorpshuis
- 16. beheer = beheer van het eigen gebouw

Overzicht van de toekomstige doelgroepen door de buurt- en dorpshuizen

Toekomstige doelgroepen (globaal)

- eigen buurt/dorpsbewoners
- iedereen in Oosterhout en inwoners buiten Oosterhout
- ongeorganiseerde (buurt)bewoners
- georganiseerde buurtbewoners, inclusief facilitering beleid en bestuur derden
- ouderen uit de buurt, heel Oosterhout, georganiseerd en ongeorganiseerd
- specifieke groepen: buurt en heel Oosterhout
- beheerders en bestuurders van het buurt- of dorpshuis
- allochtonen
- jeugd en jongeren 12min en 16min
- **alleenstaanden**

Opmerking:

De vetgedrukte doelgroep is nieuw.

3.3 (Mogelijke) Toekomstige gebruikers over toekomstige functie van de buurt- en dorpshuizen

Ook de categorie (mogelijke) toekomstige gebruikers is de vraag naar de toekomstige functie van de buurt- en dorpshuizen voorgelegd. Met de vraag werd beoogd na te gaan of toekomstige gebruikers ideeën hadden over de toekomstige functie die niet door de buurt- en dorpshuizen zelf naar voren werden gebracht. Het ging dus om aanvullende ideeën. Zestien (mogelijke) gebruikers hebben de vraag naar de toekomstige functie van de buurt- en dorpshuizen beantwoord. Dit aantal reacties is gering. Het ging in de vraag aan de (mogelijke) gebruikers om het genereren van aanvullende nieuwe ideeën voor toekomstige functies. De ideeën en niet de representativiteit onder (mogelijke) gebruikers voor toekomstig gebruik van de buurt- en dorpshuizen stond voorop. Het feit dat een gering aantal mensen heeft gereageerd zegt op zich niets. Het kan betekenen dat men te spreken is over de huidige functies van de buurt- en dorpshuizen en daarom niet de pen ter hand neemt (zowel huidige gebruikers als niet- of ex-gebruikers). Het kan ook betekenen dat mensen onverschillig staan tegenover de buurt- en dorpshuizen en/of als niet-gebruiker onvoldoende op de hoogte zijn van wat in een buurt- of dorpshuis plaatsvindt, zich om die reden geen voorstelling kunnen maken bij wat er mogelijk kan plaatsvinden en om die redenen niet reageren.

Functies ontwikkeling, ontspanning en ontmoeting

Wat de ideeën voor toekomstige functies betreft hebben de mensen die reageerden wel toekomstige activiteiten genoemd, maar geen nieuwe zaken als aanvulling op de huidige functies. Uit de genoemde activiteiten komen vooral de kernfuncties ontwikkeling, ontspanning en ontmoeting (tussen culturen) naar voren. Ook door een van de (potentiële) gebruikers wordt 'alleenstaanden' als doelgroep expliciet genoemd (uitwisselen klusjes-expertise). Een (actieve) rol in informatievoorziening wordt ook van de buurt- en dorpshuizen verwacht: verzamelen van adressen van vrijwilligers, bijvoorbeeld voor het doen van boodschappen voor ouderen.

De gebruikers zijn ook ingegaan op de vraag een omschrijving van een buurt-, wijk en dorps huis te geven. Deze vraag was bedoeld om na te gaan of wat de (potentiële) gebruikers denken dat een buurthuis nu doet past bij hun ideeën voor een buurthuis voor de toekomst. De omschrijvingen van de (potentiële) gebruikers waren informatief, zeggen iets over het beeld dat ze hebben van buurt- en dorps huizen en worden om die reden meegenomen bij de paragraaf 'voorwaarden' van dit hoofdstuk.

3.4 Welzijnsinstelling over de toekomstige functie van de buurt- en dorps huizen

De welzijnsinstelling Merites gaat in op de buurthuizen en dorps huizen en geeft daarmee aan dat er een verschil bestaat. Wat de stad Oosterhout betreft zijn de buurthuizen territoriaal grofweg te karakteriseren op de as van Noord naar Zuid, van boven naar beneden: de grote vier Dommelbergen, Strijen, De Slotjes en Bunthoef. Op de as van Oost naar West betreft het twee kleine Schervenheuvel en Heidehof, en een grote met een bijzondere positie Pannehoef.

Elk van de kerkdorpen heeft een dorps huis. De dorpen kennen een bruisend verenigingsleven en (het praktisch functioneren van) de dorps huizen nemen een steeds centralere positie in het dorp in. De ontmoetingsfunctie voor iedereen (inloop) is, aldus de welzijnsinstelling, in twee van de dorpen, Den Hout en Dorst, al automatisch aanwezig omdat er een flink aantal groepen gebruik maakt van het dorps huis. In het derde kerkdorp, Oosteind, wordt het dorps huis in geringere mate door groepen gebruikt, waardoor er personele capaciteit aan zou moeten worden toegevoegd om de functie toch te kunnen vervullen. Het realiseren van de ontmoetingsfunctie is des te urgenter omdat in Oosteind in tegenstelling tot de andere kerkdorpen geen café meer bestaat dat een dergelijke functie zou kunnen vervullen.

Doelgroepen buiten Oosterhout

Merites acht het de taak voor de buurt- en dorps huizen naast mensen uit Oosterhout ook mensen van buiten Oosterhout ruimte te bieden. Er zijn namelijk veel mensen in Nederland die van alles, overal in het land doen. Het is goed dat mensen samen dingen ondernemen. Daar zijn ruimtelijke faciliteiten voor nodig. Er is niets op tegen als gemeente een behoorlijk deel van de ruimte beschikbaar te stellen voor allerlei initiatieven. Dat geldt ook voor het huisvesten van de Pinkstergemeente die een groter bereik heeft dan Oosterhout.

Toekomstige functies van de buurt- en dorps huizen

Merites geeft een aantal algemene uitgangspunten die gelden voor het geheel aan toekomstige functies van de buurt- en dorps huizen:

- Het gaat om het beschikbaar stellen van ruimte voor bestaande groepen georganiseerd en ongeorganiseerd, met een belangrijke plaats voor georganiseerde groepen (al dan niet buurtgebonden) en daarnaast voor ruimte voor ongeorganiseerde bewoners uit de buurt.
- Profileren van de buurt- en dorps huizen: niet alle buurt- en dorps huizen hoeven alle functies en dezelfde functies te vervullen. Dit sluit aan bij de bestaande situatie dat de meeste buurt- en dorps huizen al een bepaald profiel of accent hebben.
- Verbeteren van (het imago van) buurthuizen in tegenstelling tot nieuwe voorzieningen creëren.

- Het combineren van functies en doelgroepen van het buurthuis onder het motto: het geheel is meer dan de som der delen. Als voorbeelden noemt de welzijnsinstelling ouders van peuters (van het peuterspeelzaalwerk) een koffie-ochtend aanbieden (ontmoeting) met opvoedingsondersteuning (ontwikkeling); kinderactiviteiten (ontwikkeling en of ontspanning) organiseren voor basisschooljeugd (ook in vakanties) (naschoolse opvang); computercursussen voor ouderen (ontwikkeling) laten geven door jongeren en/of andere 'intergenerationele' activiteiten (ontmoeting).
- Het combineren van functies van andere organisaties of instellingen met de ruimtelijke faciliteit buurt- en dorpshuizen. Als voorbeelden noemt Merites de ruimtelijke faciliteit voor het bibliotheekwerk, voor het peuterspeelzaalwerk, een steunpunt voor ouderen of gehandicapten, thuiszorgkantoor, internetcafé, postagentschap, bank, sport- of fitnessruimte en gezondheidscentrum.
- De prioriteit ligt bij buurtgebonden activiteiten. Buurtgebonden activiteiten zijn weliswaar in de minderheid maar dat wil niet zeggen dat ze niet belangrijk zijn. Buurtverenigingen moeten hoge prioriteit hebben of zelfs voorrang krijgen bij het buurthuis als ruimtelijke faciliteit.

Merites ziet een buurthuis als middel voor samenlevingsopbouw en is van mening dat de belangrijkste toekomstige functie voor de buurt- en dorpshuizen de functie ontmoeting is. Daarnaast ziet Merites als belangrijke functie opvang. Merites gaat bij beide functies in op de doelgroepen.

Functie ontmoeting en doelgroepen

De ruimtelijke faciliteit buurt- of dorpshuis biedt gelegenheid tot ontmoeting. Vanuit en naast ontmoeting kunnen allerlei andere functies gestalte krijgen. Het gaat in het kader van de functie ontmoeting om een diversiteit aan activiteiten en meer activiteiten dan op dit moment.

De doelgroepen van de functie ontmoeting zijn in te delen in twee typen:

- Groepen van min of meer gelijkgestemden of mensen met eenzelfde belang of belangstelling, qua leeftijd of onderwerp. Voorbeelden van min of meer gelijkgestemden zijn autochtoon, allochtoon, mensen van gelijke lagen van de bevolking of nader toegespitst: allochtone mannen, moeders van peuters, biljarters of bridgers.
- Diverse groepen mensen.

Bij de activiteiten voor het eerste type doelgroepen gaat het om activiteiten voor eigen kring, terwijl het bij de activiteiten voor het tweede type, diverse groepen, gaat om zodanige activiteiten dat groepen onderling wat met elkaar doen. Merites constateert dat de functie ontmoeting momenteel niet optimaal wordt ingevuld. Vooral jong en oud komt in de buurthuizen. De leeftijdsgroep tussen de peuters van het peuterspeelzaalwerk en de ouderen maakt weinig gebruik van het buurthuis. Merites vraagt zich af hoe de functie ontmoeting het best geoptimaliseerd kan worden. De welzijnsinstelling veronderstelt dat niet alles tegelijk kan worden aangepakt.

Functie opvang en doelgroepen

Als belangrijke tweede toekomstige functie van de buurthuizen ziet Merites opvang. Opvang ingevuld als het bieden van onderdak, aandacht en beschutting. Het gaat daarbij om de doelgroep sociaal zwakkeren en kwetsbare mensen: ouderen, psychisch gehandicapten, thuislozen, alleenstaande ouders en hun kinderen; bepaalde categorieën allochtonen als oudere Marokkanen en vrouwen.

Als voorbeeld van een activiteit noemt Merites die van de Stichting Eda (Eerst de Ander): 't Stoofpotje. Het betreft het bieden van een warme maaltijd twee keer per week voor weinig geld aan ongeveer twintig mensen zonder dak en thuis, tussen 16.00 en 22.00 uur. Een buurthuis als algemene publieke voorziening is daar geschikt voor. De ruimtelijke faciliteit dient een ruime kookgelegenheid te hebben; een van de huidige buurthuizen beschikt daar over. Het betreft een bestaande activiteit in de winterperiode die momenteel plaatsvindt in de hergebruikwinkel.

Merites geeft aan dat de functies opvang en ontmoeting elkaar gedeeltelijk overlappen, maar hier en daar elkaar ook in de weg zitten. Bij dat laatste denkt Merites aan psychisch kwetsbare mensen en uitgekotsten die op straat leven.

Als concreet voorbeeld van een faciliteit voor de functie opvang noemt Merites de opzet van een maatschappelijk steunpunt voor psychisch kwetsbaren, van mensen die bij de GGZ in beeld zijn, in samenwerking met de GGZ. Merites stelt dat eerst deze categorie mensen in huis gehaald zou moeten worden en vervolgens de ruimtelijke faciliteit tot een algemene faciliteit wordt. Psychisch kwetsbaren komen niet naar een algemene voorziening; het omgekeerde kan wel, aldus Merites.

3.5. Voorwaarden voor de toekomstige functie van de buurt- en dorpshuizen

Het denken over het vervullen van de toekomstige functie voor doelgroepen en activiteiten van de buurt- en dorpshuizen kan volgens de betrokken partijen niet los worden gezien van de voorwaarden waaraan dient te worden voldaan. Voorwaarden zijn in dit verband onder te verdelen in personele voorwaarden, voorwaarden betreffende de toegankelijkheid en beeldvorming van het gebouw, de regelgeving en de rol van de commercie en financiële voorwaarden.

Personele voorwaarden

Een voorwaarde die uitdrukkelijk naar voren wordt gebracht door de buurt- en dorpshuizen en Merites vormt de personele voorwaarde. Het gaat daarbij zowel om de inzet van beroepskrachten als van vrijwilligers.

Professionele inzet

Professionele inzet wordt vooral door een aantal buurt- en dorpshuizen genoemd als voorwaarde om met groepen te werken die niet vanzelfsprekend gebruik maken van het buurthuis. Met name worden genoemd allochtonen en jongeren.

Een van de buurthuizen noemt professionele ondersteuning van het bestuur van het buurthuis en ondersteuning voor speciale activiteiten die begeleiding en continuïteit vergen.

Een ander zoekt meer algemene professionele ondersteuning van het buurthuis, terwijl weer een ander alleen professionele ondersteuning voor de beheerders wenselijk acht.

Opmerkelijk is dat veel van de potentiële gebruikers ingaan op de personele inzet in buurt- en dorpshuizen. Ze gaan over het algemeen in op de personele inzet in buurt- en dorpshuizen zonder expliciet beroepsmatige of vrijwillige kwaliteiten te benoemen. Een van de gebruikers geeft aan dat het bij de buurt- en dorpshuizen aan sturing, samen met de gebruikers, ontbreekt in tegenstelling tot de situatie bij Ac-cent 50+.

Een van hen geeft aan dat er een goede organisatie en begeleiders moeten zijn. Een ander noemt het van belang dat een buurt- of dorpshuis een aanspreekpunt (receptionist) heeft, dat wil zeggen een buurtbeheerder die meer doet dan het beheren van de sleutels, maar toegankelijk is. Weer een ander maakt een onderscheid in personele inzet van vrijwilligers, beheerders en schoonmakers. Aan wijkhuizen, met complexere problematiek dan buurt- en dorpshuizen, dient echter professionele sturing worden gegeven, zo verwacht een van de gebruikers, waardoor het zakelijker van karakter is.

Merites is van mening dat het beleid van de buurthuizen geen zaak is om alleen aan de besturen van de buurthuizen over te laten. Het realiseren van de functies ontmoeting en opvang, vooral de tweede functie, krijgt een buurthuis bestuurlijk en op het gebied van beheer niet voor elkaar zonder beroepsmatige ondersteuning. Merites acht vooral het begeleiden en aansturen van de besturen en van de huidige en nieuwe vrijwilligers van groot belang. Dit om te voorkomen dat bij deze mensen het gevoel ontstaat er alleen voor te staan. Merites wijst op de niet eenvoudige taak lang bestaande groepjes in beweging te krijgen. Voor deze groepjes zal het aantrekkelijk moeten worden gemaakt om mee te doen. Ook beheerders zouden beter geschoold of getraind en begeleid moeten worden.

Op dit moment verzorgt Merites twee typen ondersteuning aan buurthuizen:

- Bedrijfsmatig/administratief; de boekhouding. De meeste buurt- en dorpshuizen maken gebruik van deze vorm van ondersteuning.
- Schoonmaak/beheer, inclusief verzekeringen; voor alle buurt- en dorpshuizen, met uitzondering van Dommelbergen, De Pannehoef en Den Brink (Den Hout).

Merites geeft aan dat het verklaarbaar is dat de buurthuizen momenteel alleen een facilitaire functie vervullen, dat wil zeggen ruimte beschikbaar stellen. De buurthuizen maken gebruik van een klein aantal vrijwilligers die wijkgebonden activiteiten doen en hebben een bestuur dat veel moeite moet doen om de eindjes aan elkaar te knopen. De agoog die destijds in de buurthuizen aanwezig was, was de bindende factor en vernieuwer. Deze is nu alleen op afroep beschikbaar. Het ging destijds niet eens zozeer om de prestaties die de agoog leverde, maar om zijn of haar werk als bemiddelaar, het sussen van ruzies, aanspreekpunt zijn.

Als suggestie voor het betrekken van vrijwilligers bij het beleid van het buurthuis noemt Merites groepen die de ruimte van het buurthuis gebruiken. Dat kan door een lid van de groepen in het bestuur van het buurthuis af te vaardigen. Als er een activiteit van een bepaalde groep wordt uitgevoerd, kan deze groep helpen bij het beheer. Dit is een manier om de groepen medeverantwoordelijk te maken en daarmee voor draagvlak van de voorziening te zorgen. De voorziening (het buurthuis) dient vervolgens weer beroepsmatig te worden ondersteund.

Wat vrijwilligers(beleid) betreft heeft de gemeente besloten nog dit jaar de vrijwilligerscentrale uit te breiden tot een vrijwilligersinformatiepunt.

Vrijwillige inzet

De buurthuizen werken met vrijwillige bestuurders en gedeeltelijk met vrijwillige beheerders. Bijna de helft van de buurt- en dorpshuizen wijst op het kunnen beschikken over voldoende vrijwilligers als voorwaarde om het buurthuis draaiende te kunnen houden. Alle dorpshuizen en ook veel buurthuizen vragen zich af of er in de toekomst nog wel voldoende vrijwilligers voor hen, in het bijzonder als beheerder, zullen zijn. Gesproken wordt over een tekort aan vrijwilligers in het algemeen en specifiek om activiteiten te kunnen uitbreiden. Gemeld wordt zelfs dat alle nieuwe activiteiten staan of vallen met nieuwe vrijwilligers.

Als oorzaak van een tekort aan vrijwilligers wordt genoemd de complexere wet- en regelgeving die maakt dat vrijwilligers over specifieke deskundigheden moeten beschikken.

Toegankelijkheid en beeldvorming

De openstelling van de dorps- en buurthuizen blijkt niet overal hetzelfde geregeld te zijn. Enkele zijn zeven dagen per week geopend. Een van de buurthuizen geeft aan elke dag tussen 13.00 en 17.00 voor iedereen open te zijn. Ook sluit in het ene geval de bar om 1.00 uur en in het andere om 22.00 uur. De helft van de buurt- en dorpshuizen geeft te kennen meer uren open te willen zijn. Voor de een betekent dit openstelling van zeven dagen; twee andere gaat het er om meer overdag open te willen zijn; in een geval geldt het in het bijzonder voor (de grote ruimte voor) instuifmiddagen voor leden van de KBO. Twee van de buurt- en dorpshuizen hechten veel waarde aan de openstelling voor de inloop in het kader van de functie ontmoeting.

Drie (potentiële) gebruikers plaatsen negatieve opmerkingen over de buurt- of dorpshuizen als ruimtelijke faciliteit. Een van hen geeft aan dat de toegankelijkheid van het dorpshuis problemen oplevert. Voor de meeste andere activiteiten dan biljarten en alcohol gebruiken (caféfunctie), is volgens deze persoon geen plaats. Een andere (potentiële) gebruiker wijst op biljarters en werklozen als beeld van de huidige gebruikers van het buurthuis. Weer een ander geeft aan dat het wijkhuis een broedplaats voor jongeren is, waar plannen voor het weekend worden gesmeed. Aan de bekendheid van wat er in buurt- en dorpshuizen aan activiteiten plaatsvindt zou, aldus een van de gebruikers, meer gedaan moeten worden. Over de goede bereikbaarheid van het buurthuis, bij de scholen, spreekt een van de (potentiële) gebruikers waardering uit.

Een minderheid van de gebruikers geeft aan dat een dorpshuis hetzelfde is als een buurthuis en sommigen dat een buurthuis en wijkhuis gelijk aan elkaar zijn. Meer dan de helft gaf een omschrijving van elk van de drie begrippen, met bijbehorende verschillen.

Van de verschillen die men aangeeft is opmerkelijk dat het om meer gaat dan de schaalgrootte op zich, dat wil zeggen een buurt- of dorpshuis is voor respectievelijk een buurt of dorp. Interessant is dat gebruikers verschillen tussen met name buurt- en wijkhuizen zien. Een buurthuis is gemoedelijker, informeler dan een wijkhuis. Omdat een wijkhuis een groter bereik heeft, meer buurten bestrijkt en buurten van elkaar verschillen, is het moeilijker voor gebruikers zich thuis te voelen in een wijkhuis. Enigszins lijkt uit de reacties te komen dat een dorp alles heeft en dat daarmee een dorpshuis per definitie pluriform is en buurten meer van elkaar verschillen. Buurthuizen zijn specifiek, passen bij de buurt en zijn er daarom minder voor iedereen.

Merites wijst vooral op de fysieke toegankelijkheid van de buurt- en dorpshuizen en heeft daarbij vooral de buurthuizen op het oog. De buurthuizen moeten wat de sfeer betreft veel toegankelijker worden: lichter, grote ramen; een minder centrale plaats voor biljart en bar; een gastvrouw of gastheer.

Regelgeving en rol commercie

Enkele buurthuizen brengen naar voren dat het nuttig zou zijn afspraken te maken over de tarieven voor de huur en de prijs van de consumpties met de gemeente en de horeca. Enkele geven aan dat er onderling concurrentie en ongelijkheid bestaat; wat tariefstelling betreft, werkgebied, ruimte die al dan niet bepaalde activiteiten toelaat; dorpen met en zonder café waardoor het dorpshuis minder, respectievelijk meer inkomsten krijgt.

Opmerkelijk wat de reactie van de gebruikers betreft is het aantal, bijna de helft, dat iets naar voren brengt dat betrekking heeft op regelgeving, commercie en besloten versus algemene toegankelijkheid. De indruk wordt gewekt dat regelgeving niet wordt nageleefd of dat regels verschillend worden geïnterpreteerd. Genoemd worden:

- Gelijke regels stellen en niet met verschillende maten meten: gelijke regels hanteren voor openingstijden; voor prijzen en voor feesten en partijen. Gebruikers zijn het niet eens over het volgende: sommige buurt- of dorpshuizen halen tegen de regels trouwfeesten (besloten partijen) in huis; andere geven juist aan dat activiteiten als verjaardagen (van ouderen) of zilveren bruiloften wel in het dorpshuis plaats moeten kunnen vinden (net als een uitvaart).
- Geen winstbejag nastreven.
- Geen mensen in huis halen die erop uit zijn alleen zichzelf te verrijken.
- Geen (para-)commerciële activiteiten in huis halen (2x).
- Geen (geluids)overlast bieden voor de directe omgeving.

Ontwikkelingen op het gebied van ruimtelijke faciliteiten

De ruimtelijke faciliteiten van twee van de dorpshuizen zijn recent drastisch onderhanden genomen; dat heeft in een van de dorpshuizen geleid tot het opheffen van de geluidsoverlast. Voor het andere dorpshuis bestaan concrete plannen om de binnenkant geheel te herzien en daarbij onder meer de geluidsoverlast aan te pakken. Resultaat nu is twee goede, verbouwde dorpshuizen die bijvoorbeeld over een podium beschikken waardoor ze nu ook geschikt zijn voor grootschaliger activiteiten.

Vier van de buurthuizen geven aan dat er kerken gesloten en gesloopt worden. Buiten de kerkdiensten vinden er activiteiten plaats waarvoor mogelijk een beroep zal worden gedaan op de ruimtelijke faciliteiten van de buurthuizen.

Andere partners, instellingen en organisaties, waarmee de buurthuizen zouden kunnen samenwerken voor het realiseren van hun functies zijn volgens Merites de woningcorporatie CIRES die voor activiteiten voor ouderen en allochtonen De Bunthoef zou willen gebruiken; SBO die beschikt over drie verzorgingshuizen en nauw samenwerkt met CIRES voor woonzorgcombinaties. Als derde mogelijke partner noemt Merites het Gezondheidscentrum in Vrachelen waarin tevens het maatschappelijk werk wordt ondergebracht.

Financiën en bezuinigingen

Ieder van de buurt- en dorpshuizen geeft aan dat met minimale financiële middelen wordt gewerkt. Ze zeggen hun begroting net rond te krijgen, met inkomsten uit bar en huur. De schoonmaak is juist toereikend. Uitgaven voor klein onderhoud moeten er uit gefinancierd worden. Vrijwilligers en (vrijwillige) beheerders nemen meestal de uitvoering van klein onderhoud voor hun rekening.

Geen van de buurthuizen ziet nog kans te bezuinigen of heeft suggesties voor bezuinigingen die substantiële bedragen opleveren. Met de verzelfstandiging van de buurthuizen ruim tien jaar geleden is al fors bezuinigd; de grens is voor de buurt- en dorpshuizen bereikt en de fantasie is uitgeput.

Merites stelt dat het bedrag dat de gemeente aan de zeven buurthuizen uit geeft op zichzelf niets zegt. Je zou daar genuanceerder naar moeten kijken:

- Een maatschappelijk steunpunt voor psychisch kwetsbaren betekent schrappen van huisvestingslasten op de begroting voor de gezondheidszorg.
- Bezuinigen door sluiting levert nauwelijks iets op. Destijds, tien jaar geleden, bij het zoeken naar bezuinigingen is uitgerekend dat sluiting van Schervenheuvel, Heidehof en De Klip door de lage balanswaarde van de panden op jaarbasis een bedrag van f 55.000,00 zou opleveren (in hedendaagse termen ongeveer € 25.000,00).
- Buurthuizen hebben weinig personele lasten.
- Het verplaatsen van een buurthuis dat nu op een dure locatie staat levert, op termijn, financieel voordeel op. Concreet voorbeeld: De Heidehof.
- Het opwaarderen van een pand tot een modern activiteitscentrum; een pand dat bouwtechnisch in slechte staat verkeert en daardoor een relatief grote kostenpost op de onderhoudsbegroting vormt, met nieuwe functies en partners. Concreet voorbeeld: De Bunthoef met ruimtelijke faciliteiten voor de bibliotheek, Mare Nostrum en ouderen.

3.6 Samenvatting van de drie betrokken partijen: functies en doelgroepen voor buurt- en dorpshuizen in Oosterhout

Samenvattend hebben de drie soorten betrokkenen over de toekomstige functie van de buurt- en dorpshuizen het onderstaande naar voren gebracht in de vorm van overeenkomsten en verschillen en voorwaarden voor het vervullen van de functies. De betrokkenen geven aan dat de bestaande zestien functies vervuld moeten blijven. De potentiële gebruikers kwamen niet met nieuwe, aanvullende functies voor de toekomst; hun ideeën betroffen activiteiten die passen bij de kernfuncties ontwikkeling, ontspanning en ontmoeting. Op het niveau van functies kwamen geen nieuwe ideeën van gebruikers; wel werden activiteiten genoemd: het uitwisselen van klusjes-expertise voor alleenstaanden en werd een actieve rol in informatievoorziening verwacht van de buurt- en dorpshuizen: verzamelen van adressen van vrijwilligers, bijvoorbeeld voor het doen van boodschappen voor ouderen.

De buurt- en dorpshuizen geven een beeld van de functies op het niveau van hun eigen buurt- of dorpshuis. Ze gaan voor hun wensen voor de toekomst vooral in op doelgroepen en niet op functies. Over het algemeen willen ze meer voor bestaande doelgroepen betekenen.

Merites gaat niet in op de afzonderlijke buurt- of dorpshuizen. Dat was ook niet de vraag. Merites koppelt evenals de buurt- en dorpshuizen functies en doelgroepen. Een en ander betekent dat gegevens over de toekomstige functies met inbegrip van toekomstige doelgroepen worden weergegeven, maar niet per buurt- en dorpshuis.

Toekomstige functies

In totaal blijken de buurt- en dorpshuizen van Oosterhout ook in de toekomst zestien functies te willen vervullen: ontspanning, ontmoeting, ontwikkeling, opvang, maatschappelijk werk, informatievoorziening, facilitering beleid en bestuur van derden, belangenbehartiging, participatie, buurtbeheer, facilitering opslag, uitvalsbasis, zorg, afhaalpost, beleid en bestuur, beheer. Geen van de buurt- of dorpshuizen vervult momenteel alle functies en zegt alle functies te willen vervullen.

De buurt- en dorpshuizen blijken kernfuncties te vervullen, dat wil zeggen functies die ze allemaal vervullen en blijven vervullen: ontspanning, ontmoeting, ontwikkeling, facilitering beleid en bestuur derden en beheer. Een van de buurthuizen vervult alleen deze vijf kernfuncties. Als voor alle buurt- en dorpshuizen *nieuwe* functie kunnen worden genoemd buurtbeheer en afhaalpost voor geld. In het laatste geval betreft het de bestaande functie afhaalpost met een commerciële in tegenstelling tot een niet-commerciële toevoeging. Een onderdeel van buurtbeheer, te weten buurtbemiddeling, was al aanwezig in een buurthuis. Slechts twee grotere buurthuizen en een dorpshuis willen elk één extra functie boven de al bestaande vervullen: afhaalpost (medicijnen), buurtbeheer, respectievelijk afhaalpost (geld). Merites ziet een buurthuis als middel voor samenlevingsopbouw en is van mening dat de belangrijkste toekomstige functie voor buurt- en dorpshuizen de functie ontmoeting is. Daarnaast ziet Merites als belangrijke functie 'opvang'. Dat wat bij de buurt- en dorpshuizen de functie 'zorg' wordt genoemd, kan bij 'opvang' worden meegenomen. Merites geeft aan dat niet alle buurt- en dorpshuizen dezelfde functies zouden moeten vervullen, maar dat de buurthuizen zich zouden moeten profileren.

Toekomstige doelgroepen

Buurt- en dorpshuizen hebben globaal als doelgroepen eigen buurt/dorpsbewoners, iedereen in Oosterhout (en daar buiten), georganiseerde (buurt)bewoners, inclusief facilitering beleid en bestuur derden, ouderen uit de buurt, heel Oosterhout, georganiseerd en ongeorganiseerd, jeugd- en jongeren 12min en 16min uit de buurt, specifieke groepen uit de buurt en heel Oosterhout, allochtonen en beheerders en bestuurders van het buurt- of dorpshuis. Groepen waarvoor buurt- en dorpshuizen meer dan op dit moment wat willen betekenen zijn: ouderen, jeugd- en jongeren, amateurkunstenaars, specifieke groepen als ouderen met een fysieke beperking, buurtbewoners. Een nieuwe groep waarvoor buurt- en dorpshuizen iets willen betekenen is de groep alleenstaanden. Soms noemen de buurt- en dorpshuizen alleen de doelgroep waar ze meer voor willen betekenen. Voor zover er een koppeling van (nieuwe) doelgroepen met functies valt te leggen gaat het vooral om de functies ontspanning, ontwikkeling en ontmoeting. Merites onderscheidt voor de functie ontmoeting twee doelgroepen: min of meer gelijkgestemden en diverse groepen (bijvoorbeeld autochtoon en allochtoon; intergenerationeel ouderen en jongeren). Voor de functie opvang ziet Merites als doelgroep sociaal zwakkere en kwetsbare mensen.

Verschillen tussen dorps- en buurthuizen

Elk van de dorpshuizen geeft aan voor de (eigen) dorpsbewoners iets nieuws te willen betekenen: een nieuwe functie (afhaalpost voor geld); nieuwe (sport)activiteiten en nieuwe volwassen (naast ouderen). De afhaalpost voor geld is een specifieke functie voor een dorpshuis. De functie afhaalpost voor medicijnen is niet meer specifiek voor dorpshuizen. Een specifieke nieuwe functie bij een van de buurthuizen is buurtbeheer. De functies buurtbemiddeling als onderdeel van buurtbeheer; facilitering opslag; opvang en uitvalsbasis zijn functies specifiek voor de buurthuizen. Merites geeft als karakteristiek van dorpshuizen aan dat ze een steeds centralere positie innemen in de dorpen, met een bruisend verenigingsleven, dat een belangrijke rol vervult in het praktisch functioneren van de dorpshuizen. Het gaat dus om georganiseerde groepen op dorpsniveau. Merites geeft aan dat buurtverenigingen hoge prioriteit hebben of zelfs voorrang bij het buurthuis moeten krijgen. Kennelijk acht Merites in de stad nog niet het geval wat in de dorpen vanzelfsprekend is.

Voorwaarden

Personele voorwaarden: professionele en vrijwillige inzet

Professionele ondersteuning zou volgens een aantal buurt- en dorpshuizen geleverd moeten worden, als noodzakelijke voorwaarde, voor groepen die niet vanzelfsprekend gebruik maken van het buurt- of dorpshuis; met name werden allochtonen en jongeren genoemd. Ook genoemd werden professionele ondersteuning van het bestuur (vrijwilligers) en voor speciale activiteiten die begeleiding en continuïteit vergen. Daarnaast werden nog genoemd algemene ondersteuning van het buurthuis en ondersteuning van beheerders. Een groot aantal buurt- en dorpshuizen maakt zich zorgen over het in de toekomst kunnen beschikken over voldoende vrijwilligers. De dorpshuizen denken daarbij vooral aan vrijwillige beheerders. Voor het uitbreiden van activiteiten zijn nieuwe vrijwilligers nodig; zonder kan zelfs niets nieuws van de grond komen, aldus een van de buurthuizen. Als oorzaak van een tekort aan vrijwilligers wordt genoemd de complexere wet- en regelgeving. Deze vergt vrijwilligers die over specifieke deskundigheden moeten beschikken. Merites geeft aan dat het buurthuis bestuurlijk (qua beleid) en qua beheer de genoemde functies ontmoeting en vooral opvang niet zonder professionele ondersteuning voor elkaar krijgt. Het alleen een facilitaire functie kunnen vervullen heeft te maken met een klein aantal vrijwilligers die wijkgebonden activiteiten vervullen en een bestuur dat veel energie moet steken in het aan elkaar knopen van de eindjes. Het gaat Merites bij professionele ondersteuning om het begeleiden en aansturen van de besturen en van de huidige en van nieuwe vrijwilligers. Lang bestaande groepjes moeten door professionals in beweging worden gekregen. Professionele ondersteuning in de vorm van scholing, training en begeleiding geldt ook voor beheerders. Het betrekken van vrijwilligers bij het beleid zou kunnen door groepen die het buurthuis gebruiken mede verantwoordelijk te maken voor het beleid door hen in het bestuur af te vaardigen. De gebruikers maken over het algemeen geen onderscheid in vrijwilligers en professionals. Slechts een van hen geeft aan dat aan wijkhuizen, met complexere problematiek dan in buurt- en dorpshuizen, professionele sturing moet worden gegeven. Organisatie en begeleiding moet goed zijn. Een van de gebruikers maakt een vergelijking met Ac-cent 50+ en constateert dat het in buurt- en dorpshuizen aan sturing ontbreekt. De toegankelijkheid van de buurt- en dorpshuizen zou gediend zijn met een aanspreekpunt (receptionist) die meer doet dan de sleutels beheren.

Toegankelijkheid

De helft van de buurt- en dorpshuizen geeft te kennen meer uren dan nu open te willen zijn. Openstelling wordt niet overal op dezelfde manier opgevat. Het kan gaan om meer algemene toegankelijkheid voor iedereen overdag (voor inloop) of om bijvoorbeeld instuifmiddagen voor grote groepen. De gebruikers geven het belang aan van bereikbaarheid en bekendheid bij potentiële gebruikers van de activiteiten. Daarnaast gaan ze in op, negatieve, beeldvorming: 'biljarters, werklozen en gebruikers van alcohol' levert problemen voor de toegankelijkheid op; voor jongeren zou het wijkhuis een broedplaats voor snode plannen zijn. Buurthuizen zijn wat gemoedelijker en informeler dan de zakelijker wijkhuizen. Merites gaat vooral in op de fysieke toegankelijkheid van vooral de buurthuizen: ze moeten lichter, beschikken over grote ramen; biljart en bar moeten een minder centrale plaats innemen.

Regelgeving en de rol van commercie

Enkele buurt- en dorpshuizen brengen het nut van het maken van afspraken met gemeente en horeca naar voren over tarieven voor huur en de prijs van consumpties. Er bestaat onderlinge concurrentie en ongelijkheid, aldus enkele buurt- en dorpshuizen, op het gebied van tariefstelling, werkgebied, ruimte die al dan niet bepaalde activiteiten toelaat; dorpen met en zonder café. (Potentiële) gebruikers wekken met hun uitspraken de indruk dat regelgeving niet in gelijke mate wordt nageleefd of dat regels verschillend worden geïnterpreteerd. Voor- en tegenstanders halen voorbeelden aan waarop regels zouden moeten verruimd of juist nageleefd: voorzien in mogelijkheden als het vieren van bruiloften en verjaardagen, respectievelijk het verzorgen van een uitvaart.

Ruimtelijke faciliteiten

De dorpshuizen zijn actief in het op orde krijgen van hun gebouwen. Twee van de drie hebben recent een ingrijpende verbouwing onder handen genomen; de derde heeft concrete plannen om de hele binnenkant aan te pakken. Door ontwikkelingen als de sluiting of sloop van kerkgebouwen zouden groepen voor hun activiteiten een beroep op de buurthuizen kunnen doen. Merites noemt als mogelijke partners voor huisvesting CIREs in De Bunthoef, voor ouderen en allochtonen; de SBO in samenwerking met CIREs voor woonzorgcombinaties en in Vrachelen het gezondheidscentrum, waar tevens maatschappelijk werk is ondergebracht.

Financiën en bezuinigingen

De buurt- en dorpshuizen werken met minimale middelen; ze krijgen hun begroting net rond, met inkomsten uit bar en huur, waaruit ook uitgaven voor klein onderhoud bekostigd worden, uitgevoerd door vrijwilligers en een juist toereikend aantal uren schoonmaak. Ze zien na alle eerdere bezuinigingen geen nieuwe mogelijkheden die substantiële bedragen opleveren. Merites is van mening dat de gemeente de buurthuizen als meer dan een kostenpost moeten zien en denkt daarbij aan: begrotingsposten die elders lager uitvallen (gezondheidszorg); de minimale personele lasten; verplaatsen van locaties; de lage balanswaarde van de gebouwen en het bouwkundig opwaarderen van panden onder meer door er functies van andere partners aan te koppelen.

Gebruikte literatuur over ontstaan en ontwikkeling van de buurt- en dorpshuizen in Oosterhout buiten de mondelinge gesprekspartners

Hillenius - van Draanen, J. van (juni 1987). Advies inzake bezuiniging SWO 1987. Utrecht: Gamma.

Informatie ten behoeve van onderzoek naar toekomstige functie buurthuizen (voorjaar 2003), gemeente Oosterhout.

Janssen-Schuurmans, R. (1983). Bezuinigen op accommodaties; verslag van een onderzoek voor Stichting Welzijn Oosterhout. Tilburg: D'n Bussel.

1989 - 1999; tien jaar zelfstandige buurthuizen (november 2000). Evaluatie van de verzelfstandiging van de buurthuizen door Merites in samenwerking met de buurthuizen.

Verslagen van de bijeenkomsten van het bestuurdersoverleg van buurthuizen d.d. 22 september 1998, 12 januari 1999, 22 november 2000, 25 januari 2001 en 28 november 2002.

4. Accommodaties van de buurthuizen

4.1 Inleiding

In het vorige hoofdstuk is ingegaan op de vraag naar de toekomstige functie van de buurt- en dorpshuizen. In dit hoofdstuk staat de fysieke kant van de buurt- en dorpshuizen centraal: de accommodaties. De vraag naar de accommodaties die in dit hoofdstuk aan de orde is, is een afgeleide van de inhoudelijke vraag naar de toekomstige functies voor doelgroepen van buurt- en dorpshuizen. De toekomstige functies van buurt- en dorpshuizen worden in ruimtelijke faciliteiten vertaald. Net als de vraag naar de toekomstige functies voor doelgroepen, wordt op de vraag naar de accommodaties op het niveau van de gemeente ingegaan. Er wordt dus niet gekeken naar het aantal buurt- en dorpshuizen dat een bepaalde functie in de toekomst wil vervullen. Er wordt met andere woorden geen koppeling per buurt- of dorpshuis gelegd tussen de toekomstige functies en de accommodatie. De bestaande en toekomstige te vervullen functies worden als uitgangspunt genomen. De vraag naar de toekomstige functie is evenmin een open vraag als die naar de fysieke vertaling van de functies in het gebouw. Buurt- en dorpshuizen vervullen momenteel al functies en er zijn al accommodaties. Het houdt in dat vanuit de bestaande situatie, de bestaande accommodaties wordt gekeken naar de toekomstige accommodaties.

Naar de accommodaties kan vanuit diverse perspectieven worden gekeken: de buurt- en dorpshuizen die er gebruik van maken; de welzijnsinstelling als instelling met deskundigheid op het terrein van sociaal-cultureel werk, met inbegrip van buurthuiswerk, de (potentiële) gebruikers, andere mogelijke partners en niet in de laatste plaats de gemeente als verantwoordelijke voor het beleid en als eigenaar van de accommodaties.

Allereerst wordt de vraag naar de accommodaties beantwoord vanuit het perspectief van de toekomstige functies voor doelgroepen die de buurt- en dorpshuizen zelf naar voren brachten. De bezettingsgraad van de ruimte werd daarbij als gegeven beschouwd; gesteld werd door de buurt- en dorpshuizen, de gemeente en de welzijnsinstelling dat de ruimte over het algemeen goed bezet was. Vervolgens worden relevante gegevens over de accommodaties op een rij gezet. Op die manier zijn gegevens voorhanden die een rol spelen in de gehele afweging van de toekomstige functie van buurt- en dorpshuizen.

4.2 Wensen voor ruimtelijke faciliteiten met het oog op de toekomstige functie

Ruimtelijke faciliteiten als gevolg van de keuze

Uit het vorige hoofdstuk is naar voren gekomen dat de buurt- en dorpshuizen kiezen voor de bestaande zestien functies. Voor twee van de grotere buurthuizen en een dorpshuis geldt dat ze in de toekomst een van de zestien functies willen toevoegen. Het betreft de functies buurt-beheer, afhaalpost (voor medicijnen) en in het dorpshuis afhaalpost (voor geld). Uitgaande van de wensen van de buurt- en dorpshuizen voor hun toekomstige functies lijken de wensen voor hun accommodaties bescheiden uit te kunnen pakken. Daarbij wordt van de veronderstelling uitgegaan dat de huidige accommodaties voldoen wat betreft het vervullen van de huidige, al bestaande functies voor doelgroepen en activiteiten.

De accommodaties voldoen op dit moment niet volledig en zijn niet volledig berekend op de toekomstige functies voor doelgroepen. Sommige buurt- en dorpshuizen hebben wensen voor hun accommodatie en/of zien tekortkomingen aan hun huidige accommodatie. Voor zover de gemeente, onafhankelijk van de buurt- en dorpshuizen zelf, oordelen heeft over de wensen en tekortkomingen ten aanzien van de buurt- en dorpshuizen worden deze tevens vermeld.

Podium

In korte tijd is het aantal buurt- en dorpshuizen met een podiumvoorziening toegenomen. Nu beschikt niet alleen De Pannehoef over een podium, maar hebben straks ook de dorpshuizen Den Brink en Oostquartier een podium.

Voorzieningen voor rolstoelers

De meeste buurt- en dorpshuizen zijn toegankelijk voor fysiek gehandicapten. Dit geldt ook voor De Pannehoef. De Pannehoef is echter van mening dat het nog beter kan; voor fysiek gehandicapten is het gebouw beperkt geschikt. De Pannehoef wil de functie ontmoeting uitbreiden voor georganiseerde ouderen (KBO, De Zonnebloem) uit heel Oosterhout, met grootschalige activiteiten. De Pannehoef zou een voorziening willen voor het podium, een opgang voor rolstoelers, verbeteringen aan toiletten en nog bestaande drempels geslecht willen zien.

De gemeente geeft aan dat de eerste verdieping van De Pannehoef slecht toegankelijk is voor rolstoelers en dat dit probleem technisch niet oplosbaar is.

Problemen met onderhoud

Een van de buurthuizen, Heidehof, stelt dat er sprake is van achterstallig onderhoud aan de buitenkant van het gebouw, waar de gemeente verantwoordelijk voor is. Dorpshuis Den Brink geeft aan naar aanleiding van de verbouwing een onderhoudsplan te hebben gemaakt waardoor achterstallig onderhoud zoals dat in het verleden voorkwam kan worden voorkomen.

De gemeente geeft aan dat De Klip en Schervenheuvel moeilijk in het onderhoud zijn. De Klip heeft houten vloeren en veel kleine ruimten.

Geluidsoverlast

In enkele van de accommodaties, vooral de dorpshuizen bracht men naar voren bepaalde functies niet of niet voldoende te kunnen vervullen omdat men in dat geval de regels zou overtreden, men geluidsoverlast zou veroorzaken. Bij buurthuis Dommelbergen is dat het geval. Daar is aan het begin van de jaren negentig van de vorige eeuw een flat aan het bestaande buurthuis vastgebouwd waardoor de mogelijkheid tot overlast door contactgeluid (beton) bestaat. Carnavalsmuziek bijvoorbeeld kan in het buurthuis niet worden gemaakt.

De dorpshuizen hebben alle te maken met geluidsproblematiek. Tot voor kort had dorpshuis Den Brink te maken met problemen rond geluidshinder. Met de verbouwing zijn de problemen rond geluidsoverlast opgelost. Ook De Klip geeft aan met geluidsoverlast van doen te hebben en dit probleem te willen aanpakken op het moment van de gewenste interne verbouwing.

De problemen rond geluidsoverlast in Oostquartier zijn niet door het dorpshuis zelf genoemd, maar door de gemeente. Met het sluiten van het café in Oosteind ging de zaal verloren die als oefenruimte door muziekbands werd gebruikt. De bands gingen naar het dorpshuis aan de overzijde. Het dorpshuis was juist verbouwd. Bij de verbouwing was geen rekening gehouden met muziekbeoefening van de ruimten. Als men van te voren had geweten dat de muziekbands in het dorpshuis gingen oefenen, had men het dorpshuis destijds kunnen isoleren met dikke dakplaten.

4.3 Accommodatie: een inventarisatie van elementen

Een gebouw is een ruimtelijke faciliteit waaraan op zichzelf allerlei materiële (fysieke), personele en financiële aspecten en verantwoordelijkheden vastzitten. In het navolgende worden de diverse elementen van de accommodatie op een rij gezet. Allereerst wordt ingegaan op de aspecten die vooral tot de gemeentelijke verantwoordelijkheid behoren. Steeds meer vindt in de loop van de tekst een verschuiving plaats van de verantwoordelijkheid van de gemeente naar de stichtingsbesturen, met de gemeente als degene die de voorwaarden stelt.

4.3.1 Grond en de grondprijs

De grond waarop de accommodaties staan is eigendom van de gemeente, op Den Brink in Den Hout na. De gemeente hanteert verschillende grondprijzen, te weten voor woningbouw, bedrijfsgrond en stroken grond. De waarde van een pand is inclusief de grond. Voor bijzondere doelen wordt de grondprijs vastgesteld door de gemeenteraad. De waarde van de grond zegt dus op zichzelf niets. Het argument grondschaarste wordt meegenomen als argument voor het verplaatsen van een gebouw, in dit geval een buurt- of dorpshuis, naar een andere locatie. Schaarste aan grond, sloop en verplaatsing naar elders roept altijd discussie op. Wie, welke afdeling, mag over de winst beschikken die de sloop oplevert? Als de afdeling Stedebouw graag over de grond beschikt, wordt de winst wel eens - gedeeltelijk - ingezet voor de nieuwbouw van een gemeentelijk pand elders.

4.3.2 Gebouwen

In 1989 heeft de gemeente Oosterhout gekozen voor de verzelfstandiging van de buurt- en dorpshuizen. Dat houdt in dat de gebouwen van de gemeente zijn (ze zitten samen met andere gebouwen in de 'vastgoedpoot' van de gemeente) maar om niet ter beschikking staan aan de buurt- en dorpshuizen. Dit met uitzondering van het dorpshuis in Den Hout (Den Brink) dat in eigendom is van een zelfstandige stichting. Voorheen was de gemeente geheel verantwoordelijk voor de gebouwen en klopten de besturen voor alle mogelijke tekorten bij de gemeente aan. De buurt- en dorpshuizen kregen in ruil voor de verzelfstandiging de mogelijkheid van de gemeente om hun ruimte ter beschikking te stellen voor niet-wijkgebonden activiteiten (en daarmee geld te verdienen om gemakkelijker hun exploitatie rond te kunnen krijgen). Door het verzelfstandigen van de buurthuizen zijn de besturen actief geworden. Ze hadden voorheen het gevoel dat ze alles voor niets deden omdat ze voor iedere gulden aan inkomsten een groot percentage moesten afdragen aan Merites.

De buurt- en dorpshuizen hebben hun exploitatie altijd rond gekregen; geen van de buurthuizen heeft ooit voor een tekort bij de gemeente aangeklopt. De verzelfstandiging heeft de gemeente dus wel degelijk voordeel opgeleverd. De exploitatiewaarde en de kapitaallasten van de gebouwen zijn onbekend. Op zichzelf zeggen kapitaallasten niets. De politiek kan met kapitaallasten schuiven, er voor zorgen dat ze bijvoorbeeld in een keer worden betaald. Vroeger, ruim tien jaar geleden, dat wil zeggen voordat de wet financiële verhoudingen wegviel, had de gemeente als beleid de kapitaallasten op de gebouwen te laten rusten. Het rijk gaf toen 80% van deze lasten terug aan de gemeente. Ook voor de brand- en opstalverzekering hebben de panden waarde.

Sloop en nieuwbouw

Als een gebouw te duur is geworden, moet sloop worden overwogen. Nieuwbouw in de plaats voor sloop kost ruwweg 1,5 miljoen euro. Voor sloop dient € 50.000,00 te worden uitgetrokken. Postenkosten waarmee bij nieuwbouw rekening moet worden gehouden zijn de bouw (inclusief het ontwerp) en de inrichting. De eerste inventaris is 'à fonds perdu' voor rekening van de gemeente. Voor de verzelfstandiging droeg de gemeente ook aan de vervanging van de inventaris bij. De gemeente heeft echter wel fondsen voor grote uitgaven, bijvoorbeeld het in één keer vervangen van alle stoelen. In het geval van nieuwbouw op een andere locatie komen daar nog bij de grondkosten en het bouwrijp maken van de locatie.

Onderstaand volgt een overzicht van een aantal economische waarden van de gebouwen.

Economische waarden buurt- en dorpshuizen als accommodatie per 1 januari 2004

Accommodaties	Balanswaarde	Afschrijving t/m 2003	WOZ waarde
De Bunthoef	302.000	348.000	761.000
Dommelbergen	649.000	478.000	703.000
Heidehof	1		423.000
Pannehoef	291.000	363.000	867.000
Schervenheuvel	0		276.000
Slotjes	162.000 (+16.000)	318.000	350.000
Strijen	148.000	237.000	510.000
Den Hout	83.000	29.000	onbekend
De Klip	177.000	143.000	202.000
Oostquartier	830.000	141.000	366.000

Opmerkingen naar aanleiding van het overzicht:

- de bedragen zijn in euro's vermeld;
- de balanswaarde en afschrijving van Den Hout geven de situatie van voor de verbouwing weer;
- het extra bedrag bij De Slotjes betreft het aangrenzende jongerencentrum.

Balanswaarde

Zoals uit het overzicht valt op te maken, zijn de balanswaarde van Heidehof en Schervenheuvel nihil. Heidehof is destijds voor een gulden overgegaan van de kerk naar de gemeente.

Afschrijving

De termijn van afschrijving van de buurt- en dorpshuizen, 30 of 40 jaar, is onbekend. De mate waarin een buurt- of dorpshuis is afgeschreven zegt op zichzelf echter niets; soms kiest de politiek er voor om er mee te schuiven. Van de gebouwen zijn buurthuis Dommelbergen en de dorpshuizen De Klip en Oostquartier nog niet afgeschreven. Na de grootscheepse verbouwing van dorpshuis Den Brink zal ook dat pand, in particulier eigendom, niet zijn afgeschreven. Van de andere panden is het bedrag aan afschrijving steeds hoger dan de balanswaarde.

WOZ-waarde

Verskil van de WOZ-waarde van de buurt- en dorpshuizen ten opzichte van de andere waarden is de hoger uitvallende herbouwwaarde. Op dorpshuis Oostquartier na is de WOZ-waarde steeds hoger dan de balanswaarde.

Monumentale, (lokaal) cultuurhistorische waarde

Gebouwen kunnen behalve een economische waarde ook een monumentale, cultuurhistorische emotionele, esthetische waarde vertegenwoordigen. Van de buurt- en dorpshuizen zouden Schervenheuvel en De Klip voor een dergelijke waarde in aanmerking kunnen komen.

4.3.3 Staat gebouwen

Een belangrijke vraag die gesteld moet worden voorafgaand aan het onderhoud is die naar de staat van het gebouw. De staat van het gebouw is een relatief begrip. De staat is afhankelijk van wat passend wordt geacht bij buurt- en dorpshuizen. Wat moet het gebouw uitstralen; moet het er 'gelikt' en afstandelijk uitzien of moet het uitnodigend en toegankelijk voor iedereen lijken. Wat wordt er verwacht van een publiek gebouw dat met algemene middelen is neergezet? Gekozen kan worden voor een zogenaamde conditiemeting van een gebouw. De conditiemeting (afkomstig van de Rijksgebouwendienst) is een instrument waarbij alle aspecten van de accommodaties, in dit geval buurt- en dorpshuizen, in kaart worden gebracht. Het gaat om de waardering van een (type) gebouw op een schaal van 1 tot en met 5, als deel van de conditiemeting. Daarbij is 5 de hoogste kwaliteitscategorie waarin een gebouw zich kan bevinden. Dit levert een beeld op over de hoeveelheid geld die in de komende tien jaar voor de buurthuizen, op de schaal van 1 tot 5, dient te worden uitgetrokken. Verbeteringen worden aangebracht afhankelijk van de keuze voor de categorie waarin de accommodatie is geplaatst. Het kostenplaatje is daarmee bekend. Het resultaat van de eerste conditiemeting zou, aldus de gemeente, het bestuur van het buurthuis kunnen gebruiken om een visie te ontwikkelen op de toekomst van de accommodatie. Indien er voor wordt gekozen de buurt- en dorpshuizen in een andere dan de bestaande kwaliteitscategorie onder te brengen, heeft dat financiële consequenties. Als voorbeeld van een verandering van klasse van een buurt- of dorpshuis die zich zou kunnen voordoen noemt de betrokken ambtenaar dorpshuis De Klip in Dorst; aanleiding zou kunnen zijn de uitbreiding met 400 woningen: een fors aantal op een totaal van 956 per 1 januari 2004, met een bijbehorend aantal extra inwoners (leden van verenigingen) en een te verwachten toeloop op De Klip. Ongeveer zeven tot acht jaar geleden heeft de gemeente een adviesbureau ingehuurd om de gebouwen te inspecteren. Motief was een externe naar de gebouwen te laten kijken. Nu is de conditiemeting een mogelijkheid om de staat van de gebouwen in beeld te brengen. De gemeente is van mening dat de buurt- en dorpshuizen voldoen.

- Onlangs heeft het hoofd van de Dienst Stadsbeheer onaangekondigd een ronde langs de buurt- en dorpshuizen gemaakt. Hij was verbaasd over de goede staat waarin de buurt- en dorpshuizen verkeren.
- Een van de ambtenaren vergelijkt de Oosterhoutse buurt- en dorpshuizen met die van Roosendaal. Hij zegt daar wel eens te zijn geweest en is van mening dat de Oosterhoutse buurt- en dorpshuizen er keurig, schoon uitzien.

4.3.4 Onderhoud gebouwen

De verantwoordelijkheid voor het onderhoud van de gebouwen is een gedeelde. De gemeente is verantwoordelijk voor het groot onderhoud, de buitenkant van het gebouw, terwijl het buurt- of dorpshuis het klein onderhoud, de binnenkant voor haar rekening neemt. Elk buurthuis heeft een zogenaamde 'standaardverdeellijst' voor de onderhoudswerkzaamheden. Daar staat precies op vermeld welk onderhoud voor de verhuurder en welk voor de huurder is. Het zou een goed idee zijn, aldus de verantwoordelijke ambtenaar, om deze lijst als bijlage bij het huurcontract te doen. Ook de verantwoordelijkheid voor de omgeving is een gedeelde. De buitendienst van de gemeente doet het onderhoud aan de openbare ruimte. De verlichting in de openbare ruimte hoort onder een andere gemeentelijke afdeling. Het zwerfafval rond het buurthuis wordt door de ene beheerder wel, de andere niet weggehaald. Het ene buurthuis is zwerfafvalgevoeliger dan het andere. Meer in het algemeen komt er meer zwerfafval voor bij buurthuizen waar jongeren in de buurt vertoeven. Hoe dan ook zal er altijd een grijs gebied blijven bestaan in de verantwoordelijkheden voor het onderhoud.

Ook aan onderhoud zit een personele, materiële en financiële (inkomsten en uitgaven) kant. Op de gemeentelijke begroting is onderhoud een kostenpost en staan er geen inkomsten tegenover. De ambtenaar verantwoordelijk voor het onderhoud zou het liefst inkomsten tegenover de uitgaven aan onderhoud zien. Dat zou kunnen door de buurthuizen huur te laten betalen voor het groot onderhoud (personeel en materiaal) aan de gebouwen. De buurt- en dorpshuizen zouden via subsidie van de gemeente deze huur terug moeten krijgen. In Berkel-Enschot (gemeente Tilburg) is deze situatie realiteit. Overigens geldt deze situatie ook voor De Pannehoef. De verantwoordelijk ambtenaar werkt het liefst met buurt- en dorpshuizen die zelf actief meedenken en met plannen komen in plaats van alleen een klacht te deponeren. Daar doet de afdeling onderhoud dan iets mee. Soms kan een probleem eenvoudig worden opgelost door iets wat in het ene buurthuis overbodig is wat elders zijn nut kan bewijzen. Onderhoud aan de omgeving van het buurt- of dorpshuis is niet als post op de meerjaren planning voor groot onderhoud opgenomen.

Groot onderhoud

Het groot onderhoud van de buurt- en dorpshuizen wordt planmatig aangepakt. Jaarlijks is er een overleg voorafgaande aan het volgende begrotingsjaar waarin de besturen over de jaarplannen voor groot onderhoud worden geïnformeerd. Het meerjarenplan volgt uit de meerjarenbegroting. Eigenlijk zouden eerst de ideeën en dan de financiële vertaling moeten worden gemaakt. De gemeente brengt telkens met de afzonderlijke buurt- en dorpshuizen de wensen voor groot onderhoud in kaart voor het aanstaande begrotingsjaar. Het zou goed zijn, aldus de gemeente, als de gemeente elk jaar naar de buurt- en dorpshuizen toeging om een praatje met de bestuurders te maken, met als doel het inventariseren van de wensen van de accommodatie voor het volgende kalenderjaar. Onderstaand volgt een overzicht met de posten voor groot onderhoud van de buurthuizen in de periode 2004-2008. Dit overzicht is gemaakt op basis van de samenvatting van de planning over 5 jaar (uitgaven).

Overzicht posten voor groot onderhoud van de buurthuizen in de periode 2004-2008, op basis van de samenvatting planning 5 jaar (uitgaven); begroting

Buurthuizen Onderhouds posten	Bunthoef	Dommel- bergen	Heidehof	Pannehoef	Scherven- heuvel	Slotjes	Strijen	Den Hout	Dorst	Oosteind
Dakbedekkingen en dakramen		xe	x	xe	xe	xe	x		xe	x
Buiten schilderwerk	x	x	x	x	x	x	xe		x	x
Waterinstallatie En sanitair			x		x		x			x
Verwarmingsinstallatie*	x	x	x	x	x	x	x		x	x
Elektrische installatie	x	x	x	x	x	x	x		x	x
Veiligheidsinstallatie*	x	x	x	x	x	x	x		x	x
Renovatie	x				x	x	x		x	
Niet-planmatig onder- houd*	x	x	x	x	x	x	x		x	x
Bestrating										x
Liftinstallatie				x						x
Abonnementen							x			
Gevelbekledingen			x	x		x			x	
Kozijnen, ramen en deuren	x	x		x						
Metaalwerken	x									
Beglazing	x	x								
Mechanische/ natuurlijke ventilatie	x					x			x	
Buitenriolering en drainage				x					x	
Goten en hemelwater afvoeren									x	
Metselwerk				x						

Toelichting op overzicht:

- Den Brink in Den Hout is geen eigendom van de gemeente, maar staat wel in het overzicht vermeld (zonder kruisjes).
- Niet-planmatig onderhoud houdt in klachtenonderhoud en vandalisme.
- renovatie houdt meestal in modernisering, bijvoorbeeld van de toiletten, keuken etc.
- De posten buitenschilderwerk, verwarmingsinstallatie, elektrische installatie, veiligheidsinstallatie en niet-planmatig onderhoud staan in de periode 2004-2008 voor alle buurthuizen op de meerjarenbegroting voor het onderhoud gepland; voor alle buurthuizen staat een kruisje.
- *De posten verwarmingsinstallatie, elektrische installatie en niet-planmatig onderhoud zijn voor elk buurthuis jaarlijks terugkerende posten.
- xe houdt in dat de post voor het desbetreffende buurthuis elk jaar in de periode 2004-2008 op de begroting staat. Het betreft:
 - dakbedekkingen en dakramen bij Dommelbergen, Pannehoef, Schervenheuvel, Slotjes en Dorst (de Klip);
 - buitenschilderwerk in Strijen.

Een aantal van de onderhoudsposten heeft een bepaalde cyclus. Schilderwerk bijvoorbeeld moet zes jaar meegaan; een cv-ketel 20 jaar; dakbedekking 15 jaar. Elk jaar wordt gecontroleerd of het geplande onderhoud daadwerkelijk moet plaatsvinden.

Niet-planmatig onderhoud

Niet-planmatig onderhoud bestaat uit onderhoud naar aanleiding van klachten en vandalisme. Ervaringsgegeven is dat als de zomer slecht weer geeft, de verveling toeslaat, de drang naar vernieling opkomt en de voorzieningen in de publieke ruimte het doelwit vormen. Het ene buurthuis is vandalismegevoeliger dan het andere. Het is echter niet zo dat per definitie een jongeren centrum in de buurt een buurthuis vandalismegevoeliger maakt. Klachtenonderhoud kan financieel erg variëren.

Overzicht Meerjarenbegroting voor onderhoud

Meerjarenbegroting kosten voor onderhoud per buurthuis en totaal in euro's, periode 2004-2008

Buurthuizen	2004	2005	2006	2007	2008	Totaal
Bunthoef	10854	3713	29923	5494	3716	53700
Dommelbergen	4223	5878	21933	8059	42984	83077
Heidehof	4501	14625	7255	9918	3222	39521
Pannehoef	23399	16975	10970	14288	13693	79325
Schervenheuvel	2544	11154	23112	4367	6381	47558
Slotjes	3525	5821	25773	6398	7607	49124
Strijen	9384	6551	23066	7385	8168	54554
Den Brink						
De Klip	2452	11480	15695	20465	7458	57550
Oostquartier	9392	9672	19832	8602	9752	57250
Totaal	70274	85869	177559	84976	102981	521659

De meerjarenbegroting voor onderhoud geeft een indruk van de kosten per buurthuis per jaar, de kosten per jaar, de kosten per buurthuis voor de totale periode en van het totaal aan kosten in euro's dat de gemeente kwijt is aan groot onderhoud in de periode 2004-2008. Gemiddeld staat in deze periode jaarlijks ongeveer €100.000,00 op de begroting voor onderhoud aan de buurt- en dorpshuizen. Het totaalbedrag is € 521.659,00 over vijf jaar, waarbij het jaar 2006 verreweg de hoogste lasten te zien geeft. Daar zijn dan nog niet de personele uren van de gemeente bijgeteld. Dat zijn er volgens de verantwoordelijke ambtenaar voor onderhoud ongeveer 140 op jaarbasis. Wijzigingen in de meerjarenbegroting kunnen alleen in het vijfde jaar worden aangebracht. Voor dit jaar zou het dus om 2009 gaan; de andere bedragen liggen voor vier jaar vast. De meerjarenbegroting bevat geen opvallende, naar boven of beneden afwijkende, zaken, aldus de afdeling financiën. Alles is volgens de normale planning en gangbare richtlijnen.

Vergelijking tussen de jaren laat het volgende zien:

- Vooral het jaar 2006 springt er uit qua lasten en in iets mindere mate 2008. In 2006 heeft de gemeente relatief veel kosten aan 5 van de 7 buurthuizen: Bunthoef, Dommelbergen, Schervenheuvel. Slotjes en Strijen:
 - Voor Bunthoef staat in 2006 buitenschilderwerk gepland. Ook voor Slotjes en Oostquartier heeft de gemeente gepland veel aan buitenschilderwerk kwijt te zijn.
 - Voor Dommelbergen staan de dakbedekking en dakramen gepland.
 - In Schervenheuvel, Slotjes en Strijen vindt renovatie plaats.In 2008 zijn voor Dommelbergen opvallende posten voor de kozijnen, ramen en deuren, met daarnaast de beglazing en het buitenschilderwerk. De helft van de meerjarenbegroting staat voor onderhoud aan Dommelbergen gepland.
- De jaren 2004, 2007 en 2005 zijn de lasten voor groot onderhoud voor de buurthuizen het geringst.

Vergelijking tussen de buurthuizen laat zien dat de gemeente in 2004 verhoudingsgewijs veel kwijt is aan De Pannehoef: voor de dakbedekking en dakramen, en voor metselwerk. In mindere mate drukt in 2004 De Bunthoef op de begroting. Voor 2005 staat de gemeente vooral voor Heidehof voor grote kosten aan dakbedekking en dakramen.

Bij het opzetten van de meerjarenbegroting, door een adviesbureau, is begonnen met een percentage van de totale kosten voor de gebouwen. Vanaf 2005 zijn de bedragen verhoogd omdat deze soms niet toereikend blijken te zijn.

Uitbesteding groot onderhoud

Het onderhoud wordt niet door de gemeente uitgevoerd, maar uitbesteed aan een aannemer, schilder etc. Ieder jaar onderhandelt de gemeente over de prijs, met een goed contract en een goed bestek. Ieder gebouw heeft een vaste schilder. Deze komt dus zijn eigen werkkwaliteit tegen. Op basis van ervaringen heeft de afdeling onderhoud van de gemeente nu vier tot vijf schilders die goede kwaliteit leveren. Jaarlijks onderhandelen over het gunnen van het schilderwerk aan één schilder werkt niet, aldus de gemeente. Er worden dan onderling prijsafspraken gemaakt.

Het klachtenonderhoud is bij één aannemer ondergebracht. De aannemer organiseert het. Het komt neer op 4% van de organisatiekosten. De gemeente zou het niet voor dat percentage kunnen doen. De aannemer levert eens per maand een factuur/werkbon aan die hij samen met de gemeente naloopt.

Afwijkingen van de meerjarenbegroting komen voor. Deze ontstaan bijvoorbeeld als de regeling wordt herzien die niet is te voorzien (ARBO, gebruiksvergunningen, rookvrije ruimte etc.).

Klein onderhoud

Zoals gezegd zijn de buurt- en dorpshuizen zelf verantwoordelijk voor het klein onderhoud. De gemeente stimuleert de zelfwerkzaamheid van de buurthuizen door materiaal (bijvoorbeeld een paar blikken verf) ter beschikking te stellen. Personele kosten maken onderhoud duur. Vaak wordt klein onderhoud dan ook door vrijwilligers van het buurthuis uitgevoerd en/of door de (vrijwillige) beheerder. Vooral de dorpshuizen maken zich zorgen om het kunnen aantrekken van vrijwilligers als beheerder. Het is de vraag of daarmee ook de uitvoering van vrijwillig klein onderhoud gevaar loopt.

4.3.5 Exploitatie

Accommodaties zijn altijd te duur, want ze hebben op zich geen inkomsten, zo is de ont-nuchterende vaststelling. Pas als de accommodaties in gebruik worden genomen kunnen ze iets opleveren. Onderhoud vormt daarbij een deel van de exploitatie. Met het bezit moet zorgvuldig worden omgegaan. Daar zit het geld van de gemeente in. Verhuurders, in dit geval de buurt-en dorpshuizen, kunnen hun accommodatie exploiteren door er huurpenningen voor te innen. Baten en lasten kunnen op die manier met elkaar in overeenstemming worden gebracht, om tot een kostendekkende exploitatie te kunnen komen.

De buurt- en dorpshuizen staan sinds de verzelfstandiging om niet ter beschikking aan de stichtingsbesturen van de buurthuizen. De verantwoordelijkheid voor de exploitatie is daarmee terechtgekomen bij de stichtingsbesturen van de buurt- en dorpshuizen. Uitgangspunt is een kostendekkende exploitatie, dat wil zeggen inkomsten en uitgaven zijn met elkaar in evenwicht. Buurt- en dorpshuizen mogen geen winst maken. Inkomsten bestaan over het algemeen uit huur- en baropbrengsten. Uitgaven zijn diensten als schoonmaak, beheer en klein onderhoud, inclusief hun materiële kant. Daarnaast zijn buurt- en dorpshuizen bedragen kwijt aan zaken als verzekeringen en leges (voor vergunningen). Buurt- en dorpshuizen dienen jaarlijks aan de gemeente financieel verantwoording af te leggen. Dit is bij de verzelfstandiging bedacht om in de gaten te houden of de gemeente risico's liep door de verzelfstandiging. In de praktijk blijkt dat de meeste buurthuizen de financiële verantwoording achterwege laten. De gemeente onder-neemt geen actie om de buurthuizen er toe te bewegen zich aan de afspraak te houden.

De exploitatie is verzelfstandigd, exclusief - in sommige gevallen - schoonmaak en beheer. Tot aan de verzelfstandiging waren de mensen voor schoonmaak en beheer in dienst bij Merites. Uitzondering vormt Den Brink, dat in particulier eigendom is. Den Brink krijgt van de gemeente een percentuele bijdrage in de vaste exploitatiekosten van het gebouw. Dit bedrag is gemaximeerd. Het is dus geen open-eindregeling.

De buurthuizen betalen gedeeltelijk zelf voor schoonmaak en beheer, en gedeeltelijk verstrekt de gemeente aan alle buurt- en dorpshuizen subsidie voor deze post. De berekening van het subsidiebedrag is gekoppeld aan het aantal vierkante meters per buurthuis. Later, bij uitbreiding bijvoorbeeld, is dit bedrag niet meer gecorrigeerd. De subsidie van de buurt- en dorpshuizen voor schoonmaak en beheer loopt via Merites. Merites koopt vervolgens uren voor schoonmaak en beheer in bij Go, voorheen WAVA (de sociale werkvoorziening). Voor deze constructie is gekozen om twee redenen:

1. De mensen die in dienst waren bij Merites wilden niet onder de besturen van de buurthuizen werken.
2. Sommige mensen waren in dienst van de WAVA. Vroeger leverde de WAVA personeel gratis; de buurthuizen waren voor de WAVA interessante projecten. Inmiddels is het personeel niet meer gratis en kost het steeds meer.

Nadeel van deze constructie is dat Merites de mogelijkheid heeft te bezuinigen op deze uren zonder dat de gemeente er iets over heeft te zeggen. Merites heeft met de gemeente namelijk een outputcontract waarin het totaalbedrag is vastgelegd; de gemeente houdt zich niet bezig met de verdeling van de schoonmaakuren over de gebouwen. Een dergelijke bezuiniging komt dan terecht bij de buurthuizen en niet bij Merites. De buurt- en dorpshuizen kunnen er ook voor kiezen schoonmaak en beheer door vrijwilligers te laten doen. Ze mogen dan het bedrag aan subsidie dat ze uitsparen in eigen zak steken, als ze dat met Merites hebben geregeld. Een andere dan de huidige mogelijkheid zou kunnen zijn de buurthuizen zelf, gezamenlijk, de schoonmaak te laten inkopen.

Uitzonderingen

De Pannehoef

De Pannehoef is een verenigingsgebouw met een eigen stichting. De Pannehoef betaalt huur aan de gemeente en ontvangt dit bedrag aan subsidie terug. Daarnaast betaalt de gemeente een gedeelte van de exploitatiekosten aan De Pannehoef. In 1996 is het subsidiebedrag in de exploitatiekosten aan De Pannehoef fors verlaagd, omdat het concurrentiebeding met theater De Bussel werd losgelaten. Dit betekende dat De Pannehoef meer inkomsten kon genereren en daarmee minder subsidie hoefde te ontvangen. Schoonmaak en beheer heeft De Pannehoef zelf in dienst; om die reden krijgt De Pannehoef het extra bedrag aan exploitatiekosten dat de andere buurt- en dorpshuizen via Merites krijgen. Ook de financiële administratie houdt De Pannehoef zelf bij. Reden voor deze constructie is dat De Pannehoef meer kosten heeft dan de andere buurt- en dorpshuizen. Destijds was De Pannehoef een eigen stichting die niet onder de paraplu van de S.W.O. wilde vallen. De stichting had een eigen gebouw. Dit gebouw heeft de gemeente gekocht. De gemeente heeft toen bedongen dat ze het alleen zou kopen als het tevens buurthuis zou worden; ze wilde het niet schenken aan de stichting De Pannehoef, omdat ze in dat geval geen controle meer over het gebouw zou hebben. De gemeente geeft overigens aan dat het bestuur van De Pannehoef altijd zeer goed heeft gepresteerd en veel, actieve vrijwilligers heeft.

Dommelbergen

Dommelbergen heeft geen bestuur; de verantwoordelijkheid voor de exploitatie ligt bij Go. Reden voor Go om de exploitatie van Dommelbergen te doen is dat het een pilot is om na te gaan of Go de exploitatie van alle buurthuizen op zich zou willen nemen. De pilot is tot nu toe niet geëvalueerd. Go krijgt voor Dommelbergen rechtstreeks subsidie voor de huur, de schoonmaak en het beheer en niet in de exploitatie. Dommelbergen is btw-plichtig, omdat Go btw-plichtig is. Anders gezegd: buurt- en dorpshuizen zijn geen ondernemers; Go is dat wel. De afdracht van btw geldt tegenwoordig ook al voor sportaccommodaties. De gemeente heeft overigens een btw-teruggaaffonds. De verantwoordelijke bij Go heeft als takenpakket:

- controleren of de subsidie is binnengekomen;
- de administratie regelen;
- nagaan of de voorzieningen (materiële zaken) in het buurthuis aanwezig zijn.

Controle op schoonmaak en beheer vindt alleen plaats door de keuringsdienst van waren. Er komen nooit klachten op dit gebied binnen, wel over het onderhoud. Het is aan Merites de schoonmaak te controleren. Als er een conflict met een schoonmaker is, is de vraag bij wie de verantwoordelijkheid ligt: het bestuur van het buurt- of dorps huis of Merites.

4.3.6 Wet- en regelgeving

De buurthuizen moeten voldoen aan landelijke wet- en regelgeving; deze wordt gesteld aan het gebouw en aan het personeel. Het betreft wet- en regelgeving op het gebied van milieu/geluid; brandveiligheid; bouwveiligheid; toegankelijkheid voor gehandicapten; regels waaraan de werkplek voor het personeel moet voldoen (arbo); regels met betrekking tot para-commercialisme; sociale hygiëne, drank- en horecawet. Voor de regelgeving betreffende bar: de sociale hygiëne, drank- en horecawet, bedrijfshulpverlening dienen personeelsleden (vrijwilligers of beroeps) bevoegd te zijn. De benodigde verplichte kennis dienen ze zich via cursussen te hebben eigen gemaakt. Het is steeds moeilijker vrijwilligers te vinden voor de bar omdat ze de verplichting hebben er cursussen voor te volgen.

Op basis van de landelijke wet- en regelgeving en de lokale beleidskeuzes stelt de gemeente een overeenkomst op met de afzonderlijke buurt- en dorps huizen op in de vorm van een gebruiksvergunning. Alle buurt- en dorps huizen dienen te beschikken over een gebruiksvergunning alvorens ze hun functies kunnen vervullen.

Gebruiksvergunningen

De gebruiksvergunningen zijn opgesteld naar aanleiding van de verzelfstandiging. Naar aanleiding van calamiteiten als de brand in de nieuwjaarsnacht van 2002 in Volendam zijn er landelijk nieuwe voorschriften voor brandveiligheid gekomen. Voor het voldoen aan deze nieuwe eisen moest de gemeente extra voorzieningen treffen voor de buurt- en dorps huizen waar kosten mee gemoeid waren. Voor de nieuwe gebruiksvergunning moesten de buurt- en dorps huizen leges betalen. In sommige gevallen was dat bedrag behoorlijk hoog. De Pannehoef bijvoorbeeld, moest € 2000,- betalen. Dat de bedragen zo hoog zijn, heeft te maken met de brandweer die brandveiligheidseisen voor de nieuwbouw oplegt aan bestaande gebouwen waarvoor de eisen eigenlijk lager zijn. In het bestuurdersoverleg van de buurt- en dorps huizen mopperden sommigen over het bedrag dat de gemeente aan leges had opgelegd. Inmiddels heeft ieder buurt- en dorps huis aan de betalingsverplichtingen voldaan. In de gebruiksvergunningen zijn zaken vastgelegd die de gemeente van belang vindt om de functie van buurt- of dorps huis te kunnen realiseren conform het doel dat de gemeente ermee voor ogen staat. Belangrijk is de garantie van toegankelijkheid voor iedereen. Dat houdt bijvoorbeeld in een tariefstelling (huur en prijs van consumpties) waardoor ook minder draagkrachtigen gebruik van het buurt- of dorps huis kunnen maken. Een van de zaken die in de gebruiksvergunningen dus is geregeld is de aard van het gebruik: regels met betrekking tot paracommercialisme (baropbrengsten slechts als middel om het doel van de buurt- of dorps huissstichting te realiseren) en de tariefstelling. Een vastomlijnd gedeelte van de oppervlakte is bestemd voor door de gemeente aangewezen instellingen of groepen.

Tariefstelling

De inkomsten betreffen voornamelijk huurpenningen en consumpties aan de bar. Beide typen inkomsten zijn aan regels gebonden in de gebruiksvergunning.

Tariefstelling verhuur ruimten

Er is sprake van een vierdeling in de tariefstelling:

- geoormerkte ruimte tegen een vast maximumtarief;
- ruimte voor structureel gebruik van niet-commerciële gebruikers;
- ruimte voor incidenteel gebruik van niet-commerciële gebruikers;
- ruimte voor commercieel gebruik passend binnen de doelstelling.

Belangrijk uitgangspunt van de gemeente voor de tariefstelling is dat de buurthuizen op de niet-commerciële gebruikers niet hoeven te verdienen. Het tarief voor de geoormerkte ruimte is overal hetzelfde, namelijk de prijs per m². Het gaat daarbij om de feitelijke, bruikbare ruimte. De zogenaamde 'vuile ruimte', gangen bijvoorbeeld, zijn niet meegenomen in de tariefstelling. Als de huurprijs voor bijvoorbeeld de peuterspeelzaal in het ene buurthuis hoger is dan in het andere, dan heeft het te maken met de oppervlakte. Het gaat om de feitelijke kosten. De tariefstelling wordt jaarlijks bijgesteld op basis van het feitelijk gebruik van gas, water en licht. Op het moment van de verzelfstandiging heeft men er voor gekozen het huurbedrag niet te hoog te laten zijn. Een hoge huur zou betekenen dat de gemeente twee keer moest betalen omdat ook de verenigingen als huurder bij de gemeente langskomen voor een aanvraag voor huursubsidie. Wel is het zo dat de gemeente al een aantal jaren is vergeten de prijs op te hogen. Als het buurthuis zelf een hogere prijs bedingt en de huurders piepen niet bij de gemeente dat ze het niet kunnen betalen, dan is het financiële voordeel voor het buurthuis. De andere kant is dat de buurt- en dorpshuizen elk jaar verplicht zijn hun financiële afrekening te geven, maar dit niet altijd allemaal doen. De buurthuizen krijgen elk jaar een brief van de gemeente waarin de tarieven zijn vermeld en waarin staat vermeld dat ze hun financiële afrekening moeten geven. De peuterspeelzaal bijv. krijgt huursubsidie. De gemeente geeft subsidie aan bepaalde groepen en aan jeugd en jongeren. Deze subsidie wordt verstrekt op basis van bepaalde criteria. De voorwaarden voor subsidietoekenning liggen vast in de algemene subsidieverordening.

Tariefstelling consumpties

Het buurt- of dorpshuis mag zelf de tarieven voor de consumpties en daarmee de winstpercentages vaststellen. Het tarief mag niet te laag zijn om te voorkomen dat de nabijgelegen horeca concurrentie wordt aangedaan; enkele wijken hebben geen café waardoor concurrentie niet mogelijk is.

Andere zaken zijn niet geregeld maar worden, gezien het feit dat de buurt- en dorpshuizen zelfstandige stichtingen zijn, overgelaten aan de besturen zelf. Te denken valt bijvoorbeeld aan de openingstijden.

De gemeente krijgt nauwelijks klachten van potentiële gebruikers die zeggen niet terecht te kunnen in de buurthuizen. Het verschijnsel van dubbele agenda's, dat wil zeggen aangeven dat de ruimte vol is om een bepaalde groep niet in huis te willen hebben, doet zich wel voor.

Het principe 'gelijke monniken, gelijke kappen' kan, zo is de gemeente van mening, niet tot in het uiterste worden gehanteerd. Verschillen moeten echter altijd helder, met redenen omkleed zijn.

4.3.7 Ontwikkelingen op het terrein van de exploitatie

Uit de voorgaande paragraaf is duidelijk geworden dat de verantwoordelijkheid voor de exploitatie van de accommodatie op verschillende manieren kan worden opgevat, namelijk inclusief en exclusief het (groot en klein) onderhoud. Inclusief het onderhoud betekent het dat zowel de stichtingsbesturen van de buurt- en dorpshuizen als de gemeenten, Go en Merites in Oosterhout er als partners bij betrokken zijn. Exclusief het groot onderhoud houdt in dat het de stichtingsbesturen van de buurt- en dorpshuizen betreft, Merites en Go. De vraag of er andere partijen betrokken kunnen zijn bij de exploitatie kan dus op twee situaties betrekking hebben. Daarbij komt dat een van de stichtingsbesturen het dorpshuis in eigendom heeft. Daar vindt alleen subsidie plaats, aan een maximum gebonden, van een deel van de kosten van exploitatie.

De huidige partner Merites lijkt bereid te zijn in opdracht van de gemeente een actievere rol in de buurthuizen te vervullen op het moment dat de gemeente de faciliteit meer als beleidsinstrument gebruikt: het mandaat – wie heeft het voor het zeggen – verlegt en er meer leven, dynamiek in wil krijgen, voor een bredere categorie. Daarbij wordt in het midden gelaten of deze rol - naast de professionele ondersteuning van besturen en vrijwilligers - tevens op het terrein van de exploitatie zou moeten liggen.

Uit de gesprekken waarbij Go aanwezig was (gesprek en klankbordgroep), kwam geen enthousiasme naar voren waaruit de behoefte bleek de exploitatie van de andere accommodaties ook ter hand te nemen. In de gesprekken werd het aspect van de exploitatie als pilot niet naar voren gebracht.

Van de kant van de woningbouwcorporatie lijkt de gemeente geen initiatieven op het gebied van de exploitatie te kunnen verwachten. Uit het gesprek met de woningcorporatie Cires kwam naar voren dat Cires zich niet geroepen voelt de verantwoordelijkheid voor de exploitatie, specifiek gesteld groot onderhoud, van de buurthuizen op zich te nemen. De gemeente heeft de woningcorporatie er tot dusver niet voor benaderd en dus heeft men nog niet over de vraag hoeven na te denken. Weliswaar voelt Cires zich verantwoordelijk voor meer dan het verhuren van stenen, maar die verantwoordelijkheid betreft de eigen complexen. Cires is verhuurder en geen bouwer. In geen van de andere gesprekken zijn concrete zaken op dit gebied naar voren gebracht.

Elders in het land doen zich ontwikkelingen voor waar andere partners betrokken zijn bij de exploitatie van buurt- en dorpshuizen. Een concreet voorbeeld (naar mondelinge informatie an S. Sluimers van welzijnsinstelling Synthese in Horst) is het volgende, dat zich bevindt in het kader van ontwikkelingen rond de vermaatschappelijking van de zorg, in de gemeente Gennep (Limburg). In Gennep bevindt zich buurthuis 'Van ons' dat eigendom is van de gemeente. Het buurthuis liep, ook bestuurlijk, niet goed. Gehandicapte bewoners gingen uit de zorginstelling van Vizier in de buurt wonen (extramuralisering). Als tegemoetkoming aan de buurt nam Vizier de exploitatie van het desbetreffende buurthuis voor haar rekening. Het beheer van het buurthuis is in handen van een activiteitenbegeleidster, betaald door Vizier. Deze activiteitenbegeleidster wordt bijgestaan door vrijwilligers en begeleidt zowel activiteiten van de gehandicapten als van de buurtbewoners. Vervolgens zijn buurtbewoners vrijwilliger in het buurthuis geworden en doen ze activiteiten voor de buurtbewoners én de gehandicapten die van het buurthuis gebruik maken in plaats van voorheen de zorginstelling Vizier. Nadat het beheer van het buurthuis door Vizier werd overgenomen kon ook de buurt weer tevreden worden over het buurthuis. Er zijn op deze manier veel vliegen in één klap geslagen. Ook doen zich ontwikkelingen bij nieuwbouw voor.

Zoals in hoofdstuk 2 bij de bespreking van de Brede School is aangegeven is de woningstichting Geertruidenberg bereid de nieuwbouw voor een Brede School in Dommelbergen op zich te nemen. Meer in het algemeen worden woningcorporaties op het platteland door het ministerie van VROM uitgedaagd hun grote financiële reserves in te zetten in stedelijke gebieden waar het met de financiële situatie van de corporaties slechter gesteld is. Woonmaatschappij Maasland uit Oss gaat bijvoorbeeld in Utrecht studentenhuisvesting bouwen.

Gesteld kan worden dat de huidige situatie waarin de buurt- en dorpshuizen verkeren voor andere instellingen/organisaties geen aanleiding zal vormen actief te participeren in de exploitatie. De keuze voor een koerswijziging in de zin van een meer beleidsmatige rol en differentiëring van de buurthuizen biedt de mogelijkheid andere partners te interesseren voor (mede)exploitatie. Dit zou betekenen dat de raamregeling uniform kan zijn, op dorpshuis Den Brink na, omdat de gemeente dat niet in eigendom heeft, maar steeds per buurt- of dorpshuis toegesneden zal zijn afhankelijk van de betrokken partners. De regeling kan alleen maar uniform zijn als de gemeente haar rol als regisseur oppakt.

5. Keuze voor de buurt- en dorpshuizen in Oosterhout als instrument van beleid

5.1 Inleiding

De gemeente Oosterhout wil een zorgvuldig besluit nemen over de toekomstige functie van de buurt- en dorpshuizen in Oosterhout. Daartoe wilde ze eerst de inhoud in kaart laten brengen, om vervolgens te kunnen nagaan wat de financiële gevolgen voor de buurt- en dorpshuizen zijn, met inbegrip van de voorgenomen bezuinigingen. In dit rapport is in de eerste drie hoofdstukken ingegaan op inhoud, de mogelijke toekomstige functie van de buurt- en dorpshuizen in Oosterhout. Deze is vanuit drie verschillende perspectieven bekeken:

1. Algemene maatschappelijke ontwikkelingen en de plaats van buurt- en dorpshuizen.
2. Lokale beleidsontwikkelingen in Oosterhout, mogelijk relevant voor de Oosterhoutse buurt- en dorpshuizen.
3. De wensen van de buurt- en dorpshuizen zelf, aanvullende wensen van mogelijke gebruikers en de visie van de welzijnsinstelling.

Vervolgens is in hoofdstuk vier de ruimtelijke situatie, de accommodaties van de buurt- en dorpshuizen, onder de loep genomen.

In dit hoofdstuk wordt op basis van het voorafgaande een keuze voorgelegd voor de toekomstige functie van de buurt- en dorpshuizen (de inhoud) en de bijbehorende accommodatie (de ruimtelijke vertaling), ingebed in een gemeentelijke beleidsvisie. Er is daarbij sprake van een expliciete keuze voor de buurt- en dorpshuizen als instrument van beleid. De twee alternatieven a. doorgaan op de bestaande weg, dat wil zeggen als gemeente geen beleid voeren en bezuinigen, en b. de wensen van de buurthuizen honoreren, als gemeente geen beleid voeren én niet bezuinigen, zijn in feite geen optie.

Wat alternatief a. 'Doorgaan op de bestaande weg' betreft het volgende. Er is geen draagvlak voor bezuinigingen bij de besturen, noch bij de betrokken ambtenaren. De gemeente zegt niet op onderhoud te kunnen bezuinigen en ze wil niet van de gebouwen af omdat ze de grond niet kwijt wil. Voor exploitatie zonder meer, door een derde partij, Go, bestaat noch bij Go, noch bij andere instellingen belangstelling. De mogelijkheden voor bezuinigen zijn uitgeput. Het doorgaan op de bestaande weg betekent dat de gemeente beter nu direct de knoop kan doorhakken tot sluiting van de buurt- en dorpshuizen over te gaan. Dat zal betekenen dat de dorpshuizen, als een van de laatste voorzieningen in het dorp, in particuliere handen over zullen gaan en dus zullen blijven bestaan. Voor de buurthuizen (in de stad) doet deze mogelijkheid zich niet voor.

Alternatief b. 'De wensen van de buurthuizen honoreren', betekent meer professionele inzet in de buurthuizen (om beter doelgroepen als jongeren en allochtonen te kunnen bereiken), meer professionele inzet voor het beheer in vooral de dorpshuizen, een fikse verbouwing van een dorpshuis en geen bezuinigingen. Ook een keuze voor dit alternatief zal uiteindelijk leiden tot meer benodigde personele formatie (en dus hogere financiële uitgaven) zonder dat de gemeente zelf veel invloed heeft op de buurt- en dorpshuizen.

5.2 Buurt- en dorpshuizen als instrument van beleid

Een expliciete keuze voor de buurt- en dorpshuizen als instrument van beleid houdt niet in dat de gemeente eenzijdig bepaalt of oplegt. Het beleid komt interactief tot stand, de besturen van de buurt- en dorpshuizen voeren uit conform hun eigen beleidsplan en keuzes, de gemeente voert de regie en in het geheel spelen (mogelijke) samenwerkingspartners een rol. Pas in een situatie waarin de gemeente met vooral de buurthuizen beleid voert, bestaat de kans dat samenwerkingspartners in individuele gevallen de exploitatie op zich nemen.

In het navolgende worden de uitgangspunten voor de visie op buurt- en dorpshuizen geschetst. Vervolgens wordt ingegaan op de inhoud (functies, thema's doelgroepen en samenwerkingspartners) in het kader van lokaal sociaal beleid, met als thema: 'Duurzame, veilige leefbaarheid in de stad en op het platteland'. De rol van de gemeente, in het bijzonder die van regisseur wordt inhoudelijk uitgewerkt. Daarna wordt overgegaan op de accommodaties: visie, de huidige staat van de accommodaties en aanknopingspunten voor beleid per accommodatie. Het hoofdstuk eindigt met een opzet voor een meerjarenbeleidsplan, met een globale financiële uitwerking voor een viertal prioriteiten op het gebied van de accommodaties.

5.2.1 Visie: uitgangspunten voor buurt- en dorpshuizen als instrument van beleid

Buurt- en dorpshuizen als instrument van beleid houdt in beleidsinstrument in het kader van lokaal sociaal beleid van de gemeente én van de besturen van de buurt- en dorpshuizen, met de gemeente als regisseur voor het geheel. Meer in het algemeen kan het buurt- of dorpshuis een bijdrage leveren aan de verbetering of handhaving van het sociale klimaat, de sociale pijler, ten opzichte van de fysieke pijler. Doel dat wordt beoogd met de buurt- en dorpshuizen is het leveren van een bijdrage aan de duurzame, veilige leefbaarheid van de bewoners van Oosterhout. Uitgangspunt van de gemeente is dat ze te maken heeft met competente mensen (in ontwikkeling) in diverse rollen, in de stad en op het platteland. Deze mensen komen als actieve burgers tot een voor iedereen leefbare omgeving. Uitwisseling en ontmoeting zijn daarbij van belang, omdat daarmee de mogelijkheid wordt geboden te komen tot wederzijds begrip en het gezamenlijk werken aan oplossingen ('bruggen slaan' tussen bevolkingsgroepen en 'banden smeden' tussen mensen met dezelfde interesses).

De buurt- en dorpshuizen zijn de territoriale plaatsen waar 'leefbaarheid' zich integraal en voor iedereen manifesteert. Integraal en voor iedereen houdt in: voor iedereen, in diverse rollen is het buurt- of dorpshuis toegankelijk. Om voor iedereen te kunnen zijn en ontmoeting te stimuleren moeten buurt- en dorpshuizen een mix aan activiteiten in huis hebben. Op die manier hebben ze niet de uitstraling dat er alleen aan problemen, van bepaalde groepen, wordt gewerkt. Leden van verenigingen, deelnemers aan netwerken op het gebied van bijvoorbeeld cultuur: dans, muziek, theater, en natuur, milieu en duurzaamheid bieden zo'n tegenwicht.

Beleid houdt in dit verband in het planmatig omgaan met de buurt- en dorpshuizen, van de kant van de gemeente én van de besturen van de buurt- en dorpshuizen. Elk buurthuis heeft daarbij een eigen bestuur. In het bestuur van de buurt- en dorpshuizen zijn de gebruikersverenigingen/ netwerkorganisaties vertegenwoordigd die gebruik maken van het buurt- of dorpshuis. Daardoor worden de gebruikers meer verantwoordelijk gemaakt voor het buurt- of dorpshuis. Het bestuur kan er voor kiezen te werken met thematische, tijdelijke, werkgroepen uit het bestuur, eventueel tijdelijk bijgestaan door een extern deskundige. Dit werkt naar beide kanten gunstig: het bestuur hoeft niet alles te doen en mensen kunnen op hun specifieke interesses worden aangesproken. In Den Hout en Oosteind functioneert men al op een dergelijke manier.

Elk buurthuis heeft een eigen beleidsplan, waarin keuzes ten aanzien van doelen, functies, thema's, doelgroepen, samenwerkingspartners en profiel op de korte en lange termijn zijn vastgelegd. Dat hoeft geen uitgebreid document te zijn. Vanuit het gezamenlijk bestuurlijk overleg waarin bepaalde onderwerpen worden besproken zal al een stimulans uitgaan om bepaalde zaken (afspraken) vast te leggen. Deze kunnen in het beleidsplan (en werkplan) worden opgenomen. Bij het uitwerken (van het eerste beleidsplan) kan professionele ondersteuning worden geboden.

Voor de keuze als instrument van lokaal sociaal beleid betekent het actieve betrokkenheid bij en inzet op, het zoeken naar en uitdagen van partners tot samenwerking (maatschappelijk middenveld). Bij het meehelpen realiseren van de functies wordt een beroep gedaan op beroepskrachten én op vrijwilligers in meer en minder georganiseerd verband. De plannen van de gemeente en van de besturen van de buurt- en dorpshuizen hoeven niet of niet helemaal met elkaar overeen te komen. Het is een kwestie van geven en nemen, maar altijd in de vorm van zorgvuldig onderling overleg, een kwestie van goed bestuur. Niet alles wat planmatig wordt ingezet kan van het ene op het andere moment in uitvoering worden genomen. Plannen worden staps- en ontwikkelenderwijs in uitvoering genomen. In het navolgende wordt dan ook naast de inhoud ingegaan op de manier waarop aan deze inhoud beleidsmatig gestalte kan worden gegeven.

5.2.2 Inhoud: de toekomstige functies en doelgroepen als instrument van beleid

De inhoud van de toekomstige functie van de buurt- en dorpshuizen wordt in een schema op het niveau van de gemeente en niet per buurt- of dorpshuis bijeengezet. Daarbij zijn de volgende inhoudelijke uitgangspunten van belang.

- Het inhoudelijk beleidskader is dat van de 'Duurzame, veilige leefbaarheid in de stad en op het platteland'.
- De toekomstige functie van buurt- en dorpshuizen staat nooit op zichzelf maar is altijd gekoppeld aan (een of meer) doelgroepen. 'Doelgroep' kan ook 'iedereen' zijn.
- De toekomstige functie van buurt- en dorpshuizen in het kader van beleid is altijd gekoppeld aan een beleidsthema.
- Activiteiten zijn in het schema niet genoemd; ze worden op concreet niveau uitgewerkt, per buurt- en dorpshuis.
- Waar mogelijk worden bij het realiseren van de toekomstige functie voor doelgroepen samenwerkingspartners gezocht.
- Terugkeer van beroepskrachten in de buurthuizen voor ondersteuning van het vervullen van de toekomstige functie voor iedereen, en het signaleren van ontwikkelingen bij mensen op buurtniveau en het inhoudelijk ondersteunen van vrijwilligers van de buurthuizen in het bijzonder.
- De welzijnsinstelling, Merites, wordt in het overzicht niet genoemd. Merites kan in principe een inhoudelijke rol vervullen voor alle functies: als professionele beleidsondersteunende instelling en als samenwerkingspartner.
- De toekomstige functies van de buurthuizen verschillen van die van de dorpshuizen. Nu al vervullen de dorpshuizen naast de kernfuncties, die gelijk zijn aan die van de buurthuizen, een functie voor iedereen in het dorp en vervullen ze een functie als laatst overgebleven (commerciële dienstverlening) voorziening. De buurthuizen zijn er (nog) niet voor iedereen en worden niet gezien als laatst overgebleven voorziening die verdwijnende functies op het gebied van commerciële dienstverlening dienen te vervullen.

- Tot de bestaande kernfuncties die alle buurt- en dorpshuizen gemeenschappelijk hebben behoort niet de functie 'opvang' (de vierde van het sociaal-cultureel werk: ontmoeting, ontspanning, ontwikkeling). De functie 'opvang' zou in alle buurt- en dorpshuizen aanwezig moeten zijn en tot de kernfuncties moeten behoren. Dit houdt in dat er nadrukkelijker nagedacht moet worden hoe de buurt- en dorpshuizen daar invulling aan kunnen geven.

Kader: 'Duurzame, veilige leefbaarheid in de stad en op het platteland'

Functies	Beleidsthema's	Doelgroepen	Samenwerkings-partners (niet uitputtend)
Ontmoeting, ontspanning, ontwikkeling, opvang, zorg, activering	Vermaatschappelijking van de zorg	Mensen met een functiebeperking (verstandelijk, fysiek) én ontvangende buurtbewoners, buurtvrijwilligers	Prisma, Cires en andere woningcorporaties, GGZ, buurtverenigingen
Ontmoeting, debat, cultuur, ontwikkeling	Integratie	Allochtonen, nieuwe Oosterhouters (elders uit Nederland), oud-Oosterhouters; jongeren; ouderen	Zelforganisaties allochtonen, belangenbehartigingsorganisaties
Ontmoeting, opvang, ontwikkeling, ontspanning	Eenzaamheid	Alleenstaanden (ouderen)	
Maatschappelijk werk	Individen/ huishoudens in probleemsituaties	Mensen met (financiële) problemen	
Ontmoeting, ontwikkeling, opvang, zorg, ontspanning	Brede School	Kinderen, ouders, buurtbewoners, risicogroepen	Scholen en de andere samenwerkingspartners in Brede Schoolverband
Ontwikkeling	Kennissamenleving, lerende samenleving	Jongeren (schooluitvalbestrijding en huiswerkbegeleiding ouderen, huiswerkgilde), leerlingen en schoolomgeving, iedereen die bij wil blijven (in zijn vak, als burger)	Bibliotheek, Zomerschool, scholen voor v.o., zelforganisaties allochtonen

Functies	Beleidsthema's	Doelgroepen	Samenwerkingspartners (niet uitputtend)
Informatievoorziening	ICT	Jongeren, ouderen, mensen die een steuntje in de rug nodig hebben bij de zoektocht naar informatie	Bibliotheek, scholen voor v.o.
Activering, ontwikkeling	(preventie) (jeugd) Werkloosheid, buurtbewoners	Jongeren met afgebroken opleiding, (allochtone) oudkomers, leerlingen v.o. voor maatschappelijke stage	NIBA, ROC, scholen voor v.o.
Ontwikkeling, ontspanning, ontmoeting, debat uitvalsbasis	Natuur, milieu, duurzame ontwikkeling	Jongeren als vrijwilliger	MEC (Milieu Educatie Centrum)
Zorg, ontwikkeling	Gezondheid	Iedereen en risicogroepen	(thuis)Zorginstellingen en gezondheidscentra Mark en Maas, Maasmond
Buurtbeheer, participatie, ontmoeting, ontwikkeling	Buurtbeheer (inclusief veiligheid)	Buurtbewoners buurtbewoners als vrijwilliger van het buurthuis	Cires, politie
Facilitering beleid en bestuur derden, ontspanning, ontmoeting, opvang, ontwikkeling	Impuls vrijwilligerswerk en verenigingsleven (vergaderruimte); nieuwe vormen van netwerken; sociaal klimaat; bovenwijks netwerkcohesie	Gelijkgestemden, waaronder liefhebbers van cultuur (muziek, theater, beeldende kunsten, dans) en sport	H19, amateurverenigingen op het gebied van cultuur
Facilitering beleid en bestuur derden, ontspanning, ontmoeting, opvang, ontwikkeling	Impuls vrijwilligerswerk en verenigingsleven (vergaderruimte); sociaal klimaat; buurtcohesie		
Facilitering beleid en bestuur derden, belangenbehartiging	Behoud vrijwilligerswerk en verenigingsleven (vergaderruimte) functionele organisaties		Vrijwillige (leden) organisaties maatschappelijk middenveld als ouderenbonden, vrouwenorganisaties, natuur- en milieuorganisaties, vakbonden

Functies	Beleidsthema's	Doelgroepen	Samenwerkings-partners (niet uitputtend)
Facilitering bestuur en beheer buurt- en dorpshuizen	Besturen buurt- en dorpshuizen, vrijwilligerswerk, oude en nieuwe vrijwilligers, buurtvrijwilligers,	Buurtbewoners, ouderen, alleenstaanden en iedereen uit Oosterhout (gelijkgestemden)	
Informatievoorziening	Informele zorg, buurtbewoners;		Vrijwilligersinformatiepunt, bibliotheek
Opslag	Amateurkunst- beoefening: combineren van kleding en rekwisieten	Gelijkgestemden cultuur: muziek-, dans- theateramateurs	Muziek-, zang-, toneel-, cabaret- en dans- verenigingen/instellingen
Afhaalpost, zorg	behoud van laatste (commerciële) voorzieningen; medicijnen, geldautomaat	Dorpsbewoners, mensen met een fysieke beperking	Artsen(praktijken), thuiszorginstellingen, banken
Ontmoeting, ontwikkeling, participatie	Bestuurlijk klimaat, interactieve beleidsvorming, de dienstverlenende gemeente, dualisering	Bewoners als burger	
Opvang, ontmoeting	Warme maaltijdvoor- ziening in de wintermaanden	Kwetsbare groepen als daklozen, alleenstaanden	

Opmerking naar aanleiding van het schema

Het peuterspeelzaalwerk als beleidsterrein verschuift van de buurthuizen naar de scholen. Dat houdt in dat het peuterspeelzaalwerk voor de buurthuizen vervalt als aanknopingspunt in de buurt, voor het via deze werksoort en kinderen bereiken van Oosterhoutse allochtone en autochtone ouders.

5.2.3 Rol van de gemeente als regisseur

Voor het op een goede manier kunnen vervullen van de rollen is een regisseur nodig, met als uitgangspunt een interactieve relatie tussen de gemeente en de besturen van de buurt- en dorpshuizen. De gemeente geeft de kaders aan en schept de voorwaarden. Afspraken worden gemaakt over verantwoordelijkheden van elk van de betrokken partijen. Ook geeft de gemeente waar relevant de verantwoordelijkheid van Merites aan als ondersteunende welzijnsinstelling.

De rol van de gemeente als regisseur ziet er als volgt uit: De gemeente voert de regie over de buurt- en dorpshuizen, heeft de eindverantwoordelijkheid voor het geheel, met het (te ontwikkelen) beleidskader van de gemeente voor de buurt- en dorpshuizen als uitgangspunt. Daarbij ligt de verantwoordelijkheid voor elk van de buurt- en dorpshuizen bij het betrokken bestuur van het buurt- of dorpshuis. De gemeente werkt op basis van gelijkwaardigheid in een zakelijke opstelling tussen de betrokken partijen. Om dit te bereiken en te behouden dient overleg plaats te vinden in drie samenstellingen:

1. In gezamenlijk overleg met de besturen van de buurt- en dorpshuizen.
2. Tussen gemeente en besturen van de buurt- en dorpshuizen afzonderlijk.
3. Tussen gemeente en samenwerkingspartners, en de besturen van de buurt- en dorpshuizen samen en afzonderlijk.

Door te investeren in (inhoudelijk) beleid voor de gezamenlijke en afzonderlijke buurt- en dorpshuizen zal de relatie tussen gemeente en besturen van buurt- en dorpshuizen verbeteren. Het gaat om 'geven en nemen'. Dit gegeven zal de besturen stimuleren tot een actievere opstelling en zal, naast de financieel deskundigen, bestuurders trekken die in de inhoud van het werk geïnteresseerd zijn.

ad1 Gezamenlijk overleg gemeente en besturen buurt- en dorpshuizen

Regelmatig, jaarlijks, tussen de gezamenlijke besturen en de gemeente over de volgende onderwerpen:

Beleid van de buurt- en dorpshuizen

- Ontwikkelen en tussentijds bijsturen van het meerjarenbeleidsplan en -werkplan van de buurt- en dorpshuizen over de toekomstige functies en doelgroepen.
- Het opstellen van beleids- en werkplannen door de buurt- en dorpshuizen; bespreken welke punten elk van de buurt- en dorpshuizen opneemt, inclusief de standaardverdeellijsten.

Onderhoud van de buurt- en dorpshuizen

- De meerjarenplanning en jaarlijkse planning voor het onderhoud van de accommodaties.
- Evaluatie van schoonmaak en beheer (in voldoende mate en door wie), en bespreking van de behoefte aan schoonmaak en beheer.
- Opstellen van richtlijnen waar accommodaties aan moeten voldoen (voor isolatie, geluid etc.).

Publiciteitsplan over de buurt- en dorpshuizen

- Een publiciteitsplan om de bekendheid van de buurthuizen bij de bevolking te vergroten (websites met onderlinge linken, organisatie etc.).

Toegankelijkheid, vraag en aanbod

- Bespreking van de toegankelijkheid van de buurt- en dorpshuizen: openstelling, bezettingsgraad en de verdeling van de gebruikers over de ruimten, inclusief de verdeling van de geormerkte ruimten over de accommodaties.
- Inventarisatie van de behoefte aan oefenruimte van vrijwilligersnetwerken, verenigingen etc.
- Bespreking van de (nieuwe) vraag naar ruimten bij de buurt- en dorpshuizen; wat kan worden gehonoreerd en wat niet; welke oplossingen zijn mogelijk.

Tariefstelling

- Bespreking van en afspraken over regels en de hoogte van de tarieven, samen met de horeca.
- Vaststelling van de tarieven (onderscheid naar commerciële en niet commerciële gebruikers).

Wet- en regelgeving

- Nieuwe maatschappelijke ontwikkelingen en wet- en regelgeving, vergunningen, verzekeringen, leges: hoe ermee omgaan.

Organisatie; besturen en bestuurders

- De organisatie van besturen en bestuurders en het functioneren van de besturen onder de loep nemen (wat werkt; hoe staat het met de samenstelling van de besturen; hoe kunnen verantwoordelijkheden beter worden gedeeld; hoe kunnen nieuwe bestuursleden worden geworven, etc.). De gemeente draagt er mee zorg voor in de aanloopfase dat er, waar dit ontbreekt, een bestuur komt of dat er waar wenselijk extra aandacht wordt besteed aan de kwaliteit van het bestuur, het besturen.
- Inventariseren behoefte aan bijscholing en het opstellen van een plan voor de bestuurders en beheerders op organisatie en beheer.

Samenwerking en (nieuwe) partners

- Bespreking van mogelijkheden die zich voordoen op het gebied van samenwerking met instellingen ten behoeve van functies en doelgroepen.

Ad 2 Afzonderlijk overleg tussen de gemeente en de besturen van de buurt- en dorpshuizen over hun beleids- en werkplan, inclusief standaardverdeellijsten en onderhoudsplan

In het bijzonder voor het geval er buurt- of dorpshuizen multifunctionele centra worden overleg samen met de (nieuwe) samenwerkingspartners van het centrum. Bij het zoekproces naar samenwerkingspartners kan de gemeente een rol vervullen, juist ook wanneer het partners betreft waarmee de gemeente haar beleid in gezamenlijkheid kan realiseren.

Ad 3 Overleg (jaarlijks) van de gemeente met mogelijke, nieuwe en bestaande samenwerkingspartners voor en van de buurt- en dorpshuizen/multifunctionele centra

5.3 Accommodaties

5.3.1 Visie op de accommodaties

De accommodatie is de ruimtelijke vertaling van doel, functies voor doelgroepen en activiteiten. Buurt- en dorpshuizen zijn meer dan ruimteverhuurorganisaties. Het verhuren van ruimten is geen doel op zich. De buurt- en dorpshuizen zijn altijd algemeen toegankelijk voor in principe iedereen. Ze vervullen elk in ieder geval dezelfde kernfuncties voor doelgroepen. Daarnaast worden per buurt- en dorpshuis beleidsmatig keuzen gemaakt waardoor de accommodaties bepaalde accenten krijgen.

Onderlinge afstand tussen de accommodaties, een 'nette' geografische spreiding, is nooit een op zichzelf staand criterium. Immers soms hebben buurt- of dorpshuizen een buurtoverstijgende netwerkfunctie en kunnen ze relatief dichtbij een andere accommodatie liggen. Goede bereikbaarheid is wel van belang.

Integratie als beleidsthema houdt voor de accommodaties in dat ze nooit alleen maar voor één specifieke doelgroep beschikbaar is, wat als effect heeft dat anderen worden uitgesloten. Op zich hoeft dit niet of niet onmiddellijk te betekenen dat de accommodatie voor de specifieke doelgroep verloren gaat. Bij het hanteren van dit uitgangspunt vervalt de functie van Mare Nostrum als accommodatie voor alleen allochtone groepen. Het houdt tevens in dat de accommodatie Ac-cent 50+ niet alleen voor specifieke groepen ouderen beschikbaar is (zie verderop). Ook accommodaties voor alleen jongeren vervallen.

Profilering van de accommodaties is een gezamenlijke aangelegenheid op gemeentelijk niveau; dit om te voorkomen dat het ene buurt- of dorpshuis zich uit concurrentieoverwegingen ten koste van een ander profileert. Dat betekent niet dat de afzonderlijke buurt- en dorpshuizen geen eigen PR-beleid mogen voeren.

5.3.2 Huidige situatie van de accommodaties als vertrekpunt

Een globale oriëntatie op de bestaande buurt- en dorpshuizen laat de volgende aandachtspunten en aanknopingspunten voor gemeentelijk beleid zien. Deze aanknopingspunten moeten worden gezien als onderdeel van het hele beleid én als inzet in het interactieve beleidstraject, met in eerste instantie de buurt- en dorpshuizen en mogelijke samenwerkingspartners.

Accommodaties van de buurt- en dorpshuizen algemeen

Twee uitgangspunten:

1. Er is geen achterstallig onderhoud.
2. De huidige bezettingsgraad van de buurt- en dorpshuizen is goed.

Dorpshuizen

De dorpshuizen staan als accommodatie niet ter discussie: elk van de kerkdorpen beschikt over één dorpshuis.

Den Brink (Den Hout)

- Zit in de laatste fase van de verbouwing, is in eigendom van een stichting. Dit betekent dat de gemeente geen zeggenschap heeft over de (mogelijke) partners in het gebouw.
- Het pand is prachtig opgeknapt. Het is zo mooi dat het ook geschikt is voor commerciële dienstverlening.
- De verhuurprijs is relatief hoog.
- De verbouwing heeft extra ruimte opgeleverd in de commerciële vleugel die nog mogelijkheden voor nieuwe gebruikers biedt.
- Het dorpssteunpunt voor de zorg is onlangs gehuisvest in een pand elders in het dorp.

Aanknopingspunten voor beleid

- De gemeente zou kunnen helpen bij het zoeken naar geschikte samenwerkingspartners, bijvoorbeeld op het gebied van (commerciële) dienstverlening.
- Samenwerking zou gezocht moeten worden met het nieuwe dorpssteunpunt.

De Klip (Dorst):

- Het pand is een oud, beeldbepalend klooster, met veel kleine, onderhoudsintensieve ruimten. Tot hetzelfde complex zijn te rekenen de school en de gymzaal. Het dorpshuis is moeilijk te bereiken. Het dorpshuis werkt aan plannen voor grootscheepse interne verbouwing. Het bestuur heeft niet meegenomen de bouwplannen voor 400 woningen op de huidige 956. Veel nieuwe bewoners in verhouding tot een tot dusver redelijk stabiel aantal bewoners houdt in veel aandacht voor ontmoeting: netwerk- en buurt, en ontmoeting en integratie tussen nieuwe en oude bewoners.
- Het dorpshuis heeft plannen voor het onderbrengen van sportactiviteiten, uniek voor de kerkdorpen (netwerk).

Aanknopingspunten voor beleid:

- Een afweging zou gemaakt moeten worden tussen intern verbouwen van het klooster (en eventueel) of kiezen voor nieuwbouw, eventueel meer centraal gelegen ten opzichte van de nieuwbouwwijk en daarmee tegelijkertijd voor een nieuwe bestemming voor het klooster. Door de bouwplannen voor 400 nieuwe woningen zal de druk op het huidige schoolgebouw toenemen. De huidige locatie van het dorpshuis is niet logisch gezien de uitbreiding van Dorst naar de westkant. Een meer centrale ligging van het dorpshuis, dus nieuwbouw, zou tevens een oplossing kunnen bieden voor de bereikbaarheid en de toegankelijkheid voor gehandicapten. Een meer centraal gelegen combinatie van de voorzieningen met een nieuw schoolgebouw en de gymzaal voor sportactiviteiten, zou een alternatief kunnen zijn waarbij het huidige complex met het beeldbepalende klooster verkocht zou kunnen worden. Een accommodatie samen met een nieuw schoolgebouw biedt kansen voor de ontwikkeling van een Brede School, met daarbij voorzieningen voor kinderopvang en gezondheidszorg. Het al bestaande gebruik van De Klip door de muziekschool, H19, biedt een uitgelezen kans voor een versterking van de culturele functie (koppeling met de Brede School). In het klooster zouden appartementen gemaakt kunnen worden.
- Afhankelijk van de keuze voor verbouw of nieuwbouw zou nagegaan moeten worden hoe de wensen van het dorpshuis voor de sportactiviteiten meegenomen kunnen worden.

Oostkwartier (Oosteind):

- Sinds kort is het laatste café in Oosteind verdwenen. Het dorpshuis is de enige overgebleven accommodatie met een caféfunctie. Vanuit het café vinden uitvaarten plaats. Het dorpshuis wordt met afgunst bekeken door de andere dorps- en buurthuizen die deze mogelijkheid tot exploitatie niet hebben.
- Het dorpshuis kent sinds het sluiten van het café en de zaal door de komst van de muziekbond naar het dorpshuis het probleem dat het dorpshuis niet beschikt over passende geluidsisolatie. Het contactgeluid met de buurman (fundering) is redelijk opgelost. Het luchtgeluid bij muziekuutvoeringen, carnaval en dergelijke vormt een probleem.

Aanknopingspunten voor beleid:

- Goede afspraken moeten worden gemaakt of bevestigd over het gebruik van de caféfunctie van de accommodatie.
- De geluidsisolatie moet worden aangepakt. Investering in het tegengaan van luchtgeluid (dak, wanden, kozijnen en ventilatie-openingen) zal enkele tonnen vergen.

Buurthuizen

De buurthuizen liggen niet keurig over de stad verspreid. Zoals gezegd vormt deze ongelijke verdeling op zich geen reden voor het sluiten van accommodaties.

De Bunthoef:

- Oosterheide als deel van Oosterhout is een heel eigen, geografisch afgebakend gebied. Oosterheide heeft geen café. Bunthoef heeft donkere ruimtes.
- Het bibliotheekfiliaal grenst aan het buurthuis.
- Mare Nostrum, het centrum voor allochtone groepen, grenst aan Bunthoef.

Aanknopingspunten voor beleid:

- Het voorstel is tot nieuwbouw in plaats van tot modernisering over te gaan. Reden is dat de komende vijf tot tien jaar veel onderhoud c.q. renovatiewerkzaamheden aan zowel De Bunthoef als Mare Nostrum moeten worden verricht. Beide panden bestaan uit een houtskeletbouwconstructie. Deze houtskeletbouwconstructies verkeren, evenals de kozijnen, in zeer slechte staat en dienen binnen vijf tot zeven jaar vervangen te worden. De kosten die daarmee gemoeid zijn, zullen zeer hoog zijn.
- Bij de nieuwbouw, eventueel op een andere centrale locatie, kan gekozen worden voor herontwikkeling van de huidige locatie, met bijvoorbeeld nieuwe woningen.
- Een koppeling kan gemaakt worden met andere, aangrenzende functies: de bibliotheek samen met ouderen (netwerk- én buurtfunctie) en (oudere) allochtonen.
- Mare Nostrum dat grenst aan De Bunthoef zou als accommodatie voor alleen allochtone doelgroepen moeten ophouden te bestaan. De accommodatie verkeert in een niet al te beste staat en zou meegenomen moeten worden bij de plannen voor De Bunthoef. Een, geleidelijke, herverdeling van de doelgroep allochtonen over meer dan alleen De Bunthoef zou overwogen moeten worden om te voorkomen dat De Bunthoef het stempel krijgt er alleen voor allochtonen te zijn. Een andere optie is dat gedeeltelijk ruimte overblijft waarvoor naar andere dan de al genoemde samenwerkingspartners wordt gezocht.

Dommelbergen:

- Dommelbergen heeft nu geen eigen bestuur en exploitatie vindt plaats door Go.
- Toevoeging van een nieuwe gebruiker is nodig wegens waarschijnlijk vertrek van het peuterspeelzaalwerk naar een school.
- De geluidwerendheid van het gebouw vormt bij grotere activiteiten een probleem. Voordat dergelijke activiteiten plaatsvinden worden wel steeds de omwonenden geïnformeerd.
- Dommelbergen zou graag meer voor jongeren willen betekenen.

Aanknopingspunten voor beleid:

- Dommelbergen moet een eigen bestuur krijgen, in combinatie met vrijwilligers van (buurt)verenigingen.
- Exploitatie zou onder verantwoordelijkheid van het bestuur moeten plaatsvinden en niet onder die van Go.
- Het geluidwerend maken van het gebouw dient te worden aangepakt om de accommodatie volwaardig te kunnen laten functioneren. De geluidsproblemen zullen enigszins verminderen door het al geplande vervangen van de buitenkozijnen.
- Mogelijk zou de accommodatie een functie kunnen vervullen voor opvang van mensen met een psychiatrische achtergrond.
- De doelgroep jongeren zou gebruik moet kunnen maken van de accommodatie.

Heidehof:

- Het buurthuis heeft een steeds kleiner wordend werkgebied voor buurtgroepen en buurtbewoners. Daarbij komt dat het buurthuis Slotjes altijd als concurrent/indringer heeft gezien. Tegenover het buurthuis ligt een herstructureringsgebied. Het buurthuis wil zich graag open stellen voor de aanstaande nieuwe buurtbewoners.
- Het buurthuis beschikt over een uitgebreide keuken die geschikt is voor maaltijdvoorziening.
- Het buurthuis ontvangt grote groepen allochtonen.
- Het buurthuis doet aan opvang voor verstandelijk gehandicapten.

Aanknopingspunten voor beleid:

- Het werkgebied is zo klein dat een impuls voor vernieuwing nodig is. De vernieuwing zou uit kunnen gaan van een gebouw op een andere locatie in dezelfde omgeving en samenvoeging met een andere accommodatie die in een soortgelijke situatie zit, dichtbij Heidehof. In deze accommodatie moet dus zeker rekening worden gehouden met grote ruimten voor dansactiviteiten en grote groepen allochtonen (in het weekend). Een buurthuis dat in een soortgelijke situatie zit en nabijgelegen is, is Schervenheuvel.
- Nieuwbouw 'Heideheuvel' samen met Schervenheuvel levert een impuls voor integratie op van autochtone oud-Oosterhouters en nieuwe bewoners.
- Nieuwbouw voor Heidehof, Schervenheuvel en de nieuwe bewoners in het gebied biedt een uitgelezen kans na te denken over functies en doelgroepen in het kader van het beleid en op zoek te gaan naar samenwerkingspartners die een bijdrage kunnen leveren (inhoudelijk meedenken, mee gebruiken, mee beheren en meebetalen).

De Pannehoef:

- Het buurthuis ligt ten westen van het centrum. Het heeft grote ruimten, geschikt voor uitvoeringen van amateurgezelschappen, ontmoeting van allerlei groepen, waaronder ouderen, mensen met een fysieke beperking. Vergeleken met theater De Bussel is het goedkoop; het is het enige alternatief in zijn soort in Oosterhout.
- Het buurthuis wenst enkele aanpassingen aan de accommodatie te doen voor gebruikers met een fysieke beperking.
- Oosterhout-West, het gebied van De Pannehoef, heeft sterke buurten en buurtverenigingen.
- Tegen het werkgebied van De Pannehoef worden de nieuwe wijken van Vrachelen aangebouwd. Nieuwbouwbuurten als Vrachelen beschikken over weinig voorzieningen (waar mensen elkaar tegen kunnen komen).
- Onlangs is er een gezondheidscentrum gevestigd in Vrachelen, waarin tevens de functie maatschappelijk werk is ondergebracht.

Aanknopingspunten voor beleid:

- Verplaatsing van De Pannehoef lijkt gezien het unieke karakter van het gebouw voor grote gezelschappen niet wenselijk. De wijkoverstijgende, netwerkfunctie, van De Pannehoef voor Oosterhout zou bewaard moeten blijven. Vervangende nieuwbouw met dergelijke ruimten – waar dan ook in Oosterhout – zou veel geld kosten.
- De Pannehoef zou tevens de buurtfunctie voor de sterke buurtverenigingen in West moeten blijven vervullen.
- Voor Vrachelen is een eigen accommodatie met een buurtfunctie wenselijk. De Pannehoef zou niet voor de buurtfunctie van Vrachelen als accommodatie moeten worden gebruikt, maar kan wel de netwerkfunctie voor Vrachelen vervullen. Daardoor kan ontmoeting en integratie met Oosterhout-West en heel Oosterhout plaatsvinden. Daarnaast kan Vrachelen voor de netwerkfunctie een beroep doen op andere accommodaties, bijvoorbeeld Den Brink in Den Hout.

Schervenheuvel:

- Het buurthuis beschikt over een beeldbepalend pand.
- Veel ruimte wordt sinds september 2002 in beslag genomen (boven) door een schoolklas met ruimteproblemen.
- Het buurthuis wordt gebruikt door Zoldertejater, toneelvereniging met leden uit de wijde omtrek en als muziekcoefenruimte voor heel Oosterhout.
- Het buurthuis heeft een nijpend gebrek aan vrijwilligers. Uitbreiding van activiteiten in de accommodatie is onmogelijk.
- Het buurthuis ligt dicht bij Heidehof, maar Heidehof en Schervenheuvel hebben elk hun oorspronkelijke eigen identiteit, buurtgroepen (en ex-buurtbewoners).

Aanknopingspunten voor beleid:

- Het buurthuis kan de accommodatie met de huidige activiteiten voor de huidige doelgroepen net draaiende houden. De schoolklas slokt een relatief flink deel van de ruimte op. Ook al zou de school snel verdwijnen, dan nog zou uitbreiding niet mogelijk zijn door het gebrek aan vrijwilligers. De ligging vlakbij Heidehof zou samengaan met Heidehof mogelijk maken, maar dan wel in een nieuw gebouw. In principe moet dan in dat gebouw plaats zijn voor alle bestaande functies, doelgroepen en activiteiten van Heidehof en Schervenheuvel. Dat er mogelijk geschoven zou worden met een buurtoverstijgende netwerkfunctie doet niets af aan het feit dat het nieuwe buurthuis, zoals nu, wel dergelijke netwerkactiviteiten in huis zou moeten hebben. De muziekactiviteiten stellen eisen aan geluidwerendheid en opslagruimte (ook voor toneel).

- Het beeldbepalende pand van Schervenheuvel zou kunnen worden gehandhaafd en intern kunnen worden verbouwd tot bijvoorbeeld een appartementencomplex (in Schiedam is bijvoorbeeld een oud schoolgebouw met twee verdiepingen op die manier verbouwd). Een kleinschalig wooncomplex op die plaats zou goed kunnen, want sluit aan bij bestaande appartementenbouw in de buurt. Een oplossing zal moeten worden gezocht voor de schoolklas.
- Van nieuwbouw met bestaande vrijwilligers op een nieuwe locatie kan een impuls voor nieuwe vrijwilligers en uitbreiding van functies, doelgroepen en activiteiten uitgaan. Nieuwbouw 'Heideheuvel' met Heidehof in het herstructureringsgebied biedt de mogelijkheid een impuls te geven aan de integratie van autochtone oud- en nieuw-Oosterhouters, en nieuwe bewoners.

Slotjes:

- Het buurthuis heeft te maken met ontwikkelingen rond de Brede School met naastgelegen scholen.
- Er bestaan goede contacten met het bijbehorende Turkse jongerencentrum. Het buurthuis wenst meer voor jongeren en allochtonen te kunnen betekenen.
- Slotjes ligt in een groot, langdurig, herstructureringsgebied waar op participatie en beleidsvorming gerichte activiteiten nodig zijn.

Aanknopingspunten voor beleid:

- Het buurthuis moet in verband met de herstructurering van de wijk gedurende lange tijd worden gebruikt kunnen worden voor op participatie en integratie gerichte activiteiten.
- Een koppeling met de Brede School is realiteit. Versterken van een functie voor de buurt is gewenst voor ouders, buurtbewoners (allochtonen) met gedeelde voorzieningen als een mediatheek.
- Het Turkse jongerencentrum zou op zijn minst voor alle jongeren gebruikt moeten kunnen worden. De Slotjes zou met dit centrum samen moeten werken voor jongeren.

Strijen:

- Het buurthuis ziet er binnen licht en modern uit.
- Het buurthuis ziet Ac-cent 50+ als concurrent.

Aanknopingspunten voor beleid:

- Strijen en Ac-cent 50+ vervullen beide functies voor dezelfde doelgroepen. Ac-cent 50+ is gericht op activiteiten voor ouderen door ouderen, voor ouderen onder elkaar. Ac-cent 50+ vervult alleen een ontmoetingsfunctie voor bewoners (ouderen) in en buiten het ouderencomplex. Het is wenselijk Strijen en Ac-cent 50+ op zijn minst te laten samenwerken voor activiteiten voor ouderen. Daarnaast zouden de gebruikers van Ac-cent en Strijen over een weer van elkaars accommodatie gebruik moeten kunnen maken. De gebruikers van Ac-cent, ouderen én ouderen als vrijwillige begeleiders, kunnen dan ook niet-ouderen en andere ouderen ontmoeten, en actief zijn als vrijwillige oudere voor activiteiten in Strijen. Omgekeerd geldt dat de ouderen van Strijen van de accommodatie van Ac-cent gebruik moeten kunnen maken.

5.3.3 Meerjarenbeleid voor de accommodaties en de financiële vertaling

Personele middelen

De accommodaties vormen de ruimtelijke vertaling van inhoudelijk beleid ten behoeve van de buurt- en dorpshuizen. Dit inhoudelijk beleid moet worden ontwikkeld, onderhouden, geëvalueerd en uitgevoerd. Daar zijn personele middelen voor nodig op de korte termijn (voor het ontwikkelen) en op de lange termijn (voor het onderhouden). Het heeft met andere woorden geen zin alleen maar aan de accommodaties te werken, 'stenen te stapelen', en ze verder te laten voor wat ze zijn.

De personele inzet betreft:

- de rol van gemeente als regisseur;
- het ontwikkelen van beleid op het terrein van de buurt- en dorpshuizen op gemeentelijk niveau;
- het ontwikkelen van beleid voor en met de buurt- en dorpshuizen afzonderlijk.

In paragraaf 5.2 is nader ingegaan op de taken. Daarnaast is het mogelijk dat de besturen van de buurt- en dorpshuizen voor het interactieve traject een beroep doen op professionele ondersteuning. De vraag die zich daarbij voordoet is wie, welke organisatie of instelling, welke professionele inzet voor zijn rekening neemt: de gemeente zelf, de welzijnsinstelling of een externe organisatie/instelling. Hoe dan ook zal deze personele inzet een financiële vertaling moeten krijgen.

Ruimtelijke middelen

De voorstellen voor de accommodaties van de buurthuizen als beleidsinstrument worden gekoppeld aan het meerjarenplan voor groot onderhoud. Op die manier is het mogelijk rekening te houden met de grootste uitgavenpost voor de accommodaties van de gemeente over een langere periode en de voorstellen voor de afzonderlijke accommodaties in volgorde van prioriteit in deze meerjarenbeleidsperiode onder te brengen. De plannen en prioriteiten voor de accommodaties van de buurt- en dorpshuizen zijn in deze beleidsvisie voor de inhoudelijke invulling te onderscheiden maar niet te scheiden. Is het voor de inhoudelijke planontwikkeling nog mogelijk dit voor alle buurt- en dorpshuizen samen te doen, redelijk synchroon te laten verlopen; dat geldt niet voor de accommodaties.

Niet alle accommodaties kunnen tegelijkertijd worden aangepakt. Daar is een planning voor nodig. Toch moet met deze planning niet al te rigide worden omgegaan. Waar kansen liggen, moeten ze worden aangegrepen. De planning in de vorm van prioriteiten is gebaseerd op de huidige situatie.

Allereerst wordt de meerjarenbegroting voor groot onderhoud uit hoofdstuk 4 herhaald. De bedragen uit dit eerste overzicht worden gedeeltelijk gebruikt in het overzicht met de uitgaven voor de accommodaties dat volgt op de meerjarenbegroting voor het groot onderhoud.

Meerjarenbegroting uitgaven voor groot onderhoud per buurthuis en totaal in euro's, periode 2004-2008

Buurthuizen	2004	2005	2006	2007	2008	Totaal
Bunthoef	10854	3713	29923	5494	3716	53700
Dommelbergen	4223	5878	21933	8059	42984	83077
Heidehof	4501	14625	7255	9918	3222	39521
Pannehoef	23399	16975	10970	14288	13693	79325
Schervenheuvel	2544	11154	23112	4367	6381	47558
Slotjes	3525	5821	25773	6398	7607	49124
Strijen	9384	6551	23066	7385	8168	54554
Den Brink						
De Klip	2452	11480	15695	20465	7458	57550
Oostquartier	9392	9672	19832	8602	9752	57250
Totaal	70274	85869	177559	84976	102981	521659
<i>Mare Nostrum**</i>	1648	10626	3209	1973	3990	21446

* Hier toegevoegd in verband met voorstel tot nieuwbouw samen met De Bunthoef

Overzicht van uitgaven voor de accommodaties

Groot onderhoud meerjarenbegroting, nieuwbouw en voorgenomen bezuiniging in euro's, periode 2004-2008

Buurt- en dorpshuizen Oosterhout	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Totaal
a. Totaal huidig groot onderhoud		70274	85869	177559	84976	102981	521659
b. Totaal groot onderhoud exclusief nieuwbouw		70274	60090	117269	44732	82248	374613
c. Besparing groot onderhoud (a-b)		-----	25779	60290	40244	20733	147046
d. Totaal nieuwbouw, inclusief waar nodig sloop, exclusief grondprijs Vrachelen		-----	2.550000	1.550000	1.500000	1.500000	7.000000
e. Totaal nieuwbouw en groot onderhoud, exclusief groot onderhoud nieuwbouw na totstandkoming en exclusief grondprijs Vrachelen (b + d)		70274	2610090	1.667269	1.544732	1.582248	7.474613
f. Bedragen niet in te boeken bezuiniging: 90.756,00 + 22.730 op jaarbasis	45378	113486	113486	113486	113486	113486	612808
g. Totale lasten groot onderhoud, nieuwbouw, inclusief niet in te boeken bezuiniging, exclusief grondprijs Vrachelen (e+f)	45378	183760	2.723576	1.780755	1.658218	1.695734	8.087421
Mare Nostrum - Groot onderhoud - Besparing groot onderhoud		1648	10626	3209	1973	3990	12274 9172

Toelichting op de bedragen in het schema:

1. De bedragen zijn exclusief BTW.
2. In de bedragen is niet opgenomen Den Brink, als particuliere stichting, in kerkdorp Den Hout. De nieuwe waarde van Den Brink is (nog) onbekend.
3. Niet meegenomen in het te besparen bedrag op groot onderhoud is de mogelijkheid vooraf te besparen omdat het niet meer de moeite waard is bepaald onderhoud uit te voeren in verband met de voorgenomen sluiting van de accommodatie.
4. Omdat de eerste jaren na oplevering nauwelijks onderhoud aan de nieuwe accommodaties zal zijn, zijn er voor groot onderhoud van de nieuwbouw in deze periode geen bedragen opgevoerd.
5. Voor 2003 was voorzien een te bezuinigen bedrag van € 45378.
6. Voor 2004 wordt de begroting (voor groot onderhoud) geacht gelijk te blijven.
7. Voor 2005 'Heideheuvel': samenvoeging van Heidehof en Schervenheuvel in één nieuwe accommodatie. Kosten per buurthuis 1,5 miljoen euro. Dit bedrag wordt geen twee keer genomen, maar bedraagt meer dan de kosten voor één buurthuis, opdat er extra inhoud vanuit het gemeentelijk beleid kan worden toegevoegd. Dit extra wordt weggestreept tegen de gemeenschappelijke 'vuile ruimte'. Besparing op groot onderhoud is € 25.779 (Heidehof en Schervenheuvel samen). Voor 2005 staat voor deze buurthuizen een relatief hoog bedrag op de begroting.
9. Voor 2006 'De nieuwe Bunthoef': nieuwbouw, inclusief de accommodatie van Mare Nostrum en inclusief het bibliotheekfiliaal. Uitgangspunt is dat de nieuwbouw van de beide accommodaties samen even veel kost als één nieuw buurthuis. Besparing op groot onderhoud van De Bunthoef is 29.923, een relatief hoog bedrag vergeleken met de bedragen die in andere jaren voor groot onderhoud voor De Bunthoef worden uitgetrokken.
9. Voor 2007 De Klip: nieuwbouw centraal gelegen in het dorp. Verplaatsing van alle instellingen uit het complex (ook de school en de gymzaal). Uitgangspunt is de prijs voor nieuwbouw van het buurthuis, dus exclusief de school en de gymzaal. Besparing op groot onderhoud 20.465. Ook voor deze post voor groot onderhoud geldt dat het in dat jaar een relatief hoog bedrag voor onderhoud betreft.
10. Voor 2008 buurthuis Vrachelen. Kosten 1,5 miljoen euro, exclusief de grondprijs en het bouwrijp maken van het terrein.

Bronnen voor financiering

1. 'Heideheuvel': samenvoeging van Heidehof en Schervenheuvel in één nieuwe accommodatie

Nieuwbouw:

- Uit verkoop grond en bestaande panden:
 - grondprijs: p.m.;
 - gezamenlijke WOZ-waarde is € 699.000,00;
 - de beide panden zijn afgeschreven;
 - de grond van Heidehof kan worden gebruikt voor uitbreidingen met appartementen;
 - Schervenheuvel kan intern worden verbouwd tot kleinschalig wooncomplex ten behoeve van de financiering van de nieuwbouw;
 - de balanswaarde is nihil.
- Fondsenwerving: p.m.
- Inbreng mogelijke samenwerkingspartners.

3. 'De nieuwe Bunthoef': Bunthoef en Mare Nostrum, met het bibliotheekfiliaal

Nieuwbouw:

Voor financiering van deze gemeenschappelijke nieuwbouw kunnen de volgende kansen worden verkend:

- Indien het filiaal van de bibliotheek wordt meegenomen, kan de huidige locatie worden herontwikkeld en worden gebruikt voor nieuwe woningen. De opbrengst kan worden gebruikt om het nieuwe buurthuis mee te financieren.
- Inbreng mogelijke samenwerkingspartners: p.m.
- Fondsenwerving: p.m.

3. 'De nieuwe Klip'

Nieuwbouw/verbouw:

Voor financiering van nieuwbouw/verbouw liggen er kansen op cofinanciering als het dorpshuis samenwerkingspartners heeft voor voorzieningen op het platteland:

- Bij nieuwbouw op een andere locatie: opbrengsten uit verkoop van het beeldbepalende klooster dat verbouwd kan worden tot appartementencomplex met ongeveer 20 tot 30 woningen.
- Grondprijs: p.m.
- WOZ-waarde € 202.000,00.
- Afschrijving € 143.000,00.
- Balanswaarde € 177.000,00.
- Provinciale fondsen (Combifonds), Europese fondsen p.m.
- Inbreng mogelijke samenwerkingspartners (school, muziekschool en sportaccommodatie).

4. Buurthuis 'Vrachelen'

Nieuwbouw:

Het is de vraag of hier kansen voor financiering liggen. Vrachelen heeft een buurtfunctie en geen wijkoverstijgende netwerkfunctie nodig. Samenwerkingspartners zijn wellicht alleen huurders van ruimte.

6. Methodische verantwoording

6.1 Aanleiding, doel en vraagstelling

De gemeente Oosterhout kent tien buurt- en dorpshuizen, waarvan negen gemeentelijk eigendom zijn. De uitzondering vormt dorpshuis Den Brink in Den Hout dat in handen is van een particuliere stichting. De buurt- en dorpshuizen zijn in 1989 verzelfstandigd en toen stichtingen geworden. Buiten het groot onderhoud aan de panden dat door de gemeente wordt uitgevoerd, ontvangen de buurt- en dorpshuizen geen subsidie. In het kader van de gemeentelijke ombuigingsoperatie Basis in Balans heeft het College van B&W besloten de exploitatiesubsidie van buurthuis De Pannehoef niet te beëindigen en een algemene bezuiniging niet met ingang van 2003 in te laten gaan. De gemeente koos er voor een onderzoek te laten verrichten naar de toekomstige functie van de buurt- en dorpshuizen in de gemeente Oosterhout en daarbij de inhoudelijke discussie vooraf te laten gaan aan de financiële. Het onderzoek werd uitgevoerd door Prisma Brabant, provinciale steunfunctie voor welzijn en educatie.

Doel van het onderzoek was het in kaart brengen van de toekomstige functies van de buurt- en dorpshuizen in de gemeente Oosterhout en die van de buurt- en dorpshuizen afzonderlijk. De vraagstelling was daarbij de volgende: Wat is de toekomstige functie van de buurt- en dorpshuizen in de gemeente Oosterhout, rekening houdend met de eigen cultuur en omgeving waarin elk van de buurthuizen zich bevindt? En vervolgens: Welke financiële gevolgen hebben de voor de toekomst gekozen functies van de buurt- en dorpshuizen voor de gemeente Oosterhout, met inachtneming van de bezuiniging van Basis in Balans?

Het echte onderzoek werd voorafgegaan door een verkenning. De verkennende fase van het onderzoek liep in mei 2003. Na de zomer, in september 2003, zijn de gesprekken met de afzonderlijke buurt- en dorpshuizen gevoerd en uitgewerkt. Vanaf november 2003 vonden de andere gesprekken plaats. Informatievergaring vond plaats gedurende de looptijd van het onderzoek, tot en met de laatste hand aan de rapportage in juni 2004 en na de bespreking van het eerste concept.

Het onderzoek kende een klankbordgroep die tijdens het onderzoek vijf keer bijeen is geweest: in mei (kennismaking), juni (vaststelling advies), oktober (eerste resultaten gesprekken met de buurt- en dorpshuizen), maart (notitie buurthuizen en resultaten in globale zin) en juli (bespreking concept-rapport).

6.2 Uitvoering

Verkenning, advies, plan en uitvoering

Prisma Brabant voerde allereerst een verkennende onderzoeksfase uit. Ten behoeve van deze verkennende fase werd een onderzoeksplan ontwikkeld dat aan een aantal gesprekspartners werd voorgelegd. De vraag aan de gesprekspartners betrof de inrichting van het onderzoek in onderdelen en de te betrekken partijen. Uitkomst van deze verkennende fase was een advies met een definitief onderzoeksplan, inclusief enkele aanvullingen die uit de gesprekken naar voren waren gekomen en uit te voeren door Prisma Brabant. Het advies en het definitieve onderzoeksplan werden door de gemeente overgenomen.

Het onderzoeksplan kende vijf onderdelen die deels opeenvolgend, deels gelijktijdig werden uitgevoerd. Het betrof onderzoek naar de buurt- en dorpshuizen in het kader van maatschappelijke ontwikkelingen, beleidsontwikkelingen, de ontwikkelingen van de buurt- en dorpshuizen in de loop van de tijd en in het licht van de toekomst, de accommodaties als ruimtelijke vertaling en de bijbehorende financiën. Het onderzoeksrapport gaat op de onderdelen afzonderlijk in.

Verzamelen van de gegevens

In het onderzoek was veel plaats ingeruimd voor (gegevens van) de buurt- en dorpshuizen zelf.

1. Het onderzoeksplan werd na goedkeuring toegelicht ten behoeve van het gezamenlijke overleg van de buurt- en dorpshuizen.
2. Elk van de buurt- en dorpshuizen werd afzonderlijk benaderd met de vraag naar de toekomstige functies voor doelgroepen. Met alle buurt- en dorpshuizen vond daadwerkelijk een gesprek plaats. Van de kant van Prisma Brabant werden de gesprekken steeds gevoerd in duo's, op een uitzondering na. Van de kant van de dorps- en buurthuizen waren gemiddeld vier tot vijf personen aanwezig. De verslagen van de gesprekken werden ter goedkeuring voorgelegd aan de gesprekspartners van de buurt- en dorpshuizen.
3. Aan de gespreksronde met ieder buurt- en dorpshuis afzonderlijk werd na de verkennende fase een tussentijdse bijeenkomst toegevoegd met de besturen van alle buurt- en dorpshuizen samen. In deze bijeenkomst werd een notitie besproken over de toekomstige functies voor doelgroepen van alle buurt- en dorpshuizen samen (zie bijlage). De notitie bevatte als bijlage de goedgekeurde gespreksverslagen van de buurt- en dorpshuizen. De in de notitie geschetste inhoud werd herkend, maar bevatte voor de buurt- en dorpshuizen niets nieuws vergeleken met het onderzoek dat Merites enkele jaren eerder had uitgevoerd. Het onderzoek van Merites betrof een evaluatie van tien jaar verzelfstandiging van de buurt- en dorpshuizen. De bedoeling was de inhoud van de notitie als uitgangspunt te nemen voor een discussie over de toekomstige functies voor doelgroepen van de buurt- en dorpshuizen als geheel, aan de hand van stellingen, om als gezamenlijke buurt- en dorpshuizen een stap verder te kunnen komen. De notitie omvatte geen goed te keuren plan voor de buurt- en dorpshuizen waarop de buurt- en dorpshuizen moesten reageren. Dat was ook niet de bedoeling en niet in het onderzoeksplan opgenomen, maar kennelijk - door enkelen - wel verwacht. De discussie vond niet plaats en daarmee werd een gemeenschappelijke lijn voor de toekomstige functies voor doelgroepen in de gemeente Oosterhout door de buurt- en dorpshuizen zelf niet gezet. Wel vormde de bijeenkomst voor de wethouder aanleiding een afspraak te maken om de buurt- en dorpshuizen te bezoeken. Dit bezoek heeft inmiddels plaatsgevonden.
4. Aan de klankbordgroep van het onderzoek namen twee afgevaardigden van de buurt- en dorpshuizen deel op persoonlijke titel.

Naast de buurt- en dorpshuizen als direct betrokken partij werden aan de hand van aandachtspuntenlijsten gesprekken gevoerd met diverse lokale beleidsambtenaren van de gemeente, met medewerkers van de woningcorporatie Cires en van de welzijnsinstelling Merites. De welzijnsinstelling heeft voorafgaand aan het gesprek met Prisma Brabant zelf een intern beraad gehouden aan de hand van de aandachtspunten voor Merites. Tevens werden aan sommige ambtenaren en aan de openbare bibliotheek van Oosterhout schriftelijke vragenlijsten voorgelegd. Schriftelijke vragen voor aanvullende ideeën werden ook aan (potentiële) gebruikers van de buurt- en dorpshuizen voorgelegd.

Deze vragen bevonden zich drie weken lang op de gemeentelijke internetpagina en op de gemeentelijke pagina van het huis-aan-huisblad, met de stad en de kerkdorpen als verspreidingsgebied. Men had drie, respectievelijk twee weken de tijd om te reageren. De respons van de (potentiële) gebruikers was gering. In totaal reageerden zestien personen. Ze kwamen niet met nieuwe, aanvullende ideeën. Hun opmerkingen op het gebied van de voorwaarden zijn meegenomen in de rapportage. Over de geringe mate van respons is niets eenduidigs te zeggen. Het kan zowel betekenen dat Oosterhouters tevreden zijn over de buurt- en dorpshuizen, dan wel dat ze er onverschillig tegenover staan. Er wordt door de bevolking, buiten het gebruik dat er van wordt gemaakt, momenteel niet nadrukkelijk aandacht aan het onderwerp besteed. Bij het onderzoek is uiteindelijk in meer en minder intensieve mate een twintigtal ambtenaren betrokken geweest.

Voor het onderzoek werden tevens schriftelijke externe bronnen en interne gemeentelijke schriftelijke bronnen gebruikt en geraadpleegd als beleidsnota's van de gemeente en demografische gegevens (aantallen inwoners, eigen woningbezit).

Rapportage

Het onderzoek heeft naast dit rapport een tussentijdse notitie opgeleverd. Tijdens en als onderdeel van het onderzoek is een tussentijdse notitie geschreven over de toekomstige functies en doelgroepen vanuit het perspectief van de buurt- en dorpshuizen zelf. Deze notitie is besproken met de buurt- en dorpshuizen en goedgekeurd op een enkel detail na. De gewijzigde versie is als bijlage toegevoegd aan het rapport. De resultaten van het onderzoek zijn in een concept-rapport verwoord. Dit concept is besproken met de verantwoordelijke wethouder. Het vormde aanleiding tot de vraag de keuze voor buurt- en dorpshuizen als beleidsinstrument nader in het rapport uit te werken.

